EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105002/I/2023/36114651175793156

Sociálno-ekonomické dôsledky konfliktu na Ukrajine

Diplomová práca

2023 **Bc. Juraj Somorovský**

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Sociálno-ekonomické dôsledky konfliktu na Ukrajine

Diplomová práca

Študijný program: Hospodárska diplomacia

Študijný odbor: Ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie

Vedúci záverečnej práce: Ing. Boris Dziura, PhD.

Bratislava 2023 Bc. Juraj Somorovský

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že predkladanú diplomovú prácu som vypracoval samostatne bez pomoci tretích strán a všetka použitá literatúra bola pravdivo uvedená a zazdrojovaná v poznámkach pod čiarou, ako aj v bibliografii.

V Modre, dňa 28.03.2023

Poďakovanie

Na prvom mieste by som rád poďakoval vedúcemu mojej práce Ing. Borisovi Dziurovi, PhD. za čas, ktorý si na mňa našiel, jeho pomoc pri písaní práce a ochotu spolupracovať. Rád by som poďakoval Ing. Valérií Sokolíkovej za jej pomoc pri editácií záverečnej práce ako aj morálnu podporu. V neposlednom rade by som rád poďakoval obyvateľom Ukrajiny za ich odvahu, ktorú preukazujú tvárou tvár ruskej agresií.

Abstrakt

SOMOROVSKÝ, Juraj: *Sociálno-ekonomické dôsledky konfliktu na Ukrajine.*- Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie.- Vedúci záverečnej práce: Ing. Boris Dziura, PhD.- Bratislava: FMV EU, 2023, 91 s.

Diplomová práca sa zaoberá vzťahom medzi Ruskom a Ukrajinou a jej cieľom je vyhľadať a analyzovať možné príčiny nepriateľstva medzi dvoma postsovietskymi republikami, ako aj preskúmať dopad ich ozbrojeného konfliktu na ekonomiku a spoločnosť Ukrajiny. Práca je rozdelená do troch kapitol, v rámci ktorých sme sa sústredili na históriu dnešného ukrajinského územia od Kyjevskej Rusi až do vyhlásenia nezávislej Ukrajiny, ktorú sme charakterizovali z politického, ekonomického a sociálneho hľadiska. Osobitný dôraz bol kladený na Oranžovú revolúciu, ktorú môžeme označiť ako predohru konfliktu medzi Ruskom a Ukrajinou. V tretej kapitole sme si priblížili udalosti, ktoré predchádzali vypuknutiu ozbrojeného konfliktu, ako aj samotný konflikt na východe krajiny a jeho ekonomické, sociálne, ale aj environmentálne dopady. Na záver práce sme vytvorili časovú os ruskej invázie, priblížili sme si vojnové zločiny oboch zúčastnených strán a nakoniec sme z dostupných dát zanalyzovali dopad ruskej invázie na infraštruktúru a ekonomiku Ukrajiny.

Kľúčové slová: Ukrajina, Rusko, historický vývoj územia Ukrajiny, Revolúcia dôstojnosti, anexia Krymu, vojna na Donbase, ruská invázia.

Abstract

SOMOROVSKÝ, Juraj: *Socio-economic consequences of the conflict in Ukraine*.- University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy.- Thesis supervisor. Ing. Boris Dziura, PhD.- Bratislava: FMV EU, 2023, 91 p.

The thesis deals with the relationship between Russia and Ukraine and aims to find and analyse the possible causes of hostility between the two post-Soviet republics, as well as to examine the impact of their armed conflict on the economy and society of Ukraine. The thesis is divided into three chapters, within which we have focused on the history of the present-day Ukrainian territory from Kievan Rus' until the declaration of independent Ukraine, which we have characterized in political, economic and social dimensions. Particular emphasis was placed on the Orange Revolution, which can be described as a prelude to the conflict between Russia and Ukraine. In chapter three we examined the events that preceded the outbreak of the armed conflict, as well as the conflict itself and its economic, social but also environmental consequences. At the end of the thesis, we created a timeline of the Russian invasion, looked at the war crimes of both sides involved, and finally analysed the impact of the Russian invasion on Ukraine's infrastructure and economy from the available data.

Key words: Ukraine, Russia, historical development of the territory of Ukraine, Revolution of Dignity, annexation of Crimea, war in Donbas, Russian invasion.

Obsah

Zoznam použitých skratiek ... 8

Úvod ... 9

1. Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí ... 10

1.1. História formovania ukrajinského štátu ... 10

1.1.1. Kyjevská Rus ... 10

1.1.2. Územie Ukrajiny medzi 14. Až 19. storočím ... 10

1.1.3. Koniec 19. storočia a Veľká vojna ... 13

1.1.4. Ukrajinská revolúcia ... 16

1.1.5. Sovietska Ukrajina pred Druhou svetovou vojnou ... 18

1.1.6. Holodomor- Prvá ruská genocída ... 21

1.1.7. Od svetovej vojny k nezávislosti ... 22

1.2. Charakteristika Ukrajiny a vybrané ekonomické a sociálne ukazovatele do roku 2014 ... 25

1.2.1. Od nezávislosti k Oranžovej revolúcii ... 25

1.2.2. Oranžová revolúcia ... 31

1.2.3. Dôsledky Oranžovej revolúcie a návrat V. Janukovyča ... 34

2. Cieľ a metodika práce a metódy skúmania ... 37

3. Výsledky práce ... 38

3.1. Euromajdan a obdobie konfliktu na východnej Ukrajine ... 38

3.1.1. Revolúcia dôstojnosti a korene ozbrojeného konfliktu ... 38

3.1.2. Anexia Krymu a ozbrojený konflikt na východe krajiny ... 43

3.2. Sociálne a ekonomické dopady konfliktu do roku 2019 ... 51

3.2.1. Dopad konfliktu na východ krajiny ... 51

3.2.2. Dopad konfliktu na Ukrajinu ... 57

3.3. Ruská invázia a stav po februári 2022 ... 65

3.3.1. Časová os vojny medzi Ukrajinou a Ruskom ... 66

3.3.2. Vojnové zločiny ... 70

3.3.3. Ekonomické dôsledky invázie ... 73

Záver ... 78

Bibliografia ... 79

Zoznam použitých skratiek

EÚ- Európska únia

HDI- Index ľudského rozvoja

HDP- Hrubý domáci produkt

IM- Intermárium

IMF- Medzinárodný menový fond

NATO- Severoatlantická aliancia

NEP- Nová ekonomická politika

NPT- Dohoda o nešírení jadrových zbraní

OBSE- Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe

OSN- Organizácia Spojených národov

PZI- Priame zahraničné investície

SALT I- Zmluva o obmedzení strategických zbraní

SVU- Zväz pre oslobodenie Ukrajiny (Sojuz vyzvolennja Ukrajiny)

UNICEF- Medzinárodný detský fond OSN

UNR- Ukrajinská národná republika

USA- Spojené štáty americké

ZSSR- Zväz sovietskych socialistických republík

Úvod

Vo vojne nezáleží na tom, ktorá strana sa označí za víťaza, pretože v skutočnosti vo vojne nie sú víťazi, iba porazení. Vojna zanecháva po sebe rozvrátené a neúplné rodiny, rozsiahle ekonomické a sociálne škody, rozklad štátnych inštitúcií, spoločenský úpadok, zničenú a neúrodnú pôdu, obrovské škody na životnom prostredí, pocit krivdy, nenávisti a žiaľu. Ozbrojený konflikt, ktorý vypukol v roku 2014 medzi Ukrajinou a Ruskom nie je výnimkou. Z tohto dôvodu v predkladanej záverečnej práci zanalyzujeme dopady konfliktu medzi dvoma postsovietskymi krajinami na Ukrajinu a jej ekonomickú a sociálnu sféru. Cieľom práce je okrem skúmania dopadov vojny aj analýza dôvodov a udalostí, ktoré k nej viedli, nakoľko konflikt síce vypukol v roku 2014, no jeho korene a príčiny nachádzame už v 12. storočí a taktiež počas celej histórie dnešného ukrajinského územia.

V rámci prvej kapitoly sa budeme venovať histórii územia dnešnej Ukrajiny. Prejdeme cez významné historické udalosti, ktoré formovali krajinu, ako aj jej obyvateľstvo, ktoré bolo po stáročia rozdelené medzi svojich silnejších susedov. Priblížime si okolnosti vzniku nezávislej Ukrajiny a charakterizujeme si ju z politického, ekonomického a sociálneho hľadiska, pričom dôraz bude kladený na Oranžovú revolúciu, ktorá patrila k historickým momentom nezávislej Ukrajiny. V tretej kapitole skúmame už samotný konflikt, počnúc Revolúciou dôstojnosti, kedy obyvatelia Ukrajiny znovu vyšli do ulíc, no na rozdiel od Oranžovej revolúcie, mali tieto udalosti krvavú dohru. Následne sa bližšie pozrieme na obsadenie a anexiu Krymu, vypuknutie konfliktu na Donbase a podpis Minských dohôd. V rámci kapitoly analyzujeme aký dopad mali dané udalosti po sociálnej a ekonomickej stránke na región Donbas, ale aj samotnú Ukrajinu. Na záver kapitoly sa budeme venovať ruskej invázii, no vzhľadom na fakt, že daný konflikt prebieha aj počas písania tejto práce, pôjde skôr o prehľad doterajších udalostí a zostavenie časovej osi. Analyzované budú aj dôsledky invázie z dostupných dát a bližšie sa pozrieme aj na vojnové zločiny, ktoré majú na svedomí obe bojujúce strany.

1. Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

1.1. História formovania ukrajinského štátu

Územie, ktoré obývajú Ukrajinci, bolo storočia rozdelené medzi rôznorodými štátnymi útvarmi. Od vrcholného stredoveku tu nachádzame silný vplyv dvoch rozdielnych civilizačných okruhov. Prvým z nich bol stredoeurópsky civilizačný okruh, ktorý dominoval na západoukrajinských územiach, avšak na prelome stredoveku a novoveku zastával silnú pozíciu aj na zvyšných územiach dnešnej Ukrajiny. V druhom, východoeurópskom civilizačnom okruhu, dlho dominovalo byzantské dedičstvo, no po jeho oslabení sa uvoľnil priestor pre stredoeurópsky vplyv. Postupom času sa vplyv byzantského dedičstva úplne vytráca a nahrádza ho nové východoeurópske ťažisko koncentrované v Moskve. História Ukrajiny a jej územia je plná vzostupov a pádov, víťazstiev a porážok a na nasledujúcich stranách si v krátkosti priblížime históriu krajiny a formovania ukrajinského štátu.[1]

1.1.1. Kyjevská Rus

Historické zdroje datujú začiatky Ukrajiny do polovice až konca 9. storočia, kedy vzniklo kráľovstvo Rus s hlavným mestom Kyjev. Dedičstvo Kyjevskej Rusi je badateľné aj dnes v podobe jazyka, architektonických pamiatok, umenia či náboženstva. Napriek tomu, že sa aj Rusi hlásia k pôvodu z Kyjevskej Rusi, Ukrajinci s hrdosťou využívajú históriu kráľovstva na zakotvenie vlastnej identity, ale aj odlíšenie sa od svojho východného suseda. Počas zlatého veku sa kráľovstvo stalo najväčším štátom v Európe, rozprestieralo sa od Karpát na sever a na východ do oblastí dnešného Petrohradu a Moskvy. V roku 1125 začala Kyjevská Rus upadať a vrátil sa problém politickej roztrieštenosti. Kyjevská Rus sa stala útvarom, ktorý mal viacero centier spojených jazykom, spoločnými náboženskými a kultúrnymi väzbami, avšak centrá boli nezávislé a priamo si konkurovali. V tomto období prichádza aj k hospodárskemu úpadku. Vďaka príchodu talianskych kupcov a ich aktivitám strácala obchodná cesta cez Dneper svoj význam. Definitívny koniec nastal v roku 1240, kedy bol Kyjev dobitý mongolskou armádou a následne sa veľká časť Kyjevskej Rusi stala súčasťou Zlatej hordy.[2]

1.1.2. Územie Ukrajiny medzi 14. Až 19. storočím

Od 13. storočia bola značná časť dnešnej Ukrajiny súčasťou Zlatej hordy, avšak samotní Mongoli boli jednou z najmenších menšín. Pôvodní vodcovia Zlatej hordy boli

[1] BOJKO, Olexandr – GONĚC, Vladimír. *Najnovější dějiny Ukrajiny*. Brno: Jota, 1997. s.11. ISBN 80-7217-031-7.
[2] KUBICEK, Paul. *The History of Ukraine.* Westport: Greenwood, 2008. s. 17. ISBN 978-0-313-34920-1.

potomkovia Čingischána, tých však neskôr nahradili Tatári. Na nasledujúce dve storočia si Tatári dokázali udržať kniežactvá Kyjevskej Rusi v priamom alebo nepriamom podmanení. Každé knieža sa muselo Zlatej horde podriadiť a platiť ročný finančný tribút. Ak nejaké knieža odmietlo alebo sa vzbúrilo, jeho krajina bola napadnutá mongolskými vojskami. Na druhú stranu, ak kniežatstvá platili ročný finančný tribút, boli ponechané na pokoji a v podstate sa život vrátil do stavu pred príchodom Mongolov.[3]

V roku 1363 došlo ku konfliktu medzi litovskými vojskami a mongolskou armádou. Konflikt vyústil v bitku pri Modrých vodách, v ktorej litovské vojska triumfovali a pričlenili značnú časť dnešnej Ukrajiny k Litovskému veľkokniežatstvu. Nasledujúcich sto rokov si Litva a jej neskorší spojenec Poľsko udržiavali dominantný vplyv na týchto územiach. O necelých sto rokov neskôr, v roku 1476, vládca Moskovského kniežatstva Ivan III. vyhlásil nezávislosť od Zlatej hordy a odmietol platiť tribút. Dokonca si nárokoval aj časť dnešnej Ukrajiny, čím sa dostal do priameho konfliktu s Litvou. Aj v reakcii na hrozbu zo strany Moskovského kniežactva sa v roku 1569 Poľsko a Litva rozhodli spojiť a oficiálne vytvorili Poľsko-Litovskú úniu.[4]

V tomto období zažíva vrchol ukrajinský fenomén slobodného rytierstva, kedy sa na európskej scéne objavujú kozáci, z tureckých jazykov slobodní ľudia. Kozácke oddiely bojovali v takmer všetkých veľkých vojnách a konfliktoch v regióne, a to buď ako žoldnieri alebo samostatná vojenská sila. Kozáci dokonca mali aj vlastné jedinečné zvyky a originálnu vojenskú tradíciu a ich povstanie v roku 1648 proti poľsko-litovskej nadvláde bolo zo začiatku úspešné a dosiahlo veľa počiatočných víťazstiev, čo viedlo k vytvoreniu poloautonómneho štátu Hetmanát. V rovnakom čase sa rozvíjali aj krymskí Tatári vo svojom vlastnom štáte - Krymskom chanáte. Kozáci a krymskí Tatári sa neskôr spojili do jednej koalície a spolu sa ocitli v mnohých vojnových konfliktoch.[5]

V druhej polovici 17. storočia sa Kozáci obracajú s prosbou o ochranu na Rusko. Túto periódu historici nazývajú "Ruin", kedy sa viedli boje, v ktorých ruské, osmanské, poľské a kozácke vojská bojovali o kontrolu nad dnešnou Ukrajinou. Rusko-poľská vojna o územie dnešnej Ukrajiny sa skončila v roku 1667 na základe Andrusovského prímeria, ktoré rozdelilo Ukrajinu pozdĺž rieky Dneper. Západ, respektíve pravý breh, pripadol Poľsku, zatiaľ čo ľavý breh spolu s Kyjevom pripadol Rusku. Toto nové rozdelenie

[3] MAGOCSI, Paul Robert. *A History of Ukraine: The Land and Its Peoples.* Toronto: University of Toronto Press, 2010. s. 114. ISBN 978-1442610217.
[4] JESSE GREENSPAN. *Ukraine Has Seen Centuries of Conflict.* [online]. 2022. [Citované 2022-11-14]. Dostupné na: https://www.history.com/news/ukraine-timeline-invasions
[5] UKRAINE NOW. *Origins & History of Ukraine.* [online]. 2022. [Citované 2022-11-18]. Dostupné na: https://ukraine.ua/explore/origins-history-of-ukraine/

ukrajinského územia bolo neskôr potvrdené zmluvou o večnom mieri medzi Poľskom a Ruskom z roku 1686. Dané udalosti viedli ku kozáckemu úsiliu o vytvorenie vlastného ukrajinského štátu, ktorý by sa stal vazalom Osmanskej ríše. Následná osmanská intervencia v roku 1672 viedla k pripojeniu Podolia k Osmanskej ríši, avšak po zapojení Ruska sa osmanská sila v regióne oslabila. Osmanská moc v Európe bola v tomto období už na ústupe a v roku 1699 sa Podolie vrátilo pod poľskú nadvládu.[6]

Na začiatku 18. storočia Rusko úspešne upevnilo svoju moc nad východnou Ukrajinou. Keď sa ruský cár Peter I. rozhodol zrušiť autonómiu kozáckeho hetmanského štátu, vtedajší hetman začal tajne rokovať so švédskym kráľom Karolom XII. Hetman prisľúbil svoju podporu švédskemu kráľovi výmenou za garancie v prípade švédskeho víťazstva. Konflikt medzi Ruskom a Švédskom však značil koniec rozmachu Švédskeho kráľovstva, pričom rozhodujúca bitka sa odohrala pri Poltave, kde boli švédske vojská porazené. Víťazstvo Petra I. pri Poltave a celkovo vo Veľkej severnej vojne sa považuje za zrod Ruského impéria.[7]

Regióny západnej Ukrajiny, ktoré ovládalo Poľsko, zostali počas jeho nadvlády hospodársky zaostalými poľnohospodárskymi oblasťami. Šľachta, poddaní a mešťania uspokojovali svoje potreby predovšetkým tovarom importovaným zo zahraničia. Naopak, na ľavobrežnej[8] časti Ukrajiny boli podmienky na rozvoj priemyslu oveľa priaznivejšie. Vyššia životná úroveň, ako aj s tým súvisiaci nárast dopytu po priemyselných výrobkoch boli podporené väčšou osobnou slobodou, úrodnou pôdou a nízkou hustotou obyvateľstva. Postupom času sa dopyt po priemyselných výrobkoch čoraz viacej uspokojoval miestnou výrobou a do popredia sa dostávala merkantilistická politika. Dochádzalo k nárastu výroby soľanky, destilovaného liehu, soli, surového železa, okenného skla a vlnených textílií, pričom sa tieto výrobky vyvážali nielen do Ruska, ale aj do okolitých krajín. Na začiatku 18. storočia tu vznikli veľké podniky ako napríklad textilné továrne, tabaková továreň, či továreň na pušný prach. V druhej polovici 18. storočia, po pripojení južnej Ukrajiny k Ruskému impériu, cárska vláda aktívne podporovala osídlenie týchto území. Hoci dochádza k rýchlemu rozvoju poľnohospodárstva, tento rozvoj nebol sprevádzaný rozvojom priemyslu v danej oblasti. Podľa historických štatistík sa v roku 1860 nachádzalo

---

[6] BRITANNICA. *Ukraine: The Cossacks of Ukraine.* [online]. 2022. [Citované 2022-11-18]. Dostupné na: https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Cossacks#ref404433

[7] INTERNET ENCYCLOPEDIA OF UKRAINE. *Poltava, Battle of.* [online]. 2008. [Citované 2022-11-18]. Dostupné na: http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CP%5CO%5CPoltavaBattleof.htm

[8] Pojmy ľavobrežná a pravoprežná sú historické názvy pre územie Ukrajiny na základe jej rozdelenia riekou Dneper.

17,6 % všetkých závodov a tovární, 15,1 % robotníkov a 11,8 % hodnoty produkcie na území dnešnej Ukrajiny. Z ukrajinských gubernií bola najrozvinutejšia Kyjevská gubernia s rôznymi odvetviami spotrebného tovaru v Kyjeve a cukrovarmi na vidieku. [9]

Koncom 18. storočia, po sérii úspešných vojen s Osmanskou ríšou, prichádza k anexii Krymského polostrova Ruským impériom. Anexia Krymského polostrova zabezpečila Ruskému impériu prístup k strategicky významnému Čiernemu moru. V tomto čase Katarína Veľká konečne porazila a zlikvidovala kozácky Hetmanát, čo predstavovalo jeden zo znakov dlhodobej kampane na rusifikáciu Ukrajiny. Po rozpade Poľsko-litovskej únie Rusko získalo moc nad väčšinou ukrajinského územia, zatiaľ čo Rakúsku sa podarilo získať časť juhozápadnej Ukrajiny. Ukrajinské územie sa od konca 18. storočia do začiatku 20. storočia stalo súčasťou dvoch mocností, Rakúskej, neskôr Rakúsko-Uhorskej a Ruskej. V tomto období boli Ukrajinci zatiahnutí do napoleonských vojen, bojovali za svoje občianske a politické práva, budovali železnice a infraštruktúru, otvárali gymnáziá a nemocnice a prispievali k rozvoju jazyka a kultúry po vzore podobných európskych národov, ktoré nemali svoje vlastné štáty.[10] [11]

1.1.3. Koniec 19. storočia a Veľká vojna

V deväťdesiatych rokoch 19. storočia zaznamenali územia Ukrajiny pod ruskou správou výraznú dynamizáciu, ale prichádzalo aj k rade neusporiadaných nerovnomerných zmien. Dobrým príkladom je proces urbanizácie. S výnimkou Kyjeva, sa väčšie mestá rozvíjali na geografickej periférii a takmer bez ukrajinského obyvateľstva. Najväčším mestom v tej dobe bola Odesa a to aj napriek tomu, že bola založená až na prelome 18. a 19. storočia. Na začiatku prvej svetovej vojny sa počet obyvateľov tohto čiernomorského prístavu blížil k pol miliónu, avšak Ukrajinci tvorili len 3 % obyvateľstva.[12] [13]

Existujú však zdroje, ktoré zastávajú názor, že cárske sčítanie ľudu z roku 1897 bolo chybné a výsledok nie je totožný s realitou. Nielenže celkový počet mestského obyvateľstva ukrajinských gubernií bol v skutočnosti vyšší, ale taktiež masová migrácia ukrajinských roľníkov a vidiečanov na prelome storočí predovšetkým do menších

---

[9] INTERNET ENCYCLOPEDIA OF UKRAINE. *Industry.* [online]. 1989. [Citované 2022-11-12]. Dostupné na: http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CI%5CN%5CIndustry.htm

[10] UKRAINE NOW. *Origins & History of Ukraine.* [online]. 2022. [Citované 2022-11-19]. Dostupné na: https://ukraine.ua/explore/origins-history-of-ukraine/

[11] JESSE GREENSPAN. *Ukraine Has Seen Centuries of Conflict.* [online]. 2022. [Citované 2022-11-14]. Dostupné na: https://www.history.com/news/ukraine-timeline-invasions

[12] BOJKO, Olexandr – GONĚC, Vladimír. *Najnovější dějiny Ukrajiny*. Brno: Jota, 1997. s.17. ISBN 80-7217-031-7.

[13] ISABELLA BUZYNSKI. *The History of Odessa.*[online]. 2018. [Citované 2022-11-05]. Dostupné na: https://scalar.usc.edu/works/odessa/a-brief-history-of-odessa

mestečiek spôsobila, že stupeň urbanizácie Ukrajincov nemožno podceňovať. Ďalším problémom je aj fakt, že vtedajšia oficiálna definícia mesta, nezahŕňala všetky de facto mestské sídla. To znamenalo, že vtedajšia oficiálna cárska štatistika pri definovaní pojmu "mesto" nebrala do úvahy sociálno-ekonomické kritériá. V tomto období bolo sídlo kategorizované ako mesto, v prípade, že sa jednalo o administratívne centrum. A tak sa na začiatku 19. storočia obydlia, ktoré boli na území anektované od Poľsko-litovskej únie a podľa poľského práva boli charakterizované ako mestá, stali dedinami podľa ruského práva. Paradoxne, podľa oficiálnych štatistík bolo v roku 1897 na západ od Uralu 761 obchodno-výrobných centier, z ktorých každé malo aspoň 2 000 obyvateľov a boli evidované ako mestá. Na druhú stranu 703 centier s obchodom a výrobou, z ktorých každé malo viac ako 2 000 obyvateľov, bolo oficiálne definovaných ako dediny.[14]

V tomto období bolo na území dnešnej Ukrajiny objavené Donecké uhoľné pole, ktoré okamžite vzbudilo záujem západnej Európy a prilákalo množstvo priamych zahraničných investícií (ďalej len PZI). Ruské impérium nutne potrebovalo nové technológie a moderný ťažký priemysel, a tak sa v 90. rokoch 19. storočia prvým oficiálnym partnerom stalo Belgické kráľovstvo. Belgicko vytvorilo celú sieť uhoľných a oceliarskych podnikov v regióne, ako aj jednotný systém železničných spojení a dokonca aj najnovšie armatúry. Belgickí investori investovali do regiónu celkovo 550 miliónov zlatých frankov. Po Belgičanoch prišli na Donbas aj ďalší európski investori. Výsledkom prílevu PZI zo západnej Európy bolo vytvorenie štyroch nominálnych sfér vplyvu. Išlo o takzvanú "belgickú provinciu" s centrom v meste Luhansk, "nemeckú krajinu" sústredenú na juhu Doneckej oblasti, "francúzsku oblasť" v jej východnej časti a "anglickú oblasť" v centre regiónu. V roku 1900 sa na Donbase nachádzalo okolo 300 podnikov, z ktorých väčšina bola vo vlastníctve zahraničných investorov.[15]

Významným míľnikom v hospodárskej modernizácii Ukrajiny, ale aj Ruského impéria bol rok 1861, kedy došlo k zrušeniu nevoľníctva. Ukrajinský priemysel sa začal mimoriadne rýchlo rozvíjať v rokoch 1865 až 1895, výsledkom čoho bolo zvýšenie počtu podnikov z 2 147 na 30 310. Výrazne sa zvýšil aj počet robotníkov, z 85 800 na 205 300 a objem produkcie sa zvýšil z 47,2 milióna rubľov na 260,9 milióna. Tento markantný rast bol na chvíľu prerušený európskou hospodárskou krízou na začiatku 20. storočia, vďaka

[14] VELYCHENKO, Stephen. Ukrainians and cities 1861-1917. Not so rular and not so russified. In *City: History, Culture, Society: Decommunization and the City* [online]. Kiev: Institute of the History of Ukraine, 2017, č. 2, s. 49. ISSN: 2616-4280. Dostupné na: https://doi.org/10.15407/mics2017.02.049

[15] UKRAINE WORLD. *Europe's Donbas: How Western Capital Industrialized Eastern Ukrainen.* [online]. 2019. [Citované 2022-11-07]. Dostupné na: https://ukraineworld.org/articles/ukraine-explained/europes-donbas-how-western-capital-industrialized-eastern-ukraine

ktorej sa zmenil dôraz z produkcie výrobných tovarov na výrobu spotrebného tovaru. Oživenie rastu sa prejavilo v náraste počtu priemyselných robotníkov, ktorých počet tvoril 631 400 v roku 1914.[16]

Otázka ukrajinského štátu a ukrajinského národa sa prvýkrát dostala do medzinárodného povedomia počas Veľkej vojny, čo je historické označenie Prvej svetovej vojny. V porovnaní s inými oblasťami Ruska alebo Rakúsko-Uhorska bolo územie a obyvateľstvo Ukrajiny vojnou výrazne zasiahnuté. Západné územie sa stalo frontovou líniou, zatiaľ čo zvyšok Ukrajiny slúžil ako širšie frontové zázemie Ruského impéria. Vypuknutím vojny sa naskytla príležitosť predstaviteľom cárskeho režimu konečne sa zbaviť ukrajinského hnutia, ktoré bolo často označované ako separatistické. Práve počas Veľkej vojny prišlo k zintenzívneniu budovania ukrajinského národa. Ukrajinci sa začali čoraz viac vnímať ako národné hnutie a dokonca sa začali usilovať o vytvorenie vlastného ukrajinského štátu. Následné dekréty o stannom práve viedli k potláčaniu verejných aktivít všetkých ukrajinských spolkov a hnutí, vrátane novín či časopisov. Mnoho ukrajinských činiteľov bolo uväznených alebo boli nútení utiecť do vyhnanstva.[17]

V roku 1915 prichádza ku katastrofálnemu vývoju na východnom fronte, čo má za výsledok rozklad hospodárstva a organizácie štátnej moci v Ruskom impériu. Síce obmedzene, ale znova začali svoju činnosť niektoré ukrajinské spolky, knižnice, niektoré noviny a vedecké organizácie. V roku 1916 cársky režim pritvrdil a ukrajinskí činitelia boli znova uväznení, no pád Ruského impéria bol už nevyhnutný. V Ľvove vzniká Zväz pre oslobodenie Ukrajiny, (ďalej len SVU), ktorý sa neskôr presúva do Viedne. SVU bola prvá ukrajinská organizácia, ktorá otvorene deklarovala vo svojich cieľoch vytvorenie nezávislého ukrajinského štátu. SVU aktívne propagoval vznik ukrajinského štátu na medzinárodnej a diplomatickej úrovni, dokonca spolupracoval s ukrajinskými zajatcami z ruskej armády. Zajatci boli umiestnení v špeciálnych, čisto ukrajinských táboroch, v ktorých sa rozvíjalo národné osvietenie a boli formované divízie, ktoré mali byť použité v pravý čas proti Rusku. Stále pravdepodobnejšia porážka cárskeho Ruska vzbudzovala čoraz väčšie nádeje na vytvorenie nezávislého štátu na naddniperskej Ukrajine. Pojem

[16] INTERNET ENCYCLOPEDIA OF UKRAINE. *Industry*. [online]. 1989. [Citované 2022-11-12]. Dostupné na: http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CI%5CN%5CIndustry.htm

[17] BARRY, Gearóid – DAL LAGO, Enrico – HEALY, Róisín. *Small Nations and Colonial Peripheries in World War I*. Leiden: Brill, 2016. s. 177. ISBN 978-90-04-29296-3.

naddniperská Ukrajina sa vzťahoval na územie na oboch stranách stredného toku rieky Dneper.[18]

1.1.4. Ukrajinská revolúcia

Bežný pohľad na revolúciu v roku 1917 ako na triedny boj v Rusku nie je dostatočný na pochopenie udalostí na Ukrajine, kde sa do popredia dostáva národný aj sociálno-ekonomický charakter. V Rusku sa k moci dostáva Dočasná rada, ktorá zrušila určité obmedzenia namierené na národné menšiny v impériu. Ako výsledok uvoľnenia národný život na Ukrajine nabral na obrátkach a vznikla tu Centrálna rada, ktorá si okamžite získala rastúcu podporu, keď napríklad v Kyjeve, ale dokonca aj v Petrohrade, boli usporiadané obrovské sprievody na vyjadrenie podpory pre Centrálnu radu. Dňa 19. apríla 1917 zasadal v Kyjeve 900 členný Ukrajinský Národný Kongres, ktorého delegáti pochádzali z celej krajiny, z ukrajinských komunít v rámci impéria a z rôznych hospodárskych, sociálnych vzdelávacích, a vojenských organizácií. Delegácia formálne zvolila 150 zástupcov do Centrálnej rady, do ktorej neskôr vstúpili aj zástupcovia Ukrajincov slúžiacich v armáde, či zástupcovia Kongresu robotníkov. Vďaka tomuto obrovskému vyjadreniu dôvery sa Centrálna rada začala považovať za parlament Ukrajiny.[19]

Nie všetci sa však pozerali na Centrálnu radu pozitívne. Na Ukrajine existovali sociálne a etnické skupiny, ktoré odmietli účasť v Centrálnej rade. Išlo napríklad o ruských konzervatívcov, ktorí sa obávali rozpadu jedného a nedeliteľného Ruska. Ukrajinsko-ruské vzťahy sa výrazne zhoršili po boľševickom prevrate, po ktorom Centrálna rada odmietla uznať právomoc nového režimu nad Ukrajinou a 20. novembra 1917 vyhlásila vznik Ukrajinskej národnej republiky (ďalej len UNR), ktorá však bola stále súčasťou federácie s novým demokratickým Ruskom. Ako odpoveď na vznik UNR boľševici na prvom celoukrajinskom zjazde sovietov v Charkove vyhlásili Ukrajinu za sovietsku republiku, čím vytvorili konkurenčnú vládu.[20]

Situácia vyústila v inváziu prosovietskych síl, sprevádzanú povstaniami, ktoré boli iniciované boľševickými agitátormi na ľavobrežnej Ukrajine. Boľševické sily obsadili niekoľko významných miest, než sa zjednotili a podnikli útok na samotný Kyjev. Napriek

---

[18] BOJKO, Olexandr – GONĚC, Vladimír. *Najnovější dějiny Ukrajiny*. Brno: Jota, 1997. s.23. ISBN 80-7217-031-7.

[19] SUBTELNY, Orest. *Ukraine: A History, Fourth Edition*. Toronto: University of Toronto Press, 2009. s. 345. ISBN 978-1-4426-0991-4.

[20] BRITANNICA. *Ukraine: World War I and the struggle for independence.* [online]. 2022. [Citované 2022-11-20]. Dostupné na: https://www.britannica.com/place/Ukraine/World-War-I-and-the-struggle-for-independence

tomu, že sa Centrálna rada pripravila na obranu, nedokázala vzdorovať napredujúcim vojskám a bola nútená mesto evakuovať. Sovietske vojská dobyli Kyjev a dopustili sa brutálnych represálií proti ukrajinskému civilnému obyvateľstvu. Ich výboje pokračovali úspešne aj na pravobrežnej Ukrajine a to až do podpisu Brestlitovskej mierovej zmluvy Ukrajinou, kedy sa do konfliktu zapojili Centrálne mocnosti podporujúce Centrálnu radu. Nepriaznivý vývoj donútil Rusko podpísať dňa 12. júna 1918 s ukrajinskou vládou predbežný mier.[21]

Politiku ukrajinskej vlády po ukončení vojny na východnom fronte môžeme charakterizovať ako sociálne orientovanú, čo nezapadalo do plánov cisárskeho Nemecka. Predovšetkým znárodňovanie pôdy bolo v rozpore so záujmom Nemecka, ktoré chcelo maximalizovať produkciu potravín pre svoje vojnové úsilie. Nezhody medzi Nemeckom a Centrálnou radou vyústili do Nemeckom podporovaného prevratu generála Skoropadského, ktorý prevzal titul Hetman Ukrajiny. Jeho režim však netrval dlho a po kapitulácii Centrálnych mocností došlo k pádu režimu a vzniklo Direktórium Ukrajinskej národnej republiky.[22]

Ešte pred rozpadom Rakúsko-Uhorska bol v októbri 1918 vytvorený nový štát, ktorý dostal názov Západoukrajinská národná republika, ktorej územie zahŕňalo Halič, severnú Bukovinu a Zakarpatsko. Dňa 1. novembra sa Ukrajine podarilo obsadiť Ľvov, čo vyvolalo vojnu s Poľskom, ktoré si robilo nároky na Halič a plánovalo ho pripojiť k svojmu obnovenému štátu. Prebiehajúce boje zabránili politickej integrácii prostredníctvom vyhláseného aktu o zjednotení oboch ukrajinských štátov. Západoukrajinská národná republika nakoniec nedokázala odolávať Poľsku a koncom júla 1919 sa Poľsku podarilo obsadiť celý Halič. Vláda Západoukrajinskej národnej republiky sa presunula do exilu do Viedne, kde naďalej pokračovala v diplomatickom úsilí proti uznaniu poľskej okupácie.[23]

V Kyjeve Direktórium oficiálne obnovilo UNR ako aj legislatívu Centrálnej rady. No pokusy o vytvorenie efektívnej správy a riešenie rastúcich sociálnych a hospodárskych problémov komplikovala chaotická domáca situácia a predovšetkým čoraz viac nepriateľské zahraničné prostredie. Situáciu využili boľševici, ktorí 20. novembra vytvorili

---

[21] INTERNET ENCYCLOPEDIA OF UKRAINE. *Ukrainian-Soviet War, 1917–21.* [online]. 1993. [Citované 2022-11-20]. Dostupné na: http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CU%5CK%5CUkrainian6SovietWar1917hD721.htm

[22] BRITANNICA. *Ukraine: World War I and the struggle for independence.* [online]. 2022. [Citované 2022-11-20]. Dostupné na: https://www.britannica.com/place/Ukraine/World-War-I-and-the-struggle-for-independence

[23] Ibid

Dočasnú robotnícku a roľnícku vládu Ukrajiny a následne v decembri začala Červená armáda svoj útok na Ukrajinu, pričom v priebehu vojny bol Kyjev opakovane dobytý a následne aj oslobodený. V apríli 1920 došlo k podpisu dohody medzi Poľskom a UNR, ktorá sa podpisom vzdala nároku na Halič a západnú Volyň. Na oplátku sa Poľsko zapojilo do vojny na strane Ukrajiny a zo začiatku ich protiofenzíva slávila úspech. Následný protiútok Sovietov však zatlačil svojho nepriateľa až k Varšave, no tu sa priebeh vojny opäť zvrátil a Červená armáda bola porazená. Ukrajinskej a poľskej armáde sa podarilo zatlačiť Sovietov, no v marci roku 1921 podpísalo Poľsko s Ruskom prímerie. Po ukončení bojov si Poľsko ponechalo anektované západoukrajinské územia a uznalo sovietsku Ukrajinu.[24]

Niektorí odborníci uvažujú, že charakteristika ukrajinského spôsobu života, a teda života počas storočí cudzej nadvlády mala rozhodujúci vplyv na výsledok ukrajinskej revolúcie. Všetky ukrajinské vlády počas obdobia revolúcie museli bojovať o svoje prežitie a okrem vonkajších hrozieb čelili aj vnútorným výzvam, ktoré nedokázali riešiť. Problémy ako nutnosť agrárnej reformy, rusifikáciu, potrebu reorganizácie štátnej služby a odliv mozgov by dokázali Ukrajinci riešiť, pokiaľ by im bolo dopriatych zopár rokov mieru a pokoja. Iné národy, oveľa menej rozvinuté, získali nezávislosť a úspešne rozvíjali svoje národné štáty bez akýchkoľvek vonkajších zásahov. Ak by mali Ukrajinci podobné podmienky, je možné, že výsledok revolúcie by bol úplne odlišný. Namiesto toho, aby vznikol nový, suverénny a národný štát, bolo územie Ukrajiny znova rozdelené medzi svojich susedov. Zakarpatsko bolo pripojené k novému štátu, Československu, Bukovina pripadla Rumunsku, Poľsko si privlastnilo Halič a západnú Volyň, ako aj menšie priľahlé oblasti na severozápade a územie na východ od poľských hraníc tvorilo sovietsku Ukrajinu ako súčasť Sovietskeho zväzu.[25]

1.1.5. Sovietska Ukrajina pred Druhou svetovou vojnou

Vznik sovietskej Ukrajiny po neúspešnej revolúcii neznamenal hneď okamžitý zánik ukrajinskej štátnosti. Spočiatku bola sovietska Ukrajina samostatný subjekt medzinárodného práva a mala vlastné diplomatické misie, ktoré boli oprávnené uzatvárať medzinárodné zmluvy. Postupom času sa však do popredia dostáva Josif Stalin, ktorý

---

[24] INTERNET ENCYCLOPEDIA OF UKRAINE. *Ukrainian-Soviet War, 1917–21.* [online]. 1993. [Citované 2022-11-20]. Dostupné na: http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CU%5CK%5CUkrainian6SovietWar1917hD721.htm

[25] RESHETAR, John. The Ukrainian Revolution in Retrospect. In *Canadian Slavonic Papers* [online]. Montreal: Dept. of History, 1968, roč. 10, č. 2, s. 125. ISSN: 0008-5006. Dostupné na: https://www.jstor.org/stable/40866155

napriek tomu, že pochádzal z Gruzínska, zastával takzvané ruské riešenie národnostnej otázky. Podľa Stalina sa mali všetky národné republiky podriadiť Rusku a následne mali byť začlenené do Ruskej federácie. Táto koncepcia sa stretla s odporom neruských republík a ani Leninovi, ktorý bol v tej dobe už značne chorý, sa Stalinova koncepcia nepozdávala. Namiesto toho, aby boli republiky začlenené do Ruska, vytvorili Ukrajina, Bielorusko, Ruská federácia a Zakaukazsko nový celok - Zväz sovietskych socialistických republík (ďalej len ZSSR). V názve nefiguroval názov žiadneho z národov, nakoľko boľševici vychádzali z presvedčenia, že proletariát nemá vlasť a postupom času, keď revolúcia a socializmus zvíťazí aj v ostatných krajinách, sa tieto krajiny pripoja k zväzu.[26]

V období občianskej vojny bol na Ukrajine po vzore Ruska zavedený vojnový komunizmus, ktorý bol pokladaný za krok k socializmu, a spočíval v znárodnení podnikov a rekvirácii potravín, predovšetkým obilia. Táto koncepcia však viedla k úplnému rozvratu hospodárstva, kedy peniaze začali strácať svoju hodnotu a po celej krajine vypukli nepokoje roľníkov a obyvateľstva na vidieku. Boľševici síce vyhrali občiansku vojnu, no hospodárstvo sa namiesto oživenia dostalo do úplného útlmu vinou koncepcie vojnového komunizmu, čo si uvedomoval aj samotný Lenin, ktorý vtedy vyhlásil:[27] „*Na ekonomickom fronte sme pri pokuse prejsť na komunizmus utrpeli na jar 1921 vážnejšiu porážku, než akú nám predtým spôsobili Kolčak, Denikin alebo Pilsudskij. Povinná rekvirácia na dedinách a priamy komunistický prístup k problémom obnovy miest - to bola politika, ktorá... sa ukázala ako hlavná príčina hlbokej hospodárskej a politickej krízy*."[28]

V snahe o vyriešenie situácie a naštartovanie ekonomiky bol vojenský komunizmus zrušený a Lenin v marci 1921 predstavil novú koncepciu s názvom - Nová ekonomická politika (ďalej len NEP). Zatiaľ čo vojnový komunizmus bol považovaný za krok k socializmu, NEP bola polovičným krokom ku kapitalizmu, založená na čiastočnom obnovení súkromného podnikania v priemysle a obchode. Zrušená bola aj rekvirácia obilia, ktorá bola nahradená naturálnou daňou, no tá bola vysoká a po jej zaplatení roľníkom mnohokrát takmer nič neostalo. Znova začali vznikať ohniská nepokojov, ktoré však boli násilne potlačené, čo viedlo k zničeniu časti úrody, dôsledkom čoho bolo vypuknutie hladomoru v strednom Rusku v roku 1922. Boj s hladomorom spočíval v nútenom vývoze

---

[26] RYCHLÍK, Jan – ZILYNSKYJ, Bohdan – MAGOCSI, Paul Robert. *Dějiny Ukrajiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015. s. 279. ISBN 978-80-7106-409-1.

[27] RICHMAN, Sheldon. War Communism to NEP: The Road From Serfdom. In *Journal of Libertarian Studies* [online]. Auburn: Mises Institute, 1981, roč. 5, č. 1, s. 89. ISSN: 2643-4601. Dostupné na: https://mises.org/library/war-communism-nep-road-serfdom

[28] JACK HIRSHLEIFER. Disaster and Recovery. [online]. 2002. [Citované 2022-11-26]. Dostupné na: https://www.econlib.org/library/Enc1/DisasterandRecovery.html

obilia, predovšetkým z Ukrajiny, do postihnutých oblastí. Ukrajina však nemala nadmerné zásoby obilia a nútený vývoz zapríčinil, že hladomor sa preniesol aj na Ukrajinu. Aj vďaka zahraničnej pomoci bol hladomor zmiernený, no aj tak si vyžiadal približne milión obetí len na území Ukrajiny. Z tohto dôvodu následne vláda v Moskve upustila od naturálnych daní a nahradila ich peňažnou daňou, pričom produkcia roľníkov bola vykupovaná priamo štátom. Situácia sa stabilizovala a v roku 1927 dosiahol hrubý domáci produkt (ďalej len HDP) na obyvateľa predvojnovú úroveň.[29] [30]

Situácia sa síce stabilizovala a ekonomike sa začalo dariť, avšak na prelome dekád prichádza znova k zmene hospodárskej politiky ZSSR potom, čo sa k moci dostal Josif Stalin. V Moskve vznikla v roku 1927 Štátna plánovacia komisia, čo malo za následok odobranie mnohých hospodárskych právomoci jednotlivým republikám. Komisia vypracovala prvú päťročnicu, ktorá obsahovala plán na masovú industrializáciu medzi rokmi 1928-1932. NEP bola v roku 1928 zrušená a dochádzalo k znárodneniu súkromných podnikov, ktoré vznikli za obdobie účinnosti NEP. V roku 1930 sa vláda v Moskve rozhodla sústrediť na ťažký priemysel, výsledkom čoho bola markantná zmena ZSSR a sovietskej Ukrajiny po prvých dvoch päťročniciach.[31]

Obrovské zmeny nastali predovšetkým na východnej Ukrajine, kde vyrástlo jedno z centier ťažkého priemyslu. Na Donbase sa rozšírila ťažba uhlia a ďalších nerastných surovín, na rieke Dneper bola vybudovaná hydroelektráreň, železničná sieť bola rozšírená o 4 000 kilometrov a celkovo na Ukrajine vzniklo 400 nových strojárenských závodov, ktoré vyrábali poľnohospodárske stroje a príbuznú techniku. Podľa sovietskych údajov sa priemyselná výroba v sovietskej Ukrajine zvýšila 5,5-násobne, a napriek tomu, že zahraniční ekonómovia uvádzajú len 3,4-násobný rast priemyselnej produkcie, ide o významný nárast, ktorý výrazne znížil nezamestnanosť. Pokles nezamestnanosti a rozvoj ťažkého priemyslu však neznamenal aj zvýšenie kvality života, práve naopak, došlo k jej zníženiu.[32]

---

[29] RICHMAN, Sheldon. War Communism to NEP: The Road From Serfdom. In *Journal of Libertarian Studies* [online]. Auburn: Mises Institute, 1981, roč. 5, č. 1, s. 92. ISSN: 2643-4601. Dostupné na: https://mises.org/library/war-communism-nep-road-serfdom

[30] RYCHLÍK, Jan – ZILYNSKYJ, Bohdan – MAGOCSI, Paul Robert. *Dějiny Ukrajiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015. s. 279. ISBN 978-80-7106-409-1.

[31] BRITANNICA. *Ukraine: Ukraine in the interwar period*. [online]. 2022. [Citované 2022-11-28]. Dostupné na: https://www.britannica.com/place/Ukraine/Ukraine-in-the-interwar-period

[32] RYCHLÍK, Jan – ZILYNSKYJ, Bohdan – MAGOCSI, Paul Robert. *Dějiny Ukrajiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015. s. 279. ISBN 978-80-7106-409-1.

1.1.6. Holodomor- Prvá ruská genocída[33]

V súvislosti s prebiehajúcimi bojmi na Ukrajine a vojnovými zločinmi Ruska sa do popredia čoraz viac dostáva dlho utajovaná genocída ukrajinského obyvateľstva za čias Stalinovej vlády. Hladomor a teror, ktorý nastal v rokoch 1932-1933 je pre Ukrajincov niečo ako holokaust pre Židov alebo masaker Arménov v roku 1915. Táto tragédia traumatizovala celý ukrajinský národ a jej dopad na spoločnosť je dodnes badateľný. Samotná udalosť je o to tragickejšia, že k hladomoru vôbec nemuselo prísť. Úroda v roku 1932 bola síce 12% pod priemerom rokov 1926-1930, no k dispozícií bol stále dostatok potravín. Ukrajinský hladomor mal na svedomí samotný štát, ktorý potraviny konfiškoval pre vlastnú potrebu a Stalin, ktorý napriek varovaniam ukrajinských komunistov zvýšil kvóty na nákup obilia na Ukrajine o 44%.[34]

Stalin podpísal koncom roku 1932 dekrét o vývoze obilia z Ukrajiny, Severného Kaukazu a Západnej oblasti. Dekrét mal za účelom zintenzívnenie konfiškácie obilia a potravín, ktoré boli okrem iného predávané do zahraničia za účelom zaplatenia sovietskej industrializácie. Dekrét umožňoval zatknúť, poprípade aj popraviť, miestnych úradníkov a vedúcich kolektívnych fariem, ktorí nesplnili dané kvóty. Obyvatelia, dokonca niekedy aj celé dediny, ktoré boli obvinené zo sabotáže alebo uschovávania potravín, boli deportovaní na sever ZSSR a ich obydlia boli pridelené veteránom Červenej armády alebo ruskému obyvateľstvu. Z uvedených faktov je jasné, že okrem už spomínaných potravín bol dekrét zameraný na likvidáciu ukrajinskej kultúry a národnosti. V regióne Kubáň bol nariadený prísny zákaz používať ukrajinský jazyk a vyžadoval sa prechod na ruštinu. Dekrét požadoval zavedenie prísnej kontroly na Ukrajine, predovšetkým nad politikou ukrajinizácie, aby došlo k očiste od nacionalistov a takzvaných agentov cudzích mocností.[35]

Hladomor spôsobený Stalinovou politikou sa naplno prejavil začiatkom roka 1933. Podľa odhadov na jedného roľníka pripadalo približne 1,7 kilogramu obilia na mesiac, čo viedlo k nevyhnutnej konzumácií domácich zvierat, potkanov, odpadkov z domácností členov strany, kôry či lístia. Okrem iného sa začali množiť aj prípady kanibalizmu. Zistiť presný počet obetí hladomoru je takmer nemožné, no ich počet sa odhaduje v rozmedzí 3

---

[33] HOLODOMOR MUSEUM. *Worldwide Recognition of the Holodomor as Genocide.* [online]. 2023. [Citované 2023-01-20]. Dostupné na: https://holodomormuseum.org.ua/en/recognition-of-holodomor-as-genocide-in-the-world/

[34] SUBTELNY, Orest. *Ukraine: A History, Fourth Edition*. Toronto: University of Toronto Press, 2009. s. 413. ISBN 978-1-4426-0991-4.

[35] PLOKHY, Serhii. *The Frontline: Essays on Ukraine's Past and Present.* Cambridge: Harvard University Press, 2021. s. 95. ISBN 9780674268821.

až 4 miliónov len v rámci ukrajinského územia. K decembru roku 2022 bol Holodomor uznaný ako akt genocídy nielen Ukrajinou, ale aj 19 zahraničnými krajinami.[36] [37]

1.1.7. Od svetovej vojny k nezávislosti

Dejiny píšu takmer vždy víťazi a na historické udalosti sa veľakrát pozeráme ich pohľadom. Tento pohľad však nemusí byť vždy založený na pravde. Príkladom je aj priebeh a výsledok druhej svetovej vojny. Spojené štáty americké (ďalej len USA) spolu so svojimi demokratickými spojencami a ZSSR patrili medzi víťazov, no ich výklad udalostí sa výrazne líši. Sovietsky zväz presadzuje príbeh o Veľkej vlasteneckej vojne, ktorý nezahŕňa globálny naratív, popiera fakty ako aj samotnú pravdu. Ukrajinský historik Volodymyr Viatrovyč patrí k mnohým historikom, ktorí tvrdia, že porážka Nemecka bola možná len vďaka vytvoreniu dvoch frontov a obrovskému objemu lend-lease pomoci poskytnutej ZSSR. Nielenže sa tieto faktory nespomínajú v sovietskom naratíve, ZSSR sa považuje za jediného víťaza Veľkej vlasteneckej vojny, pričom všetky dôkazy o americkej pomoci boli systematicky likvidované. Pakt Molotov-Ribbentrop sa prezentuje ako nevyhnutnosť, anexia krajín východnej Európy a Pobaltia sa zas nazýva oslobodením.[38]

Územie Ukrajiny slúžilo ako hlavné bojisko východného frontu počas druhej svetovej vojny a aj z tohto dôvodu patrilo medzi jednu z najviac zničených oblastí v Európe. Nacistická invázia v roku 1941 zastihla sovietov nepripravených a tí sa dali na rýchly ústup. Počas ústupu postrieľali svojich politických väzňov a bola prijatá politika spálenej zeme. V rámci politiky spálenej zeme Červená armáda demontovala a odstránila priemyselné závody, zničila úrodu, zásobu potravín, budovy a zariadenia. Postup Nemecka a jeho spojencov bol rýchly a do piatich mesiacov od začiatku invázie bolo prakticky celé územie sovietskej Ukrajiny dobyté.[39]

Spočiatku bola nemecká armáda vítaná ako armáda osloboditeľov. Predovšetkým Ukrajinci na západe územia vnímali Nemcov ako prirodzených spojencov, hlavne vďaka ich spoločnému nepriateľstvu voči ZSSR a Poľsku. No Nemci nevnímali Ukrajincov ako sebe rovných a snažili sa na okupovaných miestach presadzovať svoju rasovú politiku.

---

[36] SUBTELNY, Orest. *Ukraine: A History, Fourth Edition*. Toronto: University of Toronto Press, 2009. s. 415. ISBN 978-1-4426-0991-4.

[37] HOLODOMOR MUSEUM. *Worldwide Recognition of the Holodomor as Genocide.* [online]. 2023. [Citované 2023-01-20]. Dostupné na: https://holodomormuseum.org.ua/en/recognition-of-holodomor-as-genocide-in-the-world/

[38] UKRAINE.UA. *Ukraine During WWII: A Myth Of The Great Patriotic War*. [online]. 2022. [Citované 2023-01-25]. Dostupné na: https://war.ukraine.ua/articles/ukraine-during-wwii-a-myth-of-the-great-patriotic-war/

[39] INTERNET ENCYCLOPEDIA OF UKRAINE. *Second World War*. [online]. 1993. [Citované 2023-01-25]. Dostupné na: http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CS%5CE%5CSecondWorldWar.htm

Ukrajinci upadli do nemilosti a boli odsúdení na život otrokov. Približne cez 2 milióny Ukrajincov bolo odvedených do Nemecka, kde slúžili ako otrocká pracovná sila. Priemysel na Ukrajine upadal, kultúra a vzdelanie boli potlačované a všetky zdroje boli smerované na podporu nacistického vojnového úsilia. Vychádzajúc z týchto podmienok sa ukrajinská politická činnosť začala odvracať od spolupráce s Nemeckom a začali sa formovať organizované skupiny a odboj. V polovici roka 1943 začala nemecká armáda ustupovať z Ukrajiny a v novembri vstúpila do Kyjeva Červená armáda, čo ešte zintenzívnilo partizánsku činnosť na západe krajiny. Do októbra 1944 sa Červenej armáde podarilo znova získať kontrolu nad celým územím Ukrajiny. Koniec vojny viedol k trvalému a finálnemu prekresleniu západných hraníc Ukrajiny. K Ukrajine sa opäť pripojil Halič a Volyň a spolu so vzájomnou výmenou obyvateľstva medzi Poľskom a Ukrajinou sa po prvýkrát vytvorila jasná a jednoznačná politická a etnická poľsko-ukrajinská hranica. Rumunsko odovzdalo Severnú Bukovinu na základe Parížskej mierovej zmluvy a Zakarpatsko bolo pričlenené na základe česko-sovietskej dohody.[40]

Hoci sa Ukrajine vrátili stratené územia, forma vlády ostala rovnaká. Ukrajina sa znova ocitla pod sovietskou kontrolou ako súčasť ZSSR. V povojnovom období Sovietsky zväz ovládol štáty východnej Európy a nastolil spriatelený režim, ktorý neumožňoval rozvoj či už ekonomických alebo politických alternatív. V tomto období zanikajú aj posledné nádeje Ukrajincov na vlastný nezávislý štát. Jednou z koncepcií, ktorá sa formovala v 20. storočí bolo Intermárium (ďalej len IM). IM môžeme považovať za akýsi sanitárny kordón, ktorý mal slúžiť na oddelenie Ruska od západnej Európy. IM sa inšpirovalo Poľsko-litovskou úniou, ktorá vznikla práve ako odpoveď na rastúcu hrozbu zo strany predchodcu Ruska, Moskovského kniežatstva. ZSSR však po druhej svetovej vojne zabránil akémukoľvek rozvíjaniu ďalekosiahlych koncepcií a plánov, a tie boli tým pádom obmedzené iba na vyhlásenia v zahraničných printových médiách. Ozbrojený odpor pretrvával ešte na niektorých častiach územia, no aj ten bol nakoniec do roku 1950 eliminovaný.[41]

Na konci vojny Ukrajina zaznamenala obrovské materiálne škody. Hospodárstvo bolo zničené a podľa sovietskych štatistík sa celkové škody na ukrajinskom priemysle

---

[40] BRITANNICA. *Ukraine: The Nazi occupation of Soviet Ukraine*. [online]. 2023. [Citované 2023-01-25]. Dostupné na: https://www.britannica.com/place/Ukraine/Soviet-Ukraine-in-the-postwar-period

[41] DZIURA, Boris. Intermárium a iniciatíva troch morí v kontexte dobového vývoja v Poľsku a na Ukrajine. In *Ekonomické, politické a právne otázky medzinárodných vzťahov 2022* [online]. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2022, roč. 21, č. 1, s. 104. ISSN: 2585-9404. Dostupné na: https://fmv.euba.sk/www_write/files/veda-vyskum/konferencie-virt/2022/zborn%C3%ADk.pdf?fbclid=IwAR1K37vW0lCGGrJJLVotesFyfd5Xt5ssOG0jChfCFOYXEfLZ09VxH1U7ZjE

rovnali 44 miliardám rubľov v cenách z roku 1941. Podľa štatistík bolo poškodených, až úplne zničených 16 150 priemyselných podnikov, no určenie zodpovednosti za tieto škody bolo veľmi náročné. Sovieti vinili za škody Nemcov, no aj vďaka politike spálenej zeme bolo jasné, že sovietske orgány nesú patričnú zodpovednosť. Samotná obnova priemyslu nebola veľmi úspešná a priemyselný rast bol v porovnaní s ostatnými republikami ZSSR nízky. V rokoch 1950-1965 rast predstavoval 11,1 % ročne, čo radilo Ukrajinu na 9. miesto spomedzi 15 republík. V rokoch 1965-1985 však rast priemyslu predstavoval iba 5,7 % ročne, čo v konečnom dôsledku zaradilo Ukrajinu na 11. miesto. Ukrajina spadla na posledné priečky aj v štatistike prírastku obyvateľstva. Ten v rokoch 1959-1958 dosiahol 21,4 % a patril medzi najnižšie spomedzi republík ZSSR. V dôsledku spomínaných faktorov Ukrajina stratila 4. miesto z roku 1960 v rámci priemyselnej produkcie na obyvateľa a v roku 1985 sa prepadla na 6. miesto.[42]

Po vzniku sovietskej Ukrajiny nasledovalo desaťročia trvajúce temné obdobie. Ukrajinské obyvateľstvo trpelo umelo vytvoreným hladomorom, druhou svetovou vojnou a nemeckou okupáciou, no v neposlednom rade nespočetnými sovietskymi represiami. No čím bližšie bol koniec studenej vojny a rozpad ZSSR sa stával čoraz pravdepodobnejším, tým viac sa menila aj situácia na Ukrajine. Medzi obyvateľstvom sa znova objavila nádej na vlastný samostatný a národný štát. Zlom nastal v roku 1991 po neúspešnom sovietskom prevrate v Moskve. Ukrajinský parlament takmer jednomyseľne vyhlásil 24. augusta nezávislosť a na 1. decembra bolo naplánované referendum o nezávislosti. Žiaden štát neuznal Ukrajinu ako nezávislú krajinu po 24. auguste, nakoľko všetci čakali ako sa vyjadria jej obyvatelia v naplánovanom referende. To ale prebehlo úspešne a zúčastnilo sa na ňom 84 % populácie. Za nezávislosť hlasovala drvivá väčšina populácie, no čo je zaujímavejšie, na Kryme sa referenda zúčastnilo 67 % oprávnených voličov, pričom 54 % z nich hlasovalo za nezávislú Ukrajinu. V meste Sevastopoľ sa kladne vyjadrilo až 57 % oprávnených voličov. Pre projekt samostatnej Ukrajiny teda existovala aj podpora zo strany obyvateľstva, čo nakoniec viedlo aj k jej uznaniu medzinárodným spoločenstvom. Hneď na druhý deň po oznámení výsledkov referenda bola Ukrajina uznaná ako samostatný štát Poľskom a Kanadou . Ruská federácia uznala Ukrajinu až 5. decembra

[42] INTERNET ENCYCLOPEDIA OF UKRAINE. *Industry*. [online]. 1989. [Citované 2023-01-26]. Dostupné na: http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CI%5CN%5CIndustry.htm

a USA 25. decembra. Spolu s referendom sa konali aj prvé, jednokolové voľby prezidenta, ktoré vyhral bývalý komunistický predstaviteľ Leonid Kravčuk.[43]

Vzhľadom na históriu a uvedené fakty môžeme na záver skonštatovať, že ukrajinská národná ako aj nadnárodná identita bola ustavične ovplyvňovaná vonkajšími aktérmi. Či už sa jednalo o Rusov, Rakúšanov, Poliakov, Tatárov a mnoho ďalších, všetci zanechali určité stopy na ukrajinskej identite. Aj z tohto dôvodu je súčasná ukrajinská identita náramne polarizovaná. Na jednej strane proeurópska orientácia a vplyv západnej kultúry, a na strane druhej proruská orientácia a postsovietsky režim a štýl života.[44]

1.2. Charakteristika Ukrajiny a vybrané ekonomické a sociálne ukazovatele do roku 2014

V nasledujúcej podkapitole sa budeme venovať politickému vývoju, hospodárstvu a kvalite života od získania nezávislosti Ukrajiny, až po vypuknutie konfliktu na východe krajiny.

1.2.1. Od nezávislosti k Oranžovej revolúcii

Prvý prezident, Leonid Kravčuk, dokázal nastoliť nový režim na nezávislej Ukrajine pomerne rýchlo a úspešne. Jeho nacionalizmus bol natoľko umiernený, že dokázal presvedčiť východ a juh krajiny, aby v referende hlasovali za nezávislosť. Počas svojej vlády sa sústredil predovšetkým na budovanie štátnosti a národa, pričom boli prijaté tri národne symboly: staronová národná hymna, modro-žltá vlajka a trojzubec. Úradným jazykom sa stala ukrajinčina, no ruština ostala všeobecne akceptovaná. Prezident Kravčuk mal pomerne veľké úspechy aj v zahraničnej politike. Hoci vládnych inštitúcií bolo málo a boli nedostatočne rozvinuté, Ukrajina disponovala schopným ministerstvom zahraničných vecí so zborom diplomatov, medzi ktorých v tej dobe patrili tí najschopnejší a najbystrejší ľudia. Kravčuk sa taktiež zaslúžil o kontrolu nad sovietskymi ozbrojenými silami v krajine. Trval na tom, aby vojaci zložili prísahu poslušnosti. Tí, ktorí odmietli boli nútení opustiť krajinu alebo ozbrojené zložky. V neposlednom rade bol Kravčuk veľkým zástancom denuklearizácie Ukrajiny.[45]

---

[43] RYCHLÍK, Jan – ZILYNSKYJ, Bohdan – MAGOCSI, Paul Robert. *Dějiny Ukrajiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015. s. 279. ISBN 978-80-7106-409-1.

[44] TKACHENKO, Olha. REINVENTING UKRAINE: UKRAINIAN NATIONAL AND SUPRA-NATIONAL IDENTITY IN CONTEMPORARY POLISH OPINION-MAKING PRESS. In *COLLOQUIA HUMANISTICA* [online]. Warsaw: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences, 2016, roč. 5, č. 1, s. 146. ISSN: 2392-2419. Dostupné na: https://ispan.waw.pl/journals/index.php/ch/issue/view/72

[45] ÅSLUND, Anders. *How Ukraine Became a Market Economy and Democracy*. Washington DC: Peterson Institute for International Economics, 2009. s. 34. ISBN 978-0881324273.

Rozpadom ZSSR získala Ukrajina obrovské nukleárne dedičstvo. Patrilo sem napríklad 46 medzikontinentálnych balistických rakiet SS-24, 1944 jadrových hlavíc pridelených podľa pravidiel stanovených v Zmluve o obmedzení strategických zbraní (ďalej len SALT I), ako aj značným množstvom taktických jadrových bojových hlavíc. V konečnom zúčtovaní sa po vyhlásení nezávislosti Ukrajina ocitla na treťom mieste v rebríčku najväčšieho jadrového arzenálu, no po zvážení výhod a nevýhod sa ho nakoniec rozhodla vzdať. Podiel na danom rozhodnutí mali aj USA, ktoré vyvíjali tlak na Ukrajinu v rámci svojich snáh udržať sovietsky jadrový arzenál centralizovaný a sústredený len v jednom štáte. V určitom čase sa viedli debaty, či by si Ukrajina nemala ponechať tieto zbrane ako určitú protiváhu proti Ruskej federácii, no nakoniec sa USA rozhodli, že Rusko by malo byť jediným dedičom sovietskeho jadrového arzenálu.[46]

Samotný proces denuklearizácie bol však oveľa zložitejší ako by sa mohlo zdať. Okrem iného si Ukrajina a prezident Kravčuk pýtali príliš vysoké sumy financií a prostriedkov, ktoré mali slúžiť na proces denuklearizácie. Rysujúca sa hrozba izolácie na medzinárodnej scéne, ktorá bola dôsledkom slabého pokroku pri realizácií deklarovaných jadrových ašpirácií, nútila ukrajinských činiteľov ešte zintenzívniť svoje snahy. Všetko úsilie nakoniec vyvrcholilo podpísaním Budapeštianskeho memoranda. Bolo jasné, že Spojené štáty budú musieť Ukrajine ponúknuť určité bezpečnostné záruky výmenou za odovzdanie jadrových zbraní Rusku, zničenie alebo odovzdanie súvisiacich nosných systémov a infraštruktúry, a predovšetkým pristúpenie k dohode o Nešírení jadrových zbraní (ďalej len NPT) ako štát, ktorý nevlastní jadrové zbrane.[47]

Budapeštianske memorandum o bezpečnostných zárukách v súvislosti s pristúpením Ukrajiny k NPT bolo podpísané v decembri 1994. Signatármi boli prezident Ruskej federácie, prezident Ukrajiny a britský premiér, pričom ďalšie dve jadrové veľmoci, Čína a Francúzsko, rozšírili záruky pre Ukrajinu na unilaterálnej úrovni. Prijatie memoranda potvrdilo záväzky pre signatárov, medzi ktoré patrilo rešpektovať nezávislosť, zvrchovanosť a suverenitu ako aj existujúce hranice Ukrajiny. Ďalej sa spomínal záväzok zdržať sa hrozby silou alebo použitia sily proti politickej nezávislosti alebo územnej celistvosti Ukrajiny; zdržať sa hospodárskeho nátlaku zameraného na podriadenie výkonu práv Ukrajiny vyplývajúcich z jej zvrchovanosti; a akéhokoľvek použitia zbraní proti

[46] GAK, Lesya. Denuclearization And Ukraine: Lessons for the future. In *The nonproliferation review* [online]. London: Taylor & Francis, 2004, roč. 11, č. 1, s. 107. ISSN: 1746-1766. Dostupné na: https://doi.org/10.1080/10736700408436959

[47] ŠÍR, Jan. *Denuklearizace Ukrajiny, Běloruska a Kazachstánu*. Praha: Karolinum, 2012. s. 93. ISBN 978-80-246-2169-2.

Ukrajine alebo jej obyvateľom s výnimkou sebaobrany alebo iného aktu, ktorý by bol v súlade s Chartou OSN.[48]

Hoci bol proces denuklearizácie dokončený až po konci funkčného obdobia prezidenta Kravčuka, ten v celom procese zohral významnú úlohu, napriek tomu, že disponoval aj mnohými nedostatkami. Počas svojej vlády vytvoril minimálny politický program, ktorý pozostával iba z budovania priateľských vzťahov v zahraničí a budovania ukrajinského štátu a štátnosti. Kravčuk sa vôbec nerozumel do ekonomických a hospodárskych otázok. Napriek tomu, že mal možnosť vydávať zákony pomocou dekrétov, túto právomoc využíval iba zriedka. Zastával názor, že prezident by mal byť zodpovedný za budovanie štátu, zatiaľ čo riadenie ekonomiky patrilo do kompetencií premiéra krajiny. Práve kvôli tejto ľahkovážnosti sa ukrajinská ekonomika začala prepadať a dochádzalo k rapídnemu rastu inflácie. Podobne bolo zanedbávané budovanie politických inštitúcií a vinou Kravčuka a jeho neochoty vypísať nové voľby do parlamentu po vyhlásení nezávislosti sa ukrajinský parlament stal na najbližších desať rokov nejednotným, nefunkčným a menej efektívnym.[49]

Máloktorá svetová ekonomika bola počas mierového obdobia tak neefektívna a málo výkonná, ako tá ukrajinská v prvej dekáde nezávislosti. Do roku 1994 sa hospodársky systém v krajine neriadil ani plánovaním, ani trhom. Hoci ekonomika už nebola centrálne plánovaná, nevzniklo tu žiadne trhové hospodárstvo. Konsenzus v rámci krajiny uprednostňoval postupné reformy a pomalý prechod na sociálne orientovanú trhovú ekonomiku, no to sa stalo onedlho zámienkou na ničnerobenie. Hospodárska politika Ukrajiny zo začiatku spočívala vo vydávaní rubľových úverov, ktoré slúžili na financovanie dotácií pre poľnohospodárstvo a priemysel. Táto stratégia však viedla k obrovskému štátnemu deficitu, ktorý bol monetizovaný Národnou bankou Ukrajiny, čo viedlo k rapídnemu nárastu inflácie, ktorá sa v prvých rokoch zmenila na hyperinfláciu. Tá dosahovala v roku 1992 hranicu 2730 % a v roku 1993 prekročila hranicu 10 150 %.[50]

---

[48] YOST, David S. The Budapest Memorandum and Russia's intervention in Ukraine. In *International Affairs* [online]. Oxford: Oxford University Press, 2015, roč. 91, č. 3, s. 506. ISSN: 1468-2346. Dostupné na: https://doi.org/10.1111/1468-2346.12279

[49] ÅSLUND, Anders. *How Ukraine Became a Market Economy and Democracy*. Washington DC: Peterson Institute for International Economics, 2009. s. 35. ISBN 978-0881324273.

[50] ÅSLUND, Anders. *Ukraine: What Went Wrong and How to Fix It*. Washington DC: Peterson Institute for International Economics, 2015. s. 61. ISBN 978-0881327014.

Graf č.1: Vývoj šedej ekonomiky v Poľsku, Rusku a na Ukrajine

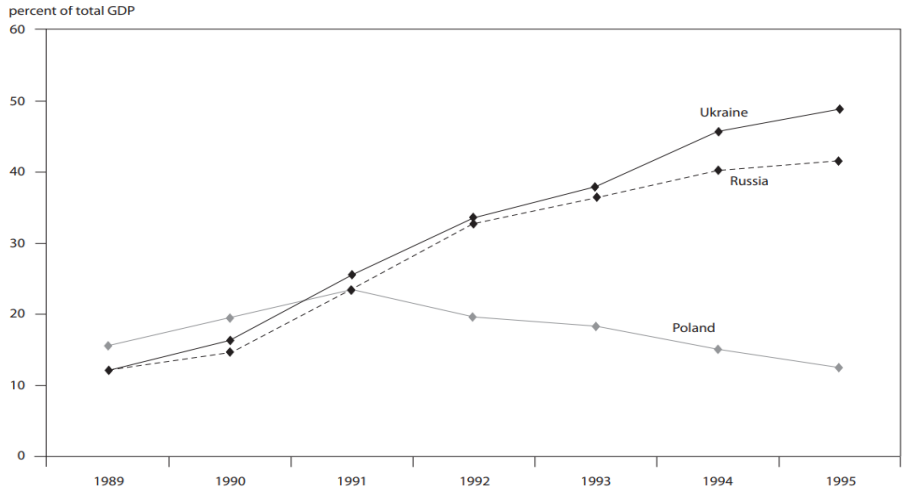

Zdroj: ÅSLUND, Anders. *How Ukraine Became a Market Economy and Democracy*. Washington DC: Peterson Institute for International Economics, 2009. s. 50. ISBN 978-0881324273.

Hyperinflácia, ale taktiež aj vysoká daňová sadza prispeli k výraznému rastu šedej ekonomiky. Tá dosiahla v roku 1994 približne polovicu odhadovaného HDP, pričom v roku 1989 išlo iba o 12 % HDP. Ako môžeme vidieť na grafe č. 1, podiel šedej ekonomiky začal výrazne rásť v rokoch 1990-1991, no zatiaľ čo Poľsku sa tento nepriaznivý trend podarilo zvrátiť, tak v rámci Ruska a Ukrajiny sa zintenzívnil, dokonca na Ukrajine rýchlejšie ako v Rusku. Dá sa povedať, že súčasné črty ukrajinského hospodárstva boli založené na vývoji medzi rokmi 1991-1994.[51]

Spomínané ekonomické problémy sa odzrkadlili aj na prudkom poklese produkcie. Oficiálny údaj stanovil pokles HDP medzi rokmi 1989-1994 na 48 %. Ukrajina navyše nedisponovala diverzifikovaným exportom s pridanou hodnotou. Išlo predovšetkým o medziprodukty, ako napríklad chemikálie a kovy. Poľnohospodárstvo bolo zdecimované po spravovaní komunistami, a tak sa Ukrajina, ktorá bola v minulosti nazývaná obilnicou Európy, stala v roku 1998 čistým dovozcom potravín. Okrem poľnohospodárskeho potenciálu bola krajina taktiež bohatá na nerastné suroviny, no na rozdiel od Ruska nebola dostatočne zásobená palivami, a keďže ukrajinský ťažký priemysel bol energeticky náročný, Ukrajina sa stala závislou na dovoze ruského plynu a ropy. K ukrajinskej ekonomickej kríze z prvých rokov prispelo taktiež rozhodnutie Ruska zvýšiť ceny ropy a plynu ako aj strata zaručených vývozných trhov v bývalom ZSSR.[52]

[51] VAN ZON, Hans. *The Political Economy of Independent Ukraine*. London: Macmillan Press LTD, 2000. s. 50. ISBN 978-1349418442.
[52] DEAN, James. Ukraine: Europe's Forgotten Economy. In *Challenge* [online]. London: Taylor & Francis, 2000, roč. 43, č. 6, s. 97. ISSN: 05775132. Dostupné na: https://www.jstor.org/stable/40722044

V 90. rokoch dominovala ukrajinskému exportu metalurgia s podielom 40 %, nasledovali stroje a chemikálie s podielom 10 %. Dôležitou komoditou boli aj zbrane, ako napríklad rakety, prepravné lietadlá alebo aj tanky T-84, ktoré smerovali predovšetkým do Pakistanu. V importe dominovali ropné produkty, predovšetkým ropa a plyn z Ruska. Rusko tvorilo aj najväčšieho obchodného partnera Ukrajiny s celkovým podielom 46 %, nasledovalo Nemecko s 8 % a USA s 4 %.[53]

Neustále sa zhoršujúca ekonomická situácia zmenila aj nálady v spoločnosti. V polovici roku 1994 si obyvateľstvo začalo uvedomovať, že pokračujúca kríza a hyperinflácia môžu viesť k strate priemyselnej a technologickej základne krajiny a preto sa do popredia dostal dôraz na priemyselnú stratégiu, namiesto budovania a rozvíjania národu a národných symbolov. Ukrajinské nádeje na zlepšenie hospodárskej situácie boli vkladané do Leonida Kučmu, ktorý sa po úspešnej kariére v strojárenskom priemysle stal druhým ukrajinským prezidentom. Prezident Kučma už koncom roka 1994 predstavil radikálny plán reforiem, ktoré mali postaviť ekonomiku Ukrajiny na nohy. Reformy sa sústredili predovšetkým na domáce ceny, zahraničný obchod a ich liberalizáciu, reformu výmenného kurzu, zníženie rozpočtového deficitu, a v neposlednom rade aj zníženie komerčných úverov od centrálnej banky.[54]

Reformy naozaj znamenali zlepšenie situácie na Ukrajine. Prezident Kučma si stanovil päť priorít, na ktoré sa chcel najviac zamerať. Išlo o privatizáciu, finančnú stabilizáciu, prijatie novej ústavy, integritu Ukrajiny a zlepšenie bilaterálnych vzťahov s USA a Ruskou federáciou. Napriek negatívnym predpovediam sa mu všetkých päť cieľov podarilo dosiahnuť a preto môžeme prvé prezidentské obdobie Leonida Kučmu považovať za úspešné. V roku 1994 podpísala Ukrajina stabilizačnú dohodu s Medzinárodným menovým fondom (ďalej len IMF), v 1995 Kučma potlačiť rastúci separatizmus na Kryme spôsobený ekonomickou krízou, v lete 1996 Ukrajina porazila hyperinfláciu, v júni bola parlamentnou väčšinou prijatá nová ústava a v septembri bola prijatá nová národná mena hrivna. V rámci privatizácie sa na Ukrajine v roku 1994 nachádzalo 8826 veľkých a stredných priemyselných podnikov, z čoho 46 % bolo

[53] Ibid.
[54] VONHIRSCHHAUSEN, Christian. Industrial restructuring in Ukraine seven years after independence: From socialism to a planning economy?. In *Communist Economies and Economic Transformation* [online]. London: Taylor & Francis, 1998, roč. 10, č. 4, s. 453. ISSN: 1465-3958. Dostupné na: https://doi.org/10.1080/14631379808427932

v súkromných rukách. V roku 1997 už išlo o 9710 priemyselných podnikov, z čoho 74 % bolo v súkromnom vlastníctve, s celkovým objemom 64 % produkcie.[55]

Po roku 1996 prichádza k spomaleniu reforiem a vinou ruského finančného krachu v roku 1998 sa Ukrajina znova ocitla v ďalšej finančnej kríze. Napriek tomu sa Kučmovi v roku 1999 podarilo obhájiť prezidentský post a v roku 2000 vymenoval reformnú vládu, ktorá uskutočnila druhú vlnu reforiem, zameranú na deregulaciu. Napriek postupnému pokroku a zlepšeniu situácie Ukrajina výrazne zaostávala v oblasti trhových a ekonomických reforiem. Nepodarilo sa jej dosiahnuť úroveň Ruskej federácie a ďaleko zaostala za reformnými úspechmi Poľska. Hoci po reformnej stránke Ukrajina zaostávala, reformy z roku 2000 boli dostatočné na naštartovanie ukrajinského hospodárstva a na najbližších osem rokov sa Ukrajine podarilo dosahovať priemerný ročný rast 7,5 % HDP. Prezident Kučma sa však nerozhodol pre radikálnejšie reformy, neodhodlal sa k rozbitiu postsovietskeho systému a s rastúcou korupciou sa skorej zmieril, než by mal proti nej bojovať.[56]

Prvé funkčné obdobie prezidenta Kučmu umožnilo vznik oligarchického systému, ktorý sa v nasledujúcich rokoch stal typickým nielen pre Ukrajinu, ale aj Rusko. Potreba uskutočniť rozsiahle ekonomické reformy zamerané na liberalizáciu trhu zatienila potrebu budovania demokracie a práve nedostatočný dôraz kladený na konsolidáciu demokracie viedol k položeniu základov pre degeneráciu systému smerom k autoritárskemu režimu. Došlo k posilneniu prezidentskej administratívy a kompetencií, čo nevyhnutne viedlo k oslabeniu horizontálnych kontrol a rovnováhy výkonnej moci. Prezident a jeho administratíva sa začali čoraz viac opierať o vplyvné podnikateľské subjekty, u ktorých vedeli nájsť podporu proti prípadným výzvam zo strany opozície. Na oplátku sa mohli podnikateľské subjekty spoľahnúť na osobnú ochranu, prerozdeľovanie ekonomických výhod a privilegovaný prístup k ekonomickým zdrojom. Parazitický vplyv oligarchického systému, o ktorého rozmach sa postarala predovšetkým privatizácia, viedol k oslabeniu postavenia Ukrajiny a poznačil jej vývoj do budúcna.[57]

Od získania nezávislosti môžeme na Ukrajine evidovať novú fázu demografického poklesu. Pôrodnosť klesala už počas sovietskej éry a pokračovala v klesajúcom trende aj

---

[55] ÅSLUND, Anders. *How Ukraine Became a Market Economy and Democracy*. Washington DC: Peterson Institute for International Economics, 2009. s. 91. ISBN 978-0881324273.
[56] ÅSLUND, Anders. *Ukraine: What Went Wrong and How to Fix It*. Washington DC: Peterson Institute for International Economics, 2015. s. 66. ISBN 978-0881327014.
[57] PUGLISI, Rosaria. The rise of the Ukrainian oligarchs. In *Democratization* [online]. London: Taylor & Francis, 2003, roč. 10, č. 3, s. 100. ISSN: 13510347. Dostupné na: https://doi.org/10.1080/13510340312331293947

od vyhlásenia nezávislosti, pričom najnižšiu hodnotu dosiahla v roku 2000 a to 8 narodených detí na 1 000 obyvateľov. Naopak miera úmrtnosti zostávala vysoká, predovšetkým kvôli znečisteniu životného prostredia z čias sovietskej industrializácie, neefektívnosti postsovietskeho systému zdravotníctva, ale aj negatívnym zdravotným návykom. Prirodzený prírastok obyvateľstva, ktorý bol zaznamenaný počas sovietskej éry sa zmenil na záporný s hodnotou -0,5 % ročne. Zatiaľ čo približná veľkosť populácie Ukrajiny v roku 1992 predstavovala 52 miliónov, v roku 2003 išlo už len o 48 miliónov.[58]

Ešte v roku 1990 dosahovala Ukrajina hodnotu 0,729 v indexe ľudského rozvoja (ďalej len HDI), ktorý vypracováva Organizácia Spojených národov (ďalej len OSN) a obsadila celkové 36. miesto spomedzi meraných krajín. Očakávaná dĺžka života predstavovala 69,8 roka a priemerný počet rokov školskej dochádzky sa pohyboval na 9,3 rokov. Zanedbávaním hospodárskych otázok, ako aj ekonomickým úpadkom dochádzalo k znižovaniu hodnoty HDI. Najnižšiu hodnotu počas prvých rokov nezávislosti, ale aj celkovej existencie krajiny, dosiahla Ukrajina v roku 1995. Hodnota HDI predstavovala 0,684, čo znamenalo až 57. miesto, odhadovaná dĺžka života klesla až na 66,8 roka. Od roku 1996 dochádzalo k pravidelnému rastu hodnoty HDI, no v porovnaní s ostatnými krajinami išlo o pomalší rast. V roku 2004 bola hodnota HDI na úrovni 0,740, čo odsunulo Ukrajinu až na celkové 62. miesto. Odhadovaná dĺžka života pri narodení predstavovala v tom období 68,4 roka.[59]

1.2.2. Oranžová revolúcia

Prezidentské voľby v roku 2004 sa zapísali do ukrajinských dejín ako jedno z kľúčových období. Dosluhujúci prezident Kučma sa rozhodol neobhajovať prezidentský post a ako svojho nástupcu si zvolil vtedajšieho premiéra, Viktora Janukovyča. Okrem silnej podpory ruského prezidenta Vladimíra Putina mali Kučma a Janukovyč k dispozícií aj štátne zdroje, národné média a aj podporu veľkej časti ukrajinských oligarchov. Ich súperom v prezidentských voľbách a lídrom opozície sa stal Viktor Juščenko, ktorý svoju kandidatúru založil na boji proti korupcii, pričom od jej začiatku sa potýkal s komplikáciami. V rámci svojej kampane bol napríklad otrávený dioxínom, čo viedlo k znetvoreniu jeho tváre. Napriek otrave a nižšej finančnej podpore Juščenko ustál prvé

[58] ROMANIUK, Anatole – GLADUN, Oleksandr. Demographic Trends in Ukraine: Past, Present, and Future. In *Population and Development Review* [online]. Oxford: Wiley-Blackwell Publishing Ltd, 2015, roč. 41, č. 2, s. 326. ISSN: 1728-4457. Dostupné na: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1728-4457.2015.00049.x

[59] UNDP. *Human Development Index Data.* [online]. 2023. [Citované 2023-02-06]. Dostupné na: https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index?fbclid=IwAR1-mWLlxrknDsEYCi7j26frxCeuCliLwZPc4NPJSA_MUo7sO3qo5UUD2Sg#/indicies/HDI

kolo volieb, kedy spolu s Janukovyčom obaja získali približne dve pätiny hlasov. Nasledujúci priebeh volieb sa podobal skorej na podvodné hlasovania v autoritárskych režimoch ako na oslavu demokracie. Kučma a jeho vláda sa začali čoraz viac obávať neúspechu, čo vyústilo v ich snahu o sfalšovanie volieb.[60]

Kľúčovým nástrojom Kučmovho režimu pre volebný podvod sa stali štátne inštitúcie, ako napríklad školy, nemocnice a vojenské základne. Počas prezidentských volieb bola približne štvrtina zástupcov Janukovyčovej miestnej kampane vedúcimi spomínaných inštitúcií a ich úlohou bolo mobilizovanie obyvateľstva v prospech Janukovyča. Kučmov režim vytvoril normy pre okresy a mestá, ktoré obsahovali podiel hlasov, ktoré mali pripadnúť Janukovyčovi, ako aj inštrukcie ako a kde ukradnúť hlasy. Mládežnícka mimovládna organizácia Znayu! objavila v meste Uman vládnu smernicu s rôznymi inštrukciami ako manipulovať hlasy, či už išlo o podplácanie, zastrašovanie alebo falšovanie hlasovacích lístkov. V jednej z nemocníc riaditeľ nahlásil dvojnásobný počet pacientov než aký bol skutočný počet, a následne Janukovyčovi stúpenci hlasovali v mene virtuálnych pacientov. Kučmov režim intenzívne využíval aj metódu zastrašovania. Po prvom kole volieb prišlo o prácu 14 štátnych úradníkov z oblastí, kde sa Janukovyčovi nepodarilo získať žiadané volebné výsledky. Naopak, volební úradníci, ktorí vyhoveli Kučmovým nariadeniam dostali značné finančné odmeny. V najhoršom prípade, keby vyššie spomenuté, ale aj ostatné metódy falšovania volieb zlyhali, konečné sčítavanie hlasov bolo kontrolované z prezidentskej administratívy prostredníctvom počítačového systému. Po skontrolovaní a odfiltrovaní boli hlasy odoslané do Ústrednej volebnej komisie, ktorá mala na starosti finálne sčítanie hlasov.[61]

Po druhom kole prezidentských volieb bol za víťaza deklarovaný Viktor Janukovyč, čo pobúrilo značnú časť populácie. Porazený kandidát Viktor Juščenko zvolal v reakcií na výsledok masové protesty v Kyjeve, ktoré vstúpili do histórie ako Oranžová revolúcia. Státisíce demonštrantov odetých do Juščenkovej oranžovej farby sa stretli na Námestí nezávislosti a v okolí, kde mnohí strávili najbližšie dva týždne v stanovom mestečku. Demonštrácie boli namierené proti volebnej komisii a snažili sa na základe výsledkov „exit pollu“ ako aj usvedčujúcich dôkazov o podvode zvrátiť výsledok volieb. Západní pozorovatelia sa vo všeobecnosti domnievali, že Oranžová revolúcia signalizuje

[60] MCFAUL, Michael. Ukraine Imports Democracy: External Influences on the Orange Revolution. In *International Security* [online]. Cambridge: MIT Press, 2007, roč. 32, č. 2, s. 49. ISSN: 1531-4804. Dostupné na: https://doi.org/10.1162/isec.2007.32.2.45

[61] WAY, Lucan A. Ukraine's Orange Revolution: Kuchma's Failed Authoritarianism. In *Journal of Democracy.* [online]. Charles Village: Johns Hopkins University Press, 2005, roč. 16, č. 2, s. 134. ISSN: 1086-3214. Dostupné na: https://muse.jhu.edu/article/181636

začiatok novej éry ukrajinskej štátnosti a novú etapu vývoja ukrajinskej spoločnosti. Oranžová revolúcia mala značiť koniec predchádzajúceho hybridného sovietskeho systému. V odpovedi na protesty Janukovyčovi stúpenci na východe krajiny, ktorá tvorila baštu jeho voličov počas kampane, varovali, že v prípade zrušenia výsledkov dôjde k secesii regiónu.[62]

Volebný podvod nebol jediným dôvodom vypuknutia revolúcie. Nálady v spoločnosti odrážali aj nasledujúce skutočnosti:

- Rozšírená korupcia a nerovnosť príjmov boli jedny z hlavných problémov ukrajinskej spoločnosti. V roku 2003 Ukrajina obsadila 106. miesto spomedzi 133 krajín z hľadiska korupcie, ktorá bola vtedy pevne spätá s režimom prezidenta Kučmu. Demokratická revolúcia vzbudzovala nádej v aktivistoch, že tento problém môže byť odstránený.
- V spoločnosti panovala všeobecná nespokojnosť s prezidentom Kučmom. Jeho vinou došlo k odtrhnutiu elity od obyvateľstva a okrem jeho spojitosti s korupciou sa do popredia dostáva aj jeho spojenie s kriminálnou činnosťou. Kučma stratil legitimitu medzi mladými ľuďmi zapletením sa do vraždy opozičného novinára Georgija Gongadzeho v roku 2000. Kučmov odchod z funkcie si želalo až 72 % Ukrajincov a až 92 % malo pocit, že sú porušované ich ľudské práva.
- Opozícia volala po intenzívnejšej integrácii do Európskej únie (ďalej len EÚ) a Severoatlantickej aliancie (ďalej len NATO). Zastávala názor, že integračný proces počas funkčného obdobia prezidenta Kučmu stagnoval a priblíženie sa k Západu prinesie vyššiu životnú úroveň pre obyvateľstvo, skutočnú demokraciu a posilní politickú nezávislosť Ukrajiny.[63]

Ruský vplyv a záujem v prezidentských voľbách v roku 2004 bol badateľný a nepopierateľný, no aj západní predstavitelia, USA a EÚ, v nich zohrali určitú rolu. Posledné dve desaťročia sa politickí lídri v USA a EÚ snažia o presadzovanie a podporu demokracie ako aj bezpečnostných výhod, ktoré z nej plynú. Sloboda vo svete bola jednou z hlavných cieľov zahraničnej politiky Georgea W. Busha, zatiaľ čo podpora demokracie a ľudských práv je jednou z priorít EÚ. Ročne minú Spojené štáty a EÚ priemerne 1,5

[62] LANE, David. The Orange Revolution: 'People's Revolution' or Revolutionary Coup?. In *The British Journal of Politics and International Relations.* [online]. London: Sage journals, 2008, roč. 10, č. 4, s. 527. ISSN: 1369-1481. Dostupné na: https://doi.org/10.1111/j.1467-856x.2008.00343.x

[63] GOLDSTONE, Jack A. *Handbook of Revolutions in the 21st Century: The New Waves of Revolutions, and the Causes and Effects of Disruptive Political Change*. Cham: Springer, 2022. s. 503. ISBN 978-3-030-86468-2.

miliardy dolárov na podporu demokracie. V pred revolučnom období získali ukrajinské mimovládne organizácie 65 miliónov dolárov na šírenie demokratických hodnôt v krajine. Po vypuknutí revolúcie USA pomohlo vybudovať revolučnú infraštruktúru, prostredníctvom Národného demokratického inštitútu USA bola poskytnutá finančná pomoc Výboru voličov Ukrajiny, ktorého úlohou bolo monitorovať voľby. Prezident Bush dokonca napísal list dosluhujúcemu prezidentovi Kučmovi a varoval ho, že v prípade neslobodných a nespravodlivých volieb dôjde k zhoršeniu ich bilaterálnych vzťahov. Mnohí experti v Rusku obviňujú USA zo zorganizovania revolúcie za účelom oslabenia ruského vplyvu, no obe krajiny ovplyvňovali priebeh udalostí v krajine. Ukrajina sa tak v nasledujúcich rokoch stala dejiskom geopolitickej konfrontácie Západu a Ruskej federácie.[64]

Demonštrácie nakoniec priniesli želaný úspech, keď Najvyšší súd zrušil výsledky druhého kola a nariadil jeho zopakovanie na 26. decembra. V druhom kole síce klesla volebná účasť o 4 % na 77,3%, avšak na východe krajiny nedošlo k masovému bojkotu volieb a novým právoplatným prezidentom Ukrajiny sa stal Viktor Juščenko, ktorý získal 52 % hlasov. Samotné voľby sa podľa zahraničných pozorovateľov priblížili k európskemu štandardu. Napriek tvrdeniam o zastrašovaní zo strany Janukovyčovho tábora sa jeho hlasy na západe krajiny, kde dominoval Juščenko, udržali na podobnej úrovni, poprípade klesli len o niekoľko bodov, namiesto toho, aby boli stlačené na minimum. Táto skutočnosť komplikovala Janukovyčovu snahu vytvoriť si silnú pozíciu na spochybnenie výsledkov, pričom mnoho členov jeho administratívy sa s výsledkom zmierilo. V prezidentských voľbách sa ešte viac podčiarklo regionálne rozdelenie krajiny. Nielenže Janukovyč dokázal vyhrať v regiónoch na východe a juhu krajiny, zatiaľ čo Juščenko ovládol západ a stred, ich náskok v týchto regiónoch bol obrovský. Napríklad volebná účasť v Donecku dosiahla 86,9 % a v prospech Janukovyča sa vyjadrilo až 93,7 %. Juščenko bol nakoniec inaugurovaný za prezidenta 23. januára 2005, no jeho funkčné obdobie a Oranžová revolúcia zaostali ďaleko za očakávaniami.[65]

1.2.3. Dôsledky Oranžovej revolúcie a návrat V. Janukovyča

Prvým rokom funkčného obdobia prezidenta Juščenka dominovala politická nestabilita. Jeho prvý kabinet bol už v septembri 2005 odvolaný, spolu so všetkými

[64] MCFAUL, Michael. Ukraine Imports Democracy: External Influences on the Orange Revolution. In *International Security* [online]. Cambridge: MIT Press, 2007, roč. 32, č. 2, s. 46. ISSN: 1531-4804. Dostupné na: https://doi.org/10.1162/isec.2007.32.2.45

[65] WILSON, Andrew. *Ukraine's Orange Revolution*. New Haven: Yale University Press, 2005. s. 153. ISBN 978-0300112900.

ministrami, vrátane premiérky Julije Tymošenkovej, ktorá patrila medzi lídrov Oranžovej revolúcie. V parlamentných voľbách v roku 2006 skončila Juščenkova strana až na treťom mieste za Janukovyčovou stranou a Tymošenkovej blokom. Janukovyč sa stal predsedom vlády, nakoľko sa nepodarilo v parlamente vytvoriť koalíciu takzvaných oranžových strán. Nasledujúce mesiace sprevádzal boj o moc medzi premiérom a prezidentom, čo vyústilo k vypísaniu ďalšieho kola parlamentných volieb v roku 2007. Hoci výsledok týchto volieb bol podobný tomu predošlému a prezidentova strana opäť obsadila tretie miesto za Janukovyčom a Tymošenkovou, tentoraz sa podarilo vytvoriť koalíciu a Julija Tymošenková sa stala premiérkou. No narastajúce nezhody medzi Tymošenkovou a Juščenkom prispeli k rozpadu koalície v septembri 2008. V októbri prezident rozpustil parlament a nové parlamentné voľby boli naplánované na december, no Juščenkova a Tymošenkova strana sa nakoniec dohodli na vytvorení novej koalície spolu s ďalším menším blokom.[66]

Udalosti sprevádzajúce prezidentské voľby a Oranžovú revolúciu ovplyvnili aj ekonomický rast, ktorý ešte v roku 2004 dosahoval 13 %, no o rok neskôr už len 4 %. Ekonomický rast sa pred globálnou finančnou krízou zvýšil na 8 %, no spomínaná kríza v rokoch 2008-2009 zasiahla západoeurópske ekonomiky úzko prepojené s ukrajinskou, a tak došlo k opätovnému spomaleniu rastu. HDP per capita v tomto období zostal približne o polovicu nižší ako v susednom Rusku, hoci pred revolúciou bol jeho rast na Ukrajine oveľa rýchlejší. Finančná kríza zasiahla aj ukrajinský zahraničný obchod. Kým v roku 2008 hodnota exportov predstavovala 66,95 milióna a importov 85,45 milióna dolárov, v roku 2009 sa hodnota exportov prepadla na 39,7 milióna a importov na 45,41 milióna dolárov. Najväčším obchodným partnerom počas prvého desaťročia bola Ruská federácia, zatiaľ čo na zvyšných popredných pozíciách sa striedalo Nemecko, Turecko, Taliansko, Poľsko, Bielorusko a Čína. Vývoz a dovoz podľa skupín produktov a ich podiel za rok 2010 je uvedený v tabuľke č.1. Na Ukrajine došlo celkovo k zhoršeniu životnej úrovne v rokoch 2008-2010, čo zohralo významnú úlohu pri porážke oranžovej koalície a malo za následok vzostup Viktora Janukovyča k moci.[67] [68]

---

[66] GOLDSTONE, Jack A. *Handbook of Revolutions in the 21st Century: The New Waves of Revolutions, and the Causes and Effects of Disruptive Political Change*. Cham: Springer, 2022. s. 511. ISBN 978-3-030-86468-2.

[67] WORLD BANK. *Ukraine Trade Summary*. [online]. 2016. [Citované 2023-02-11]. Dostupné na: https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/UKR/Year/2010/SummaryText

[68] GOLDSTONE, Jack A. *Handbook of Revolutions in the 21st Century: The New Waves of Revolutions, and the Causes and Effects of Disruptive Political Change*. Cham: Springer, 2022. s. 511. ISBN 978-3-030-86468-2.

Tabuľka č. 1: Percentuálny podiel skupín produktov na importe a exporte

	Import, podiel v %	Export, podiel v %
Suroviny	17	16
Medziprodukty	20	49
Spotrebný tovar	47	20
Kapitálové statky	16	15

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa World Bank. *Ukraine Trade Summary*.

Prezidentské voľby v roku 2010 len potvrdili politický pád Juščenka na dno. Podarilo sa mu získať iba 5 % hlasov, zatiaľ čo Janukovyč a Tymošenková postúpili do druhého kola. V druhom kole bolo znova možné spozorovať rozdelenie regiónov, kedy západná časť krajiny volila Tymošenkovú a východné regióny podporili zase Janukovyča. Tomu sa nakoniec podarilo zvíťaziť, pričom aj medzinárodný pozorovatelia vyhlásili, že išlo o spravodlivé voľby. Týždeň po inaugurácií bola Tymošenkovej vláde vyslovená nedôvera a novým premiérom sa stal Janukovyčov spolustranník. Janukovyč posilnil právomoci prezidenta, predĺžil ruský prenájom prístavu v Sevastopole, ktorý sa mal pôvodne skončiť v roku 2017, do roku 2042 a počas jeho funkčného obdobia sa Ukrajina oficiálne vzdala ambície vstúpiť do NATO. Celková orientácia krajiny na východ ako aj nenaplnené oživenie ekonomiky nakoniec viedlo k narastajúcej nespokojnosti v spoločnosti, čo vyvrcholilo druhou ukrajinskou revolúciou.[69]

[69]BRITANNICA. *Ukraine: The Orange Revolution and the Yushchenko presidency*. [online]. 2023. [Citované 2023-02-11]. Dostupné na: https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Orange-Revolution-and-the-Yushchenko-presidency

2. Cieľ a metodika práce a metódy skúmania

Hlavným cieľom záverečnej práce „Sociálno-ekonomické dôsledky konfliktu na Ukrajine je vyhľadať a analyzovať možné dôvody nepriateľstva medzi dvoma postsovietskymi republikami Ukrajinou a Ruskou federáciou, ako aj preskúmať dopad ich ozbrojeného konfliktu na ekonomiku a spoločnosť Ukrajiny.

V prvej kapitole sme si stanovili dva čiastkové ciele, pričom prvý z nich sa týkal histórie Ukrajiny. Skúmali sme históriu dnešného ukrajinského územia z politického, sociálneho a ekonomického hľadiska, od Kyjevskej Rusi, po páde ktorej bolo ukrajinské územie rozdelené medzi rôzne veľmoci, až po nezávislú Ukrajinu. Osobitnú pozornosť sme venovali ekonomickému rozmachu regiónu Donbas, ktorý sa stal dejiskom ozbrojeného konfliktu prebiehajúceho od roku 2014, ako aj ukrajinským snahám o svoj vlastný, národný a predovšetkým suverénny štát. Druhý čiastkový cieľ spočíval v charakteristike nezávislej Ukrajiny, jej politického, ekonomického a sociálneho vývoja. Analyzovali sme taktiež príčiny a dôsledky Oranžovej revolúcie, ktorú môžeme pokladať za prvý vážny stret novodobého Západu a Východu na Ukrajine.

V tretej kapitole sme si určili tri čiastkové ciele, pomocou ktorých analyzujeme bezprostredné príčiny a dopady konfliktu. V rámci prvého čiastkového cieľa sme si priblížili udalosti Revolúcie dôstojnosti, ako aj jej následky, anexiu Krymského polostrova a vytvorenie dvoch separatistických republík na východe krajiny. V druhom čiastkovom cieli sme sa zamerali na sociálne a ekonomické dopady ozbrojeného konfliktu na samotnú Ukrajinu, ako aj Doneckú a Luhanskú oblasť v regióne Donbas. V poslednom čiastkovom cieli sme sa venovali ruskej invázii z roku 2022, ktorá presunula ozbrojený konflikt z východu krajiny na celé jej územie.

K dosiahnutiu všetkých vyššie uvedených čiastkových cieľov ako aj vypracovaniu samotnej záverečnej práce sme používali predovšetkým dve metódy skúmania. Išlo o komparáciu a analýzu. Prvá fáza písania práce spočívala v zostavení literárnej rešerše, ktorá sa skladala predovšetkým zo zahraničných kníh, vedeckých článkov a internetových zdrojov. V druhej fáze sme pomocou analýzy následne vymedzili podstatné a relevantné informácie pre túto záverečnú prácu. V poslednej fáze jej vypracovávania sme všetky zozbierané poznatky a informácie spracovali do jednotlivých kapitol.

3. Výsledky práce

3.1. Euromajdan a obdobie konfliktu na východnej Ukrajine

Porážka oranžovej koalície a následné víťazstvo Viktora Janukovyča v prezidentských voľbách 2010 neprinieslo Ukrajine vytúženú stabilitu. Aj druhé funkčné obdobie Viktora Janukovyča sprevádzali masové protesty, ktoré boli na rozdiel od Oranžovej Revolúcie násilne potlačené. Druhé desaťročie 21. storočia bolo pre Ukrajinu špecifické. Udalosti, ktoré sa odohrali na území Ukrajiny, zmenili životný štýl jej obyvateľstva, vnímanie Ukrajiny na medzinárodnej scéne a v neposlednom rade vyústili do vypuknutia vojnového konfliktu v Európe. V nasledujúcich kapitolách si priblížime udalosti, ktoré viedli k vypuknutiu konfliktu na východnej Ukrajine, ako aj samotný konflikt.

3.1.1. Revolúcia dôstojnosti a korene ozbrojeného konfliktu

Euromajdan, taktiež označovaný ako Revolúcia dôstojnosti, boli protivládne protesty, ktoré vypukli na Ukrajine po nepodpísaní asociačnej dohody s EÚ. Rokovania o asociačnej dohode medzi Ukrajinou a EÚ sa začali už v roku 2007 a Ruská federácia spočiatku nemala žiadne námietky. Problémom dokonca neboli ani diskusie o Prehĺbenej a komplexnej zóne voľného obchodu, ktorá by uľahčila obchod zefektívnením colných postupov a zosúladením ukrajinských právnych predpisov, pravidiel a noriem s právnymi predpismi, pravidlami a postupmi EÚ. Ešte v júni 2013 sa konal summit medzi predsedom Európskej rady, predsedom Komisie a prezidentom Putinom, na ktorom nebola asociačná dohoda a Ukrajina hlavnou témou. Vtedajší výkonný tajomník Európskej služby pre vonkajšiu činnosť, Pierre Vimont, zastaval názor, že EÚ do posledného momentu nemala žiadne jasné informácie zo strany Ruska o ich výhradách voči asociačnej dohode. Rusko na druhej strane argumentovalo, že konečný text dohody mali k dispozícii až v lete 2013, kedy bol oficiálne zverejnený a na základe podrobností v prílohách si uvedomili jeho dôsledky. Rusko sa obávalo, že Ukrajina by sa odklonila od svojho východného suseda a došlo by k zhoršeniu ich vzťahov.[70] [71]

V lete roku 2013 Ruská federácia prijala politiku takzvanej nátlakovej ekonomickej diplomacie voči Ukrajine. Jej cieľom bolo zatlačiť na Ukrajinu a odradiť ju od jej snáh

[70] HOUSE OF LORDS. *The EU and Russia: before and beyond the crisis in Ukraine* [online]. London: The Stationery Office Limited, 2015. s. 53. [Citované 2023-03-01]. Dostupné na: https://publications.parliament.uk/pa/ld201415/ldselect/ldeucom/115/115.pdf

[71] EURÓPSKA KOMISIA. *EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-01]. Dostupné na: https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/eu-ukraine-deep-and-comprehensive-free-trade-area

priblížiť sa Západu a integrovať sa do EÚ. V auguste Rusko odštartovalo obchodnú vojnu proti Ukrajine, ktorá predstavovala koordinované úsilie Ruska vyvinúť tlak na prezidenta Janukovyča a prinútiť ho, aby odmietol asociačnú dohodu s Bruselom. Išlo napríklad o obmedzovanie ukrajinského importu do Ruska alebo aj zvýšenie ceny vývozu zemného plynu na Ukrajinu. Vtedajší ukrajinský veľvyslanec v Spojenom kráľovstve, Andrij Kuzmenko, vystúpil v britskom parlamente, priblížil a rozdelil prebiehajúcu obchodnú vojnu na niekoľko menších „vojen", ako napríklad colná vojna, plynová vojna, mliečna vojna, mäsová vojna, či syrová vojna. Všetky spomínané komodity a suroviny boli predmetom ruskej obchodnej vojny, ktorá priamo porušovala záväzky Ruska plynúce z Budapeštianskeho memoranda.[72]

S blížiacim sa termínom summitu v litovskom Vilniuse, odhodlanie Ukrajiny popísať asociačnú dohodu s EÚ strácalo na sile. Okrem nátlaku zo strany Ruskej federácie, sa Janukovič obával aj negatívneho dopadu dohody na ekonomiku Ukrajiny z krátkodobého hľadiska. Ukrajina by musela naštartovať mnohé náročné reformy, aby sa priblížila európskym štandardom. Ďalším dôvodom mohol byť aj strach Janukoviča, že podpísaním dohody by stratil podporu rusko-jazyčného obyvateľstva, na ktorého podporu sa mohol spoľahnúť v oboch prezidentských voľbách. Týždeň pred začiatkom summitu vo Vilniuse všetky spomínané faktory vyústili do rozhodnutia nepodpísať asociačnú dohodu s EÚ. Toto rozhodnutie vyvolalo obrovskú vlnu nevôle medzi ukrajinským obyvateľstvom, ktoré sa rozhodlo vyjsť do ulíc. Protesty neboli namierené len proti nepodpísaniu dohody, ale aj autoritatívnym praktikám Janukoviča a vysokej korupcii v krajine. V očiach protestujúcich bola voľba integrácie do EÚ vnímaná ako krok vpred, zatiaľ čo voľba zbližovania sa s Ruskom predstavovala skôr stagnáciu.[73]

Spočiatku Revolúcia dôstojnosti niesla podobné znaky ako Oranžová revolúcia, no všetko sa zmenilo 30. novembra 2013. Pod zámienkou vztýčenia vianočného stromčeka na Námestí nezávislosti polícia násilne vytlačila 300 demonštrantov z týchto priestorov, pričom 35 z nich bolo zranených a 31 zadržaných. Janukovyč vyjadril poľutovanie nad vzniknutou situáciou a minister vnútra sa ospravedlnil za použitie neprimeranej sily, no

[72] HOUSE OF LORDS. *The EU and Russia: before and beyond the crisis in Ukraine* [online]. London: The Stationery Office Limited, 2015. s. 54. [Citované 2023-03-01]. Dostupné na: https://publications.parliament.uk/pa/ld201415/ldselect/ldeucom/115/115.pdf

[73] CASIER, Tom. Why Did Russia and the EU Clash Over Ukraine in 2014, But Not Over Armenia. In *Europe-Asia Studies* [online]. London: Taylor & Francis, 2022, roč. 74, č. 9, s. 1680. ISSN: 1465-3427. Dostupné na: https://doi.org/10.1080/09668136.2022.2133087

voči polícii nebola vyvodená žiadna zodpovednosť. Ukrajinské orgány násilne potlačili demonštrácie, čo je prvým hlavným rozdielom oproti Oranžovej revolúcii.[74]

Prístup polície k demonštrantom na Námestí nezávislosti odštartoval sériu udalostí, ktoré sa začali odohrávať v krátkom časovom slede:

- Opozícia zvolala masové, no pokojné demonštrácie. Dňa 1. decembra vyšli do ulíc státisíce ľudí, ktorým sa podarilo znova obsadiť Námestie nezávislosti. Demonštrácie boli podporené aj účasťou veľvyslanca EÚ a ďalších deviatich veľvyslancov z krajín EÚ. Západné spoločenstvo sa taktiež postavilo na stranu demonštrantov a odsúdilo násilné potlačenie ich práv zhromažďovať sa a protestovať.
- Úzky kruh okolo prezidenta Janukovyča sa začal rozpadať. Jeho najbližší spolupracovníci ho začali opúšťať a podávať rezignácie, zatiaľ čo mnohí poslanci z regiónu prešli k opozícii. Janukovyč začal pomaly strácať väčšinu v parlamente a aj úradníci vo vládnych orgánoch sa začali búriť. Špeciálne jednotky ministerstva vnútra v Ľvove odmietli poslúchnuť rozkaz a rozohnať demonštrantov, pričom podobné vzbury čoskoro nasledovali aj v ďalších západných regiónoch.
- V uliciach sa začali objavovať platení chuligáni, ktorí mali za úlohu útočiť na políciu, napádať pokojných demonštrantov a ich konečným cieľom bolo celkovo zvyšovať napätie a provokovať obe proti sebe stojace strany.[75]

Na Námestí nezávislosti vznikol stanový tábor aj s vlastným opevnením a barikádami. Námestie Majdan sa stalo akýmsi samosprávnym celkom s vlastným veliteľstvom, jednotkami sebaobrany organizovanými v rotách, rozdelením práce a jasne viditeľným poriadkom. Počas decembra prebehlo niekoľko pokusov o vyčistenie námestia, no vládne jednotky neboli úspešné. Situácia ešte viac eskalovala 25. decembra, kedy došlo k napadnutiu novinárky a aktivistky Euromajdanu, Tetiany Čornovolovej. Na týždennom zhromaždení 29. decembra bol predstavený Manifest Majdanu, v ktorom sa požadovala sloboda pre zatknutých demonštrantov, sankcie medzinárodného spoločenstva voči Viktorovi Janukovyčovi, jeho rodine a oligarchom, ktorí s ním boli spájaní. Demonštranti zorganizovali takzvaný Automajdan, udalosť v rámci ktorej kolóny automobilov priviezli zásoby potravín a rôznych potrieb na námestie Majdan, ale taktiež sa im podarilo odhaliť

[74] ÅSLUND, Anders. *Ukraine: What Went Wrong and How to Fix It*. Washington DC: Peterson Institute for International Economics, 2015. s. 102. ISBN 978-0881327014.
[75] Ibid.

honosný životný štýl Janukovyča a jeho spolupracovníkov. Predstavitelia opozície žiadali predčasné voľby, odstúpenie Janukovyča, obnovenie ústavy z roku 2004, podpísanie asociačnej dohody s EÚ a bezvízový styk s Európou. Prebiehajúce protesty nabrali nepredvídateľné rozmery a podľa dostupných štatistík oslavovalo nový rok na Námestí nezávislosti pol milióna ľudí.[76]

V januári 2014 sa demonštrácie pomaly zmenili na nepokoje, na čo prezident Janukovyč reagoval podpísaním zákonov obmedzujúcich právo na protest. To všetko však viedlo iba k väčšej eskalácii napätia, keď dochádzalo ku krvavým stretom medzi políciou a demonštrantami, pri ktorých boli zranené desiatky ľudí na oboch stranách a zaznamenané boli aj straty na životoch. Novinári a demonštranti sa stávali terčom útokov, zastrašovania, bitia a únosov. Nepokoje sa začali pomaly šíriť po celej krajine, dokonca aj na východnú Ukrajinu, baštu Viktora Janukovyča, no tu však zväčša vznikali protesty namierené proti protestujúcim na Majdane a vyjadrovali podporu súčasnému prezidentovi. Po obsadení ministerstva spravodlivosti v Kyjeve parlament narýchlo zrušil zákony namierené proti protestom a vo februári došlo k prepusteniu stoviek protestujúcich z väzenia v rámci dohody o amnestii, ktorá viedla k evakuácii demonštrantov z vládnych budov. Nasledujúce dni boli opoziční lídri neúspešní vo svojich pokusoch o obmedzenie právomocí prezidenta a napätie na Majdane vyvrcholilo. Stovky zranených a vyše 20 úmrtí si vyžiadal vládny pokus znovu obsadiť Majdan 18. februára. V snahe zabrániť ďalším útokom zapálili demonštranti okolo tábora ohne. Protestujúci v západo-ukrajinských mestách Ľvov a Ivano-Frankivsk obsadili vládne budovy a predstavitelia EÚ, obávajúci sa zvyšovania násilia, pohrozili sankciami voči Ukrajine, ak Janukovyčova vláda nepodnikne kroky na deeskaláciu situácie.[77] [78]

EÚ bola nakoniec nútená po udalostiach z 20. februára, kedy polícia a vládne jednotky spustili paľbu do davu demonštrantov, z ktorých desiatky prišli o život, zaviesť proti Ukrajine sankcie. Medzitým vláda strácala kontrolu nad západom krajiny, kde opozícia a demonštranti obsadili policajné stanice a vládne úrady, a to najmä v Lucku, Užhorode a Ternopole. Nepokojná situácia na území Ukrajiny predstavovala ťažkosti aj pre Rusko, ktoré vnímalo udalosti u svojho východného suseda s čoraz väčším

[76] BOHDAN HARASYMIW. *Euromaidan Revolution*. [online]. 2020. [Citované 2023- 03-04]. Dostupné na: http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CE%5CU%5CEuromaidanRevolution.htm

[77] BRITANNICA. *Ukraine: The Maidan protest movement.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-04]. Dostupné na: https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Maidan-protest-movement

[78] BOHDAN HARASYMIW. *Euromaidan Revolution*. [online]. 2020. [Citované 2023- 03-04]. Dostupné na: http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CE%5CU%5CEuromaidanRevolution.htm

znepokojením. Ruská federácia využila prítomnosť militantného Pravého sektora na Majdane a vytvorila naratív o tom, že revolúcia bola neonacistickým štátnym prevratom. Tento naratív bol silne podporovaný vládou a médiami a neskôr poslúžil Ruskej federácii na ospravedlnenie svojich aktivít na Ukrajine.[79] [80]

Najkrvavejší týždeň v postsovietskej histórii Ukrajiny sa skončil 21. februára dohodou medzi Janukovyčom a opozičnými lídrami, ktorých zastupoval Vitalij Kličko, Oleh Ťahnybok a Arsenij Jaceňuk. Tejto udalosti sa zúčastnili aj medzinárodní sprostredkovatelia, konkrétne ministri zahraničných vecí Poľska, Nemecka a Francúzska a taktiež osobitný vyslanec Ruskej federácie. Medzi bodmi, na ktorých sa strany dohodli, bolo obnovenie ústavy z roku 2004, vypísanie nových prezidentských volieb najneskôr do konca roka 2014, vytvorenie novej ústrednej volebnej komisie, vyšetrenie násilných činov počas protestov pod monitorovaním Rady Európy, nezavedenie výnimočného stavu, a predovšetkým ukončenie všetkých konfrontácií a násilností. Parlament Ukrajiny nakoniec odhlasoval obnovenie platnosti ústavy z roku 2004, pozastavenie funkcie ministra vnútra Vitalija Zacharčenka, ktorý bol označený za osobu zodpovednú za nezvládnutie situácie a zbytočné násilie, a prepustenie Julije Tymošenkovej z väzenia.[81]

Celá Janukovyčova mocenská základňa sa začala rozpadať a sám Janukovyč sa začal obávať o svoj život. Bolo to spôsobené predovšetkým nacionalistami a stúpencami militantného Pravého sektora, ktorí neboli spokojní s dohodou a sám Janukovyč vyhlásil, že sa na neho v Kyjeve strieľalo. Jeho následný útek najprv do Charkova, potom na Krym a nakoniec do Ruskej federácie si parlament interpretoval ako faktickú rezignáciu, vyhlásil, že Janukovyč sa vzdal svojej funkcie, a stanovil prezidentské voľby na 25. mája 2014. Hoci z Ruska Viktor Janukovyč sám seba stále označoval za právoplatného prezidenta, parlament napriek tomu vyhlásil Oleksandra Turčynova za úradujúceho prezidenta. Bola vytvorená nová dočasná vláda, ktorá 24. februára obvinila Janukovyča z masovej vraždy v súvislosti s násilnosťami počas demonštrácií a so smrťou demonštrantov na Majdane a následne vydala na neho zatykač.[82]

---

[79] BRITANNICA. *Ukraine: The Maidan protest movement.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-04]. Dostupné na: https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Maidan-protest-movement

[80] HOUSE OF LORDS. *The EU and Russia: before and beyond the crisis in Ukraine* [online]. London: The Stationery Office Limited, 2015. s. 55. [Citované 2023-03-04]. Dostupné na: https://publications.parliament.uk/pa/ld201415/ldselect/ldeucom/115/115.pdf

[81] BOHDAN HARASYMIW. *Euromaidan Revolution*. [online]. 2020. [Citované 2023- 03-05]. Dostupné na: http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CE%5CU%5CEuromaidanRevolution.htm

[82] Ibid.

Útek prezidenta Janukovyča radikálne zmenil pohľad Ruska na prebiehajúcu krízu. Moskva vnímala demonštrácie a Revolúciu dôstojnosti ako zámerné sprisahanie proti Rusku. Alexander Jakovenko, ktorý v tomto čase pôsobil ako veľvyslanec v Spojenom kráľovstve opísal prebiehajúcu krízu ako štátny prevrat, po ktorom nasledovala občianska vojna, prenasledovanie disidentov a zámerné kroky na urýchlenie zničenia tradičných väzieb s Ruskom. Vo februári 2014 Rusi začali veriť, že proti nim existuje veľké západné sprisahanie, s cieľom postupne vytlačiť ich vplyv z územia ich najstaršieho a najbližšieho priateľa, Ukrajiny. Udalosti nasledujúcich týždňov len utvrdili Rusko v názore, že dočasná vláda v Kyjeve je nepriateľská a ohrozuje ruské záujmy. Ukrajinský parlament naozaj podnikal rôzne kroky, ktoré demonštrovali silné protiruské nálady. Išlo napríklad o snahu zrušiť jazykový zákon z roku 2012, ktorý umožňoval ukrajinským regiónom vyhlásiť ruštinu za druhý úradný jazyk. Najväčšiu hrozbu pre Rusko však predstavoval návrh zákona, ktorého cieľom bolo urobiť zo vstupu do NATO ukrajinskú národnú stratégiu. Znepokojenie navyše vyvolalo aj vyhlásenie úradujúceho prezidenta Turčynova o tom, že Ukrajina zvažuje zmenu svojho štatútu nezaradeného štátu. V neposlednom rade sa Rusko obávalo vypovedania Charkovských dohôd z roku 2010, ktoré predĺžili ruskému námorníctvu prenájom Sevastopoľa ako základne na ďalších 25 rokov. Tieto obavy, spojené s ruským naratívom o neonacistickom štátnom prevrate a snahách západu o zničenie väzieb medzi Ruskom a Ukrajinou vyústili do konfrontácie medzi Ukrajinou a Ruskom, počnúc anexiou Krymu.[83]

3.1.2. Anexia Krymu a ozbrojený konflikt na východe krajiny

Ruská federácia považuje Krym za neoddeliteľnú súčasť svojho územia a robí si najväčší nárok na tento čiernomorský polostrov. Vychádzajúc z histórie, by naň však najväčší nárok mali mať Krymskí Tatári. Ruské impérium anektovalo Krym v roku 1783, keď ruská cárska armáda definitívne porazila slabnúci Krymský chanát. Úplnú kontrolu nad polostrovom Rusko získalo až po Krymskej vojne medzi rokmi 1853 - 1856 a udržalo si ju až do roku 1917. V rokoch 1921 - 1945 bol Krym samostatnou sovietskou republikou a po druhej svetovej vojne znova pripadol Rusku. V roku 1954 sa Krym stal súčasťou sovietskej Ukrajiny a ostal ňou až do roku 2014. Podľa týchto údajov bol Krym ruský 73 rokov, 60 rokov bol ukrajinský a Krymským Tatárom patril najmenej 400 rokov. Na

[83] HOUSE OF LORDS. *The EU and Russia: before and beyond the crisis in Ukraine* [online]. London: The Stationery Office Limited, 2015. s. 55. [Citované 2023-03-05]. Dostupné na: https://publications.parliament.uk/pa/ld201415/ldselect/ldeucom/115/115.pdf

základe predložených faktov môžeme spochybniť silu ruských nárokov na Krymský polostrov a hľadať za vyhláseniami Moskvy skôr strategický motív.[84] [85]

Proruské demonštrácie na Kryme vyústili 24. februára do krymského prevratu. Dvadsať minút po štvrtej hodine ráno skupiny ozbrojených mužov, ktorých uniformy nemali jasné identifikačné znaky, obkľúčili letiská v Simferopole a Sevastopole. Zároveň maskovaní útočníci obsadili budovu krymského parlamentu, na ktorom následne vztýčili ruskú vlajku a proruskí zákonodarcovia odvolali úradujúcu vládu. Za premiéra Krymu bol dosadený Sergej Aksjonov, líder strany Ruská jednota. Jeho strana nemala vysokú podporu, paradoxne do tohto momentu sa jej popularita pohybovala okolo 4 %. Podľa väčšiny ruských zdrojov bolo na hlasovaní prítomných 64 miestnych poslancov z celkového počtu 100 a za Aksjonova hlasovalo iba 55, čo bola tesná väčšina.[86] [87]

Väčšinu maskovaných mužov tvorili príslušníci špeciálnej poriadkovej polície z Krymu, doplnení rôznymi dobrovoľníkmi, ktorí následne obdŕžali ruské pasy a po celej akcii aj vyznamenania. Proruské sily po dobytí parlamentu obsadili aj sklad zbraní ministerstva vnútra v Sevastopole a zablokovali prieliv, ktorý spája Krym so zvyškom Ukrajiny. Dátové spojenie medzi Krymom a Ukrajinou bolo prerušené a v noci z 27. na 28. februára Rusko odštartovalo plnohodnotnú vojenskú inváziu na Krym obsadením letísk v Sevastopole a Simferopole. Ozbrojení muži bez insígnií, dokladov a mobilných telefónov dostali od miestnych novinárov pomenovanie „malí zelení mužíčkovia“. No v skutočnosti išlo o vojakov z jednotiek Čiernomorskej flotily; z čečenského práporu "Východ", 31. gardovej brigády a 22. brigády špeciálnych jednotiek ruskej vojenskej rozviedky. Celkový počet ruských vojakov nasadených na Kryme sa pohyboval v rozmedzí 30 000 až 35 000.[88]

Rusku sa podarilo Krym hladko ovládnuť, a to aj napriek tomu, že na polostrove sa nachádzalo okolo 20 000 ukrajinských vojakov, rozmiestnených po celom území. Tí, však nedostali žiadne rozkazy ako postupovať. Mnohí z ukrajinských veliteľov, ale aj radových vojakov sa dobrovoľne rozhodli porušiť svoju prísahu Ukrajine a pridali sa na stranu nepriateľa. Zvyšné ukrajinské jednotky sa stiahli z územia, pretože neboli schopné účinne

---

[84] SALUSCHEV, Sergey. Annexation of Crimea: Causes, Analysis and Global Implications. In *Global Societies Journal* [online]. Santa Barbara: University of California Santa Barbara Department of Global Studies, 2014, roč. 1, s. 38. ISSN: 2373-7611. Dostupné na: https://escholarship.org/uc/item/5vb3n9tc

[85] WILSON, Andrew. *Ukraine Crisis: What It Means for the West*. New Haven: Yale University Press, 2014. s. 100. ISBN 978-0-300-21159-7.

[86] HOUSE OF LORDS. *The EU and Russia: before and beyond the crisis in Ukraine* [online]. London: The Stationery Office Limited, 2015. s. 58. [Citované 2023-03-08]. Dostupné na: https://publications.parliament.uk/pa/ld201415/ldselect/ldeucom/115/115.pdf

[87] WILSON, Andrew. *Ukraine Crisis: What It Means for the West*. New Haven: Yale University Press, 2014. s. 110. ISBN 978-0-300-21159-7.

[88] Ibid.

čeliť ruskej vojenskej intervencii. Jedným z faktorov, prečo Ukrajina nebola schopná zastaviť postupujúcich Rusov bol stav ukrajinskej armády, ktorá trpela desaťročiami zanedbávania a korupcie. V tomto období tvorili výdavky na armádu iba 1 % HDP v porovnaní s 5 % v Rusku. Napriek tomu, že sa vyskytlo niekoľko ojedinelých prípadov stretov, ukrajinské jednotky sa nakoniec nezapojili do významnej vojenskej konfrontácie. Túto skutočnosť využil bieloruský prezident Alexandr Lukašenko, ktorý v rozhovore pre ukrajinskú televíziu skonštatoval, že ukrajinská vláda svojím konaním prakticky uznala, že Krym nie je jej územím. Ak by bol Krym skutočne ukrajinským územím, tak by sa ukrajinské jednotky nestiahli a bojovali by za zaň.[89] [90]

Referendum o pripojení sa konalo 16. marca a až 96,7 % obyvateľov sa vyjadrilo za pripojenie Krymu k Ruskej federácii, pričom účasť tvorila 83,1 %. Samotný výsledok nezodpovedá však realite, nakoľko z etnického hľadiska 24 % obyvateľov tvorili Ukrajinci a 13 % Krymskí Tatári, pričom obe etniká sa rozhodli referendum bojkotovať. Taktiež prieskum verejnej mienky uskutočnený v druhom februárovom týždni pred prevratom ukázal, že len 41 % obyvateľov Krymu podporuje spojenie s Ruskom. Napriek zvýšenej radikalizácii je zmena verejnej mienky drvivej časti obyvateľstva v tak krátkom časovom období viac než nepravdepodobná. Pozorovatelia okrem toho zaznamenali vysoký počet nezrovnalostí v priebehu hlasovania a taktiež prítomnosť ozbrojených mužov vo volebných miestnostiach. Kyjev spolu s USA a EÚ odmietli uznať výsledky za právoplatné, no napriek tomu sa Putin 18. marca stretol s Aksjonovom a ďalšími regionálnymi predstaviteľmi a spolu podpísali zmluvu o pripojení polostrova Krym k Ruskej federácii. Celý proces bol ukončený ratifikáciou zmluvy o anexii ruským parlamentom a následným Putinovým podpisom zákonu o formálnom začlenení Krymu do Ruska z 21. marca.[91] [92]

Anexia Krymu bola do tohto momentu najzávažnejším rozhodnutím Vladimíra Putina za 16 rokov jeho vlády. Existujú tri možné interpretácie Putinovho rozhodnutia anektovať Krym:

- Prvá interpretácia označuje Putina ako obrancu. Operácia na Kryme bola reakciou na hrozbu ďalšej expanzie NATO pozdĺž západnej hranice Ruska. Obsadením polostrova Putin zabránil vstupu ukrajinskej vlády do NATO

[89] PAVEL POLITYUK – ANTON ZVEREV. *Why Ukrainian forces gave up Crimea without a fight - and NATO is alert.*[online]. 2017. [Citované 2023-03-08]. Dostupné na: https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-crimea-annexation-idUSKBN1A90G0

[90] WILSON, Andrew. *Ukraine Crisis: What It Means for the West*. New Haven: Yale University Press, 2014. s. 110. ISBN 978-0-300-21159-7.

[91] Ibid.

[92] BRITANNICA. *Ukraine: The crisis in Crimea and eastern Ukraine.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-08]. Dostupné na: https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-crisis-in-Crimea-and-eastern-Ukraine

a taktiež zabránil vysťahovaniu Čiernomorskej flotily z jej dlhoročnej základne v Sevastopole.

- Druhá interpretácia vykresľuje Putina ako imperialistu. Anexia Krymu bola len súčasť ruského projektu s cieľom znovuzískania stratených území ZSSR. Na základe tejto interpretácie sa Putin nikdy nezmieril so stratou ruskej prestíže, ktorá nasledovala po skončení studenej vojny a bol odhodlaný ju za každú cenu obnoviť.
- Tretia interpretácia odmieta širší zámer a predstavuje anexiu ako narýchlo koncipovanú reakciu na nepredvídané udalosti okolo prezidenta Viktora Janukovyča. Okupácia a anexia Krymu bola podľa tejto interpretácie skôr impulzívnym rozhodnutím, než opatrným krokom stratéga s geopolitickými ambíciami.[93]

Skutočný dôvod Putinovho rozhodnutia pravdepodobne zahŕňa prvky zo všetkých troch interpretácií. Rozširovanie NATO predstavovalo, aj predstavuje zdroj obáv ruských lídrov a v Kremli sa nájdu predstavitelia, ktorí by radi obnovili stratenú veľkosť a slávu Ruska. Chaotický spôsob, akým sa operácia na Kryme odohrala, však nepodporuje ideu akéhokoľvek koordinovaného plánu na obsadenie polostrova. Napriek tomu, že operácia prebehla po vojenskej strane bez problémov, politický aspekt vykazuje nedostatok plánovania. Regionálny parlament koncom februára naplánoval na 25. mája referendum, v ktorom sa obyvateľov pýtal, či by mal mať Krym väčšiu autonómiu, alebo zostať súčasťou Ukrajiny. Následne, 1. marca, Krymský parlament preložil referendum z 25. mája na 30. marca. O pár dní neskôr, 6. marca poslanci znova posunuli termín referenda, tentokrát o ďalšie dva týždne a dokonca prepísali referendovú otázku. Referendum sa po novom pýtalo obyvateľov či podporujú zjednotenie Krymu s Ruskom a nie či podporujú jeho väčšiu autonómiu v rámci Ukrajiny. Jedným z dôvodov takejto náhlej zmeny bol tlak proruských krymských lídrov, ktorí sa obávali, že skončia ako polouznávaný štátny útvar na štýl Abcházska alebo Južného Osetska, ktorý je príliš malý na to, aby hospodársky prosperoval. Z uvedených faktov vyplýva, že Putinovo obsadenie a následná anexia Krymu bola improvizovaným ťahom, ktorý vznikol pod nátlakom a ktorý bol vyvolaný obavami zo straty strategicky dôležitej námornej základne v Sevastopole.[94]

---

[93] TREISMAN, Daniel. Why Putin Took Crimea: The Gambler in the Kremlin. In *Foreign Affairs*. New York: Council on Foreign Relations, 2016, roč. 95, č. 3, s. 47. ISSN: 0015-7120.
[94] Ibid.

Postupom času sa nepokoje preniesli z Krymu na východ, predovšetkým do priemyselného centra krajiny, regiónu Donbas. Scenár sa nápadne podobal udalostiam na Kryme, keď ozbrojení proruskí povstalci bez identifikačných znakov zaútočili a obsadili vládne budovy vo východo-ukrajinských mestách Doneck, Luhansk, Horlivka a Kramatorsk. Proruskí separatisti boli zodpovední za viacero bizarných situácií, ako napríklad v Charkove, kde sa údajne miestni ozbrojenci omylom zmocnili budovy opery v domnienke, že ide o radnicu. Kombatanti bez označenia a s ruským vybavením postupovali s vojenskou precíznosťou a postupne sa im podarilo obsadiť ďalšie vládne budovy na Donbase. Poverený prezident Turčynov vyzval OSN, aby na východnú Ukrajinu vyslala mierové sily na obnovenie poriadku. Medzitým sa ukrajinskej armáde podarilo 15. apríla úspešne dobyť letisko v Kramatorsku, ale nasledujúci deň pri útoku na Slovjansk zaznamenali ukrajinské jednotky porážku a proruskí militanti sa zmocnili šiestich obrnených transportérov. Počas mimoriadneho rokovania Ženeve medzi Ukrajinou, USA, EÚ a Ruskom sa ukrajinským jednotkám v Mariupole podarilo odraziť útok proruských ozbrojencov. Mimoriadne rokovanie v Ženeve prinieslo dohodu medzi zúčastnenými stranami, ktoré sľubovali, že budú pracovať na zmiernení konfliktu na východe Ukrajiny. Krátko na to však Rusko začalo vojenské manévre na svojej strane hranice a proruskí separatisti rozšírili svoju zónu kontroly, keď sa im podarilo obsadiť ďalšie vládne budovy a vytvorili mnohé ozbrojené kontrolné stanovištia a zátarasy.[95]

Nasledujúce týždne dochádzalo k mnohým únosom politikov, civilistov, policajtov a členov bezpečnostných zložiek, ukrajinských aj zahraničných novinárov dokonca aj medzinárodných pozorovateľov. Počas eskalujúcich bojov o územie medzi ukrajinskou armádou a proruskými separatistami boli samozvanými separatistickými vládami v Luhansku a Donecku na 11. mája naplánované referendá o nezávislosti, avšak len na území pod kontrolou separatistov. V Doneckej oblasti sa 89 % hlasujúcich vyjadrilo kladne pri 75 % účasti. Luhanská oblasť zaznamenala taktiež 75 % účasť a podľa proruských separatistov sa až 96 % zúčastnených vyjadrilo pozitívne. Kyjev okamžite označil výsledky za frašku a odmietol ich uznať, pričom prezident Turčynov vyhlásil, že v Doneckej oblasti bola účasť iba 30 % a v Luhanskej 24 %. Aj pri referendách môžeme nájsť určitú podobnosť s krízou na Kryme. V apríli 2014 sa na celom území východnej a južnej Ukrajiny konal prieskum verejnej mienky, podľa ktorého len 15,4 % respondentov podporilo separatizmus a spojenie s Ruskom. V Doneckej a Luhanskej oblasti bolo

[95] BRITANNICA. *Ukraine: The crisis in Crimea and eastern Ukraine.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-14]. Dostupné na: https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-crisis-in-Crimea-and-eastern-Ukraine

namerané percento značne vyššie ako celkový priemer, no stále nepresiahlo hranicu 31 %. Znova si môžeme všimnúť až priepastný rozdiel medzi prieskumom verejnej mienky a referendom o mesiac neskôr. Na legitimite referend uberajú aj zaznamenané rozsiahle nezrovnalosti, ako maskovaní kombatanti v hlasovacích miestnostiach, či viacnásobné odovzdávanie hlasovacích lístkov. Západ jednoznačne odsúdil a kritizoval referendá, pričom boli zavedené ďalšie sankcie voči Ruskej federácii, jej spoločnostiam a predstaviteľom.[96]

Dňa 25. mája sa na Ukrajine konali prezidentské voľby s veľmi vysokou účasťou, a to napriek narušeniu hlasovania na Donbase, kde proruskí kombatanti obsadili volebné miestnosti a zmocnili sa volebných schránok. Víťazom sa stal Petro Porošenko, ktorému sa podarilo prekročiť 50 % hranicu potrebnú na víťazstvo a 7. júna sa oficiálne ujal úradu. Napriek pretrvávajúcim bojom a námietkam Ruska podpísal Porošenko asociačnú dohodu s EÚ, čím zaviazal svoju krajinu k užším väzbám s Európou. V nasledujúcich týždňoch prebrala ukrajinská armáda iniciatívu a znova dobyla mestá Slovjansk a Kramatorsk. Na ukrajinské úspechy v bojoch reagovali separatisti nasadením čoraz sofistikovanejších zbraňových systémov. Keď Ukrajina začala dôraznejšie využívať svoje vzdušné sily, proruskí separatisti zintenzívnili svoju protivzdušnú obranu. Dňa 14. júla sa separatistom podarilo zostreliť ukrajinské dopravné lietadlo vo výške viac ako 6 100 metrov, čo je vzdialenosť ďaleko presahujúca možnosti prenosných systémov protivzdušnej obrany, ktoré separatisti používali do tohto momentu. Po ďalších podobných príkladoch Ukrajina obvinila Rusko z aktívneho zapájania sa do bojov, no Kremeľ takéto tvrdenia jednoznačne odmietal.[97]

Práve zvýšená frekvencia leteckých aktivít Ukrajiny a následnej separatistickej protivzdušnej obrany viedla 17. júla k dramatickému zvýšeniu počtu obetí na strane civilistov. Pri prelete nad Ukrajinou bolo zasiahnuté malajzijské lietadlo MH17, ktoré sa zrútilo neďaleko mesta Torez na východe Ukrajiny, približne 50 km od ruských hraníc. Všetkých 298 ľudí na palube zahynulo, pričom pasažieri pochádzali z viacerých krajín. Konkrétne išlo o občanov Malajzie, Austrálie, Indonézie, Filipín, Spojeného kráľovstva, Nemecka, Belgicka, Holandska, Kanady a Nového Zélandu. Obe strany sa obviňovali navzájom a vyšetrovanie bolo pre prebiehajúci konflikt veľmi náročné, no viacerí odborníci obviňovali Rusko, a to už priamo, alebo Rusko spájali s tým, že separatistom

[96] WILSON, Andrew. *Ukraine Crisis: What It Means for the West*. New Haven: Yale University Press, 2014. s. 144. ISBN 978-0-300-21159-7.
[97] BRITANNICA. *Ukraine: The crisis in Crimea and eastern Ukraine*. [online]. 2023. [Citované 2023-03-14]. Dostupné na: https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-crisis-in-Crimea-and-eastern-Ukraine

dodalo raketový systém BUK, ktorý pravdepodobne lietadlo zostrelil. Rusko akékoľvek obvinenia odmietlo a zastávalo názor, že lietadlo zostrelila ukrajinská stíhačka.[98]

Prvým súborom mierových dohôd zameraných na riešenie konfliktu na východnej Ukrajine bola dohoda Minsk I, ktorá bola podpísaná 5. septembra zástupcami Doneckej ľudovej republiky, Luhanskej ľudovej republiky, Ukrajiny a Ruskej federácie. Strany sa zaviazali k 12 bodom, medzi ktoré patrilo napríklad dodržiavanie prímeria monitorovaného Organizáciou pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (ďalej len OBSE), stiahnutie vojsk a predovšetkým ťažkých zbraní, prepustenie rukojemníkov, výmena väzňov, decentralizácia moci na Ukrajine a ustanovenie miestnej správy v Donecku a Luhansku. Hoci dohoda Minsk I spočiatku úspešne znížila intenzitu bojov, konflikt sa jej podpisom nepodarilo vyriešiť, keďže obe strany sa navzájom obviňovali z porušovania prímeria a z neplnenia ustanovení dohody. Okrem pokračujúcich bojov bolo porušením Minsk I aj usporiadanie miestnych volieb v Luhansku a Donecku, ktoré pod dohľadom separatistov prebehli 2. novembra. Ukrajina ako aj západné krajiny odmietli výsledky, ktoré predvídateľne zvýhodňovali separatistických kandidátov. Rusko pôvodne vyhlásilo, že voľby uzná, neskôr však svoje vyjadrenia zmenilo a vyhlásilo, že výsledky bude rešpektovať. Boje o Donbas naďalej eskalovali a do konca roka konflikt na východe krajiny dosiahol úroveň spred podpisu dohody.

Odpoveďou na eskaláciu bojov bol podpis dohody Minsk II, na ktorej sa dohodli a podpísali ju Ukrajina, Rusko, Francúzsko, Nemecko, separatistické ľudové republiky a taktiež zástupcovia OBSE. Cieľom dohody Minsk II bolo nadviazať na neúspešnú dohodu Minsk I a obsahovala 13 kľúčových ustanovení zameraných na vyriešenie konfliktu. V skratke išlo o okamžité a komplexné prímerie, stiahnutie ťažkých zbraní, monitorovanie a overovanie prímeria zo strany OBSE, otvorenie dialógu o dočasnej samospráve Doneckej a Luhanskej oblasti v súlade s ukrajinským právom, uznanie ich osobitného štatútu prostredníctvom parlamentného uznesenia, amnestiu pre osoby zapojené do konfliktu, poskytnutie humanitárnej pomoci, výmenu zajatcov, obnovenie sociálno-ekonomických väzieb vrátane dôchodkov, obnovenie kontroly štátnej hranice na Donbase ukrajinskou vládou, stiahnutie zahraničných ozbrojených jednotiek, žoldnierov a vojenskej techniky, ústavná reforma vrátane decentralizácie, voľby v Donecku a Luhansku za

[98] HOUSE OF LORDS. *The EU and Russia: before and beyond the crisis in Ukraine* [online]. London: The Stationery Office Limited, 2015. s. 60. [Citované 2023-03-14]. Dostupné na: https://publications.parliament.uk/pa/ld201415/ldselect/ldeucom/115/115.pdf

podmienok, ktoré budú dohodnuté s ich predstaviteľmi a zintenzívnenie práce trojstrannej kontaktnej skupiny zloženej zo zástupcov Ruska, Ukrajiny a OBSE.[99]

Napriek tomu, že dochádzalo k jej občasnému porušeniu, dohoda Minsk II priniesla krehký mier. Začiatkom septembra 2015 obe strany splnili jeden z bodov dohody a stiahli svoje ťažké zbrane. V tomto období ukrajinské orgány s odvolaním sa na výskum ruských skupín pre ľudské práva odhadli ruské straty od apríla 2014 na približne 2000 vojakov, no ruskí predstavitelia pokračovali v popieraní akejkoľvek účasti na konflikte. V máji 2015 Putin podpísal dekrét, ktorým zakázal zverejňovať akékoľvek informácie o úmrtiach ruských vojakov počas rôznych takzvaných špeciálnych operácií. Po podpise dohody Minsk II sa boje na východe Ukrajiny utíšili a napriek občasným ozbrojeným stretom sa situácia stabilizovala a vyústila do zamrznutého konfliktu.[100]

Okrem politických udalostí na Ukrajine, ktoré stáli za vypuknutím nepokojov a následného konfliktu, zdroje, ktoré skúmajú príčiny vzniku konfliktu pripúšťajú aj ekonomický motív zvýšeného separatizmu a vypuknutia bojov na východe krajiny. Obyvatelia Donbasu sa mohli uchýliť k separatizmu z dvoch dôvodov: ekonomickej prepojenosti a závislosti regiónu na Rusku alebo vnímania ekonomického potenciálu regiónu a diskriminačného prerozdeľovania bohatstva v rámci Ukrajiny. Konflikt by sme teda mohli chápať ako racionálnu reakciu vzhľadom na materiálne záujmy miestnych robotníkov a pracovníkov v priemysle, ktorí sa cítili zraniteľní voči možným ekonomickým šokom prameniacim z užšej integrácie s EÚ, a rozhodli sa bojovať za zachovanie historických obchodných väzieb s Ruskom. Konflikt mohol byť spôsobený aj snahou miestnych obyvateľov o fiškálnu autonómiu alebo dokonca o separáciu od Ukrajiny, pričom priemyselné možnosti a kapacity miest by vytvorili hospodársku základňu pre dve odštiepenecké ľudové republiky. Nech už boli ambície a plány akékoľvek, realita bola úplne odlišná a ozbrojený konflikt negatívne zasiahol všetky sféry života a rovnako aj ekonomický potenciál regiónu.[101]

---

[99] REUTERS. *Factbox: What are the Minsk agreements on the Ukraine conflict?.* [online]. 2022. [Citované 2023-03-15]. Dostupné na: https://www.reuters.com/world/europe/what-are-minsk-agreements-ukraine-conflict-2022-02-21/

[100] BRITANNICA. *Ukraine: The crisis in Crimea and eastern Ukraine.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-14]. Dostupné na: https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-crisis-in-Crimea-and-eastern-Ukraine

[101] MYKHNENKO, Vlad. Causes and Consequences of the War in Eastern Ukraine: An Economic Geography Perspective. In *Europe-Asia Studies* [online]. London: Taylor & Francis, 2020, roč. 72, č. 3, s. 530. ISSN: 1465-3427. Dostupné na: https://doi.org/10.1080/09668136.2019.1684447

3.2. Sociálne a ekonomické dopady konfliktu do roku 2019

Nielen úplná vojna, ale aj ozbrojený konflikt má viacrozmerný vplyv, ktorý sa odráža v celej spoločnosti mnohými spôsobmi. V nasledujúcich podkapitolách zanalyzujeme dopad konfliktu na ekonomiku a sociálnu sféru východných regiónov ako aj samotnú Ukrajinu.

3.2.1. Dopad konfliktu na východ krajiny

Región Donbasu zažíval úpadok ešte pred vypuknutím konfliktu, keď po rozpade ZSSR prešiel zničujúcou hospodárskou transformáciou. Podobne ako zvyšok Ukrajiny aj Donbas trpel tou najhlbšou a zároveň aj najdlhšou hospodárskou depresiou spomedzi všetkých postkomunistických transformujúcich sa ekonomík, pričom tie navyše neboli postihnuté vojnou. Národohospodársky úpadok iba urýchlil dlhodobú demografickú krízu regiónu. Odhadovaný počet obyvateľov k 1. januáru 2014 sa oficiálne odhadoval na 6 583 400 obyvateľov, čo predstavovalo 14,5 % celkového počtu obyvateľov Ukrajiny. Z uvedeného počtu, 4 343 900 obyvateľov, čo predstavuje 9,6 % celkovej populácie Ukrajiny žilo v Doneckej oblasti a Luhanskej oblasti žilo 2 239 500 obyvateľov respektíve 4,9 % celkového počtu obyvateľov Ukrajiny. Rok pred vypuknutím konfliktu Donecká oblasť zaznamenala pokles počtu obyvateľov o 19 % v porovnaní s maximálnou úrovňou z roku 1992, pričom v Luhanskej oblasti bol úbytok ešte výraznejší, a to o 22 %. Úbytok nastal aj v počte ekonomicky aktívnych osôb, nakoľko sa veľkosť pracovnej sily na Donbase zmenšila o pätinu. Približne tretina ľudí žijúcich v tomto regióne bola v dôchodkovom veku, pričom celkové ročné výdavky na dôchodky na Donbase presiahli 5,5 miliardy amerických dolárov v bežných cenách. Tieto povinné dôchodkové platby predstavovali podiel 20 % celkového regionálneho HDP. Na porovnanie, verejné výdavky na dôchodky v priemyselne vyspelých ekonomikách s vysokými príjmami predstavujú v priemere 8 % HDP.[102]

Ekonomicky bol región Donbasu druhým najsilnejším hneď po Kyjeve, no jeho rast medzi rokmi 1999 až 2014 bol výrazne pomalší v porovnaní s inými oblasťami a národným priemerom. V danom období predstavoval rast Donbasu 6,3 % ročne, pričom Donecká oblasť zaznamenala 6,9 % ročný hospodársky rast a Luhanská oblasť iba 4,8 %. Najväčší podiel na hospodárskom raste mal sektor služieb, zatiaľ čo poľnohospodárstvo, ktoré v roku 1988 predstavovalo 10,1 % hodnoty produkcie Doneckej oblasti, sa v roku

[102] MYKHNENKO, Vlad. Causes and Consequences of the War in Eastern Ukraine: An Economic Geography Perspective. In *Europe-Asia Studies* [online]. London: Taylor & Francis, 2020, roč. 72, č. 3, s. 533. ISSN: 1465-3427. Dostupné na: https://doi.org/10.1080/09668136.2019.1684447

2013 znížilo na 4,2 %, čím sa Donecká oblasť stala závislou na dovoze potravín. Ťažba a ťažobný priemysel, ktorý sa v minulosti zaslúžil o rast regiónu, taktiež prišiel o značný podiel na celkovej produkcii regiónu. V roku 1988 tvoril priemysel v Doneckej oblasti 70,6 % celkovej produkcie oblasti, no v roku 2013 už išlo iba o 34,2 %. K deindustrializácii došlo aj v Luhanskej oblasti, kde kombinovaný podiel ťažobných a spracovateľských aktivít v roku 2013 tvoril 39,9 % celkovej produkcie oblasti. Hospodársky význam Donbasu v rámci Ukrajiny pretrvával predovšetkým v oblasti ťažby a baníctva, ktoré predstavovali 29,4 % ukrajinskej produkcie v priemyselnej výrobe s podielom 21,0 % na celkovej ukrajinskej produkcii a v dodávkach energie s podielom 20,3 %. Napriek tomu význam Donbasu klesal, zatiaľ čo v roku 1996 tvoril podiel regiónu na tvorbe HDP Ukrajiny 17,3 %, v roku 2013 išlo už len o 14,5 %.[103]

Dôsledkom vypuknutia ozbrojeného konfliktu bol hospodársky kolaps, migrácia najproduktívnejšej časti obyvateľstva a zvýšenie ruskej kontroly nad územím. Presne určiť pokles HDP je veľmi náročné, no predpokladá sa, že po vypuknutí konfliktu HDP regiónu Donbas kleslo o 70 % a ešte ani v roku 2019 nedošlo k jeho zotaveniu. Objem priemyselnej výroby na okupovaných územiach predstavoval v roku 2017 iba jednu tretinu svojho potenciálu. Z dvoch najväčších priemyselných koncernov jeden pracoval iba na 20 - 30 % svojej kapacity, zatiaľ čo druhý sa nachádzal úplne mimo prevádzky. Územia kontrolované separatistami boli takmer úplne odkázané na dovoz potravín, pričom ročne ide až o 2,9 milióna ton obilia. Do kontrolovaných oblastí mali pravidelný prístup členovia Osobitnej monitorovacej misie OBSE, pričom podľa ich správy boli platy na tomto území nižšie ako 40 % platov na Ukrajine pod správou Kyjeva. Rozdiel je aj vo väčšine spotrebných výrobkov. Na okupovanom území sa spotrebný tovar jednak dovážal z Ruska a taktiež bol drahší ako podobný tovar predávaný na Ukrajine. Pozorovatelia OBSE ďalej uviedli, že nedostatok potravín bol bežný a čoraz viac ľudí si radšej pestovalo vlastné produkty, pretože dovoz z Ruska a Bieloruska bol drahý a veľakrát nedostupný.[104] [105]

Export a import oboch vojnou zmietaných oblastí sa rapídne prepadol. Od roku 2013 do roku 2015 Donecká oblasť zaznamenala 72 % zníženie vývozu tovaru, zatiaľ čo Luhanská oblasť evidovala zníženie až o 88 %. Import tovarov v Doneckej oblasti klesol o

---

[103] Ibid.

[104] ROBERT E. HAMILTON. *Five Years of War in the Donbas.* [online]. 2019. [Citované 2023-03-12]. Dostupné na: https://www.fpri.org/article/2019/10/five-years-of-war-in-the-donbas/

[105] FOOD SECURITY CLUSTER. *Analysis of Impact of Conflict on Socio-Economic Situation in Eastern Ukraine.* [online]. 2017. [Citované 2023-03-12]. Dostupné na: https://fscluster.org/sites/default/files/documents/fslc_summary_report_analysis_of_impact_of_conflict_socio-economic_situation_15.09.2017.pdf

73 %, zatiaľ čo v Luhanskej oblasti o 81 %. Úroveň a objem kapitálových investícií čoraz viac ovplyvňovalo riziko spojené s podnikaním v oblastiach postihnutých konfliktom. Z tohto dôvodu sa kapitálové investície v rokoch 2013 až 2015 znížili o 70 % v Doneckej oblasti a o 82 % v Luhanskej oblasti. V dôsledku vplyvu konfliktu na infraštruktúru mnohé podniky obmedzili, pozastavili alebo úplne zastavili svoje výrobné procesy, čo viedlo k ich zatvoreniu a zníženiu počtu podnikov na Donbase. Na grafe č. 2 môžeme vidieť počet veľkých a malých podnikov na Donbase. Kým v roku 2013 sa v Doneckej oblasti nachádzalo 1 690 veľkých podnikov a 27 041 malých podnikov, ich celkový počet klesol o 60 %. V Luhanskej oblasti bol pokles ešte výraznejší, keď oblasť prišla až o 70 % všetkých svojich podnikov.[106]

Graf č.2: Počet podnikov v Doneckej a Luhanskej oblasti

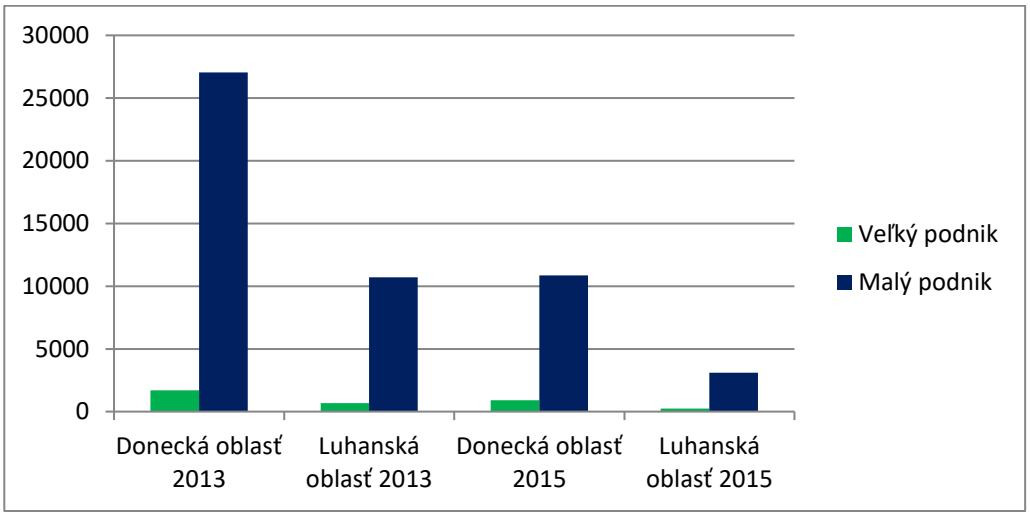

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Analysis of Impact of Conflict on Socio-Economic Situation in Eastern Ukraine.

V roku 2016 bola najväčšia nezamestnanosť zaznamenaná práve v Doneckej a Luhanskej oblasti a to 16,9 % a 14,6 %. Ozbrojený konflikt, zatváranie podnikov a nárast nezamestnanosti znásobili percento obyvateľstva, ktoré žije pod úrovňou skutočného životného minima. V Luhanskej oblasti prišlo k nárastu z 20 % v roku 2013 na 74 % v roku 2015 a v Doneckej oblasti z 22 % na 66 %. Najviac ohrozené chudobou boli domácnosti s deťmi a domácnosti s osobami staršími ako 75 rokov, predovšetkým vo vidieckych oblastiach. Pri analýze hĺbke chudoby v oboch oblastiach sa zistilo, že obyvatelia v Doneckej oblasti by potrebovali v priemere zvýšiť svoj príjem o 31 % a v

[106] Ibid.

Luhanskej oblasti o 34 %, aby sa im podarilo dosiahnuť úroveň skutočného životného minima.[107]

Väčšina zástupcov vzdelanej strednej triedy opustila región Donbasu a prešla na Ukrajinu kontrolovanú Kyjevom krátko po vypuknutí konfliktu. V júni 2015 ruské médiá odhadli celkový počet obyvateľov na separatistami kontrolovanom území na 2 - 2,5 milióna, z čoho vyše 1 milión boli dôchodcovia. Pozorovatelia OBSE potvrdili odhad daných údajov, pričom vo svojej správe spomínajú, že takmer jediní civilisti, s ktorými prišli do kontaktu a ktorí nemali možnosť odísť, boli starí rodičia s vnúčatami. V svojej správe opisujú mesto Horlivka lokalizované v Doneckej oblasti blízko frontovej línie, ktoré bolo pred vojnou prosperujúcim priemyselným centrom, no z ktorého sa teraz stalo mesto duchov s blokmi opustených bytov a domov. Ak vezmeme do úvahy všetky tieto faktory, je neprekvapujúce, že prežitie separatistických republík bolo úplne závislé od ruskej podpory. Z uniknutých údajov ruských predstaviteľov vyplýva, že vyše 50 % prevádzkových nákladov Doneckej a Luhanskej ľudovej republiky bolo financovaných z Ruska. Až 100 % dodávok pohonných hmôt do republík bolo zabezpečených ruskou štátnou spoločnosťou a aj bankový sektor je do veľkej miery pod ruskou kontrolou. Udržiavanie separatistických republík je však veľmi nákladné a aj prostriedky Ruska sú obmedzené. Pozorovatelia OBSE vo svojich správach uviedli, že po vypuknutí konfliktu konvoje ruskej humanitárnej pomoci na územie kontrolované separatistami často tvorilo viac ako 200 nákladných vozidiel. Po vyše piatich rokoch sa ich počet znížil na približne 15, z čoho bolo niekedy až 10 sprievodných vozidiel.[108]

Podľa štatistík úradu vysokého komisára OSN pre ľudské práva si ozbrojený konflikt medzi ukrajinskou armádou a ruskými jednotkami podporujúcimi proruských separatistov, v období od 14. apríla 2014 do 15. februára 2019, vyžiadal cez 13 000 obetí, z čoho bolo najmenej 3 321 civilistov a viac ako 9 500 kombatantov. Počet obetí do začiatku Ruskej invázie v roku 2022 sa odhaduje na 14 500, no presný počet sa nedá určiť. Počet zranených civilistov a kombatantov sa pohyboval v rozmedzí 50 000 - 54 000. Tieto údaje však nezahŕňajú osoby, ktoré zomreli v dôsledku humanitárnej krízy v regióne, čiže napríklad osoby, ktoré zomreli v dôsledku chorôb alebo nedostatočného prístupu k zdravotnej starostlivosti. Z tohto dôvodu môžeme predpokladať, že reálny počet obetí vojny na Donbase je oveľa vyšší. Zaujímavosťou je, že delostrelectvo malo na svedomí až

[107] Ibid.
[108] ROBERT E. HAMILTON. *Five Years of War in the Donbas.* [online]. 2019. [Citované 2023-03-12]. Dostupné na: https://www.fpri.org/article/2019/10/five-years-of-war-in-the-donbas/

okolo 85 % všetkých obetí tohto konfliktu, čo je oveľa väčší podiel než v druhej svetovej vojne.[109]

Životné prostredie bolo taktiež zasiahnuté konfliktom. Jedným z najväčších nebezpečenstiev nielen pre životné prostredie, ale aj okolité obyvateľstvo predstavovali opustené bane. Keď sa totiž podzemná voda, ktorá prúdi do bane neodčerpáva, vypĺňa opustené banské dutiny a spôsobuje viaceré environmentálne problémy, vrátane znečistenia ovzdušia, pôdy, vody a častým následkom sú aj prepady pôdy. Na Donbase sa nachádzalo 35 baní, ktoré sú v súčasnosti už zaplavené a nedajú sa opraviť, pričom ďalších 70 bolo počas konfliktu v procese zatvárania. Medzi dôvody zatvorenia baní patrí hospodárska platobná neschopnosť a poškodenie alebo zničenie v dôsledku vojenských operácií. Na Donbase sa nachádzali aj rôzne podniky, ktoré produkovali lieky, pesticídy, prísady do olejov a iných chemikálií. Tieto a ďalšie zariadenia spôsobujú chemické znečistenie pôdy a bahna v regionálnej riečnej sieti, ktoré odborníci na životné prostredie označujú za nezvratné. Vplyvom vojenských operácií došlo ku zničeniu mnohých takýchto podnikov a k nekontrolovanému ukladaniu nebezpečného odpadu. Samotná vojna a boje s ňou spojené zničili 530 000 hektárov pôdy, vrátane 18 prírodných rezervácií s celkovou rozlohou 80 000 hektárov. Požiare, ktoré vypukli v dôsledku vojenských operácií zničili 150 000 hektárov lesa v zóne konfliktu.[110]

Nášľapné míny predstavujú ďalší environmentálny problém. Konfliktná zóna na Donbase patrila medzi najväčšie a najhustejšie zamínované oblasti na svete. Náklady na odmínovanie celého územia sa v tej dobe odhadovali na 1 miliardu amerických dolárov. Spoľahlivé odhady celkového počtu nášľapných mín na Donbase nie sú k dispozícii, no k júlu 2018 sa v rámci odmínovacích prác len v 3,7 % potenciálne zamínovaných oblastí našlo a zneškodnilo približne 340 000 mín a kusov nevybuchnutej munície. Od začiatku konfliktu sa počet obetí nášľapných mín pohybuje okolo 2 000, pričom z celkového počtu civilných obetí za rok 2018 mali nášľapné míny na svedomí 43 % a sú taktiež hlavnou príčinou detských obetí. [111]

Konflikt negatívne ovplyvnil aj dodávky pitnej vody. Podľa správy úradu OSN pre koordináciu humanitárnych záležitostí z roku 2017 desaťtisíce obyvateľov na východe Ukrajiny nemali v danom roku prístup k bezpečnej pitnej vode. Primárnym dôvodom boli

---

[109] MYKHNENKO, Vlad. Causes and Consequences of the War in Eastern Ukraine: An Economic Geography Perspective. In *Europe-Asia Studies* [online]. London: Taylor & Francis, 2020, roč. 72, č. 3, s. 541. ISSN: 1465-3427. Dostupné na: https://doi.org/10.1080/09668136.2019.1684447

[110] ROBERT E. HAMILTON. *Five Years of War in the Donbas.* [online]. 2019. [Citované 2023-03-12]. Dostupné na: https://www.fpri.org/article/2019/10/five-years-of-war-in-the-donbas/

[111] Ibid.

čoraz častejšie útoky na čerpacie stanice, ktoré sa stávali terčom ostreľovania zo strany oboch účastníkov konfliktu. V júni po poškodení vodnej čerpacej stanice na južnom Donbase prišlo o prístup k bezpečnej pitnej vode takmer 400 000 ľudí. Prebiehajúci konflikt tak odopieral zraniteľným ľuďom jednu z ich najzákladnejších potrieb, t.j. čistú a pitnú vodu. Jej obmedzené a nepravidelné dodávky sa stali normou, nakoľko poškodené a schátrané budovy a čerpacie stanice nebolo možné opraviť pre nedostatok finančných prostriedkov ale aj prítomnosti nášľapných mín.[112]

Správa medzinárodného detského fondu OSN (ďalej len UNICEF) z roku 2019 len potvrdila zhoršujúcu sa situáciu. Podľa správy eskalácia bojov ohrozovala prístup k pitnej vode a sanitácii pre 3,2 milióna ľudí na oboch stranách, vrátane 500 000 detí. Ohrozená bola aj bezpečnosť pracovníkov, ktorí riskovali svoje životy pri opravách poškodenej infraštruktúry. V prvej polovici roka 2019 boje na východe krajiny prerušili alebo úplne zastavili dodávky vody pre 3,2 milióna ľudí na 29 dní a 58-krát poškodili vodovodné a hygienické zariadenia. Od vypuknutia konfliktu prišlo o život 9 vodohospodárskych pracovníkov a ďalších 26 ich bolo zranených. Keď sa prerušili alebo obmedzili dodávky vody, civilisti nemali inú možnosť ako spoliehať sa na kontaminovanú vodu, čo zvýšilo riziko výskytu rôznych chorôb. Takýto prípad nastal v apríli 2019, kedy v priebehu niekoľkých dní po zastavení dodávky vody vypukla epidémia gastroenteritídy. UNICEF ako aj ďalšie organizácie poskytli humanitárnu pomoc, či už dodávky balenej vody alebo chemikálií na úpravu vody, no napriek tomu situácia ostala kritická.[113]

V oblastiach krajiny pod kontrolou proruských separatistov by sa mohlo sociálne a psychologické dedičstvo vojny považovať za takmer jednotne negatívne. Pozorovatelia OBSE vnímali rastúci pocit nedôvery hraničiaci s paranojou a na základe ich pozorovania by sa dalo povedať, že tu pretrvávala takzvaná sovietska mentalita, kedy sa ľudia obávali interakcie s ostatnými a báli sa povedať čokoľvek, čo by neskôr mohlo byť použité proti nim alebo ich rodine. Vládla tu vysoká nedôvera voči komukoľvek, kto nebol z Ruska, Doneckej ľudovej republiky alebo Luhanskej ľudovej republiky. Exitovali prípady, kedy boli celé rodiny rozdelené v názoroch na situáciu, čo značne narušilo ich rodinné vzťahy. Zatiaľ čo časť rodiny podľahla kremeľskej propagande a videla v ukrajinskej vláde nacistov, zvyšok rodiny opustil Donbas a usadil sa v častiach krajiny kontrolovanej

[112] OCHA. *Conflict cuts water supply for thousands in eastern Ukraine.* [online]. 2017. [Citované 2023-03-10]. Dostupné na: https://www.unocha.org/fr/story/conflict-cuts-water-supply-thousands-eastern-ukraine
[113] UNICEF. *Millions of people risk being cut off from safe water as hostilities escalate in Eastern Ukraine.* [online]. 2019. [Citované 2023-03-10]. Dostupné na: https://www.unicef.org/ukraine/en/press-releases/millions-people-risk-being-cut-safe-water-hostilities-escalate-eastern-ukraine

Kyjevom. Pozorovatelia OBSE sa taktiež streli s rastúcou beznádejou a frustráciou zo zdanlivo nekonečného a zamrznutého konfliktu. Na základe všetkých spomínaných faktorov môžeme skonštatovať, že vypuknutie konfliktu na východe Ukrajiny malo pre región Donbasu zničujúce dopady. Z hospodárskeho hľadiska nastal úpadok, kedysi priemyselné centrum začalo chátrať, väčšina vzdelaných a mladých ľudí utiekla pred vojnou, životné podmienky obyvateľstva, ktoré ostalo, sa markantne zhoršili, došlo k degradácii životného prostredia, konflikt rozvrátil celé rodiny a má za následok tisíce obetí.[114]

3.2.2. Dopad konfliktu na Ukrajinu

Konflikt medzi Ukrajinou a Ruskom destabilizoval ukrajinskú ekonomiku, sociálnu sféru a spôsobil značné hospodárske škody, ako napríklad stratu výrobnej kapacity na okupovanom území, vojnové škody, ľudské utrpenie, veľký počet vysídlených osôb, záťaž na rozpočet v podobe vyšších vojenských a bezpečnostných výdavkov, ruské obchodné sankcie a prudký pokles podnikateľskej dôvery, predovšetkým zo strany zahraničných investorov. Za jedno z mála pozitív môže byť považované zjednotenie krajiny a spoločnosti najmä medzi rokmi 2014 až 2016.[115]

V roku 2013 HDP Ukrajiny dosahovalo hodnotu 190,5 miliárd dolárov. Po stagnácii, ktorá predchádzala Revolúcii dôstojnosti došlo k prepadu HDP krajiny, pričom v roku 2014 išlo o pokles 6,6 % a v roku 2015 o 9,8 %. Pokles bol sprevádzaný krízou platobnej bilancie, ale aj bankovou a fiškálnou krízou. Devízové rezervy Národnej banky Ukrajiny, ktoré sa vo februári 2014 nachádzali na úrovni 15 miliárd amerických dolárov, sa o rok neskôr ocitli pod hranicou 5 miliárd amerických dolárov. Ukrajinská hrivna sa znehodnotila z 8 UAH/USD v januári 2014 na 30 UAH/USD 26. februára 2015. V roku 2012 dosahovala Ukrajina ešte veľmi nízku defláciu, no na konci roka 2014 vyskočila inflácia na 24,9 % a v roku 2015 dosiahla až 43,3 %. Všetky spomínané skutočnosti len prispeli k už tak nestabilnej situácii v bankovej sfére a znamenali negatívny šok pre komerčné banky. Na grafe č. 4 môžeme vidieť hrubý verejný dlh v % pomere k HDP. Ten sa v rokoch 2012 až 2015 viac ako zdvojnásobil a v roku 2016 dosiahol 81,2 % HDP.

---

[114] ROBERT E. HAMILTON. *Five Years of War in the Donbas.* [online]. 2019. [Citované 2023-03-12]. Dostupné na: https://www.fpri.org/article/2019/10/five-years-of-war-in-the-donbas/

[115] MAREK DABROWSKI, MARTA DOMÍNGUEZ-JIMÉNEZ, GEORG ZACHMANN. *Six years after Ukraine's Euromaidan: reforms and challenges ahead.* [online]. 2020. [Citované 2023-03-15]. Dostupné na: https://www.bruegel.org/sites/default/files/wp_attachments/PC-14-2020-final.pdf

Ukrajina stratila prístup na medzinárodné finančné trhy a stala sa takmer úplne závislou od IMF a inej vonkajšej pomoci.[116] [117] [118]

Makroekonomická a finančná kríza dosiahla svoj vrchol vo februári 2015, čo mohlo predstavovať jeden z faktorov, prečo sa prezident Porošenko rozhodol podpísať dohodu Minsk II. Od tohto momentu však Ukrajina, aj vďaka vonkajšej pomoci, postupne začala zlepšovať svoju makroekonomickú výkonnosť. Rast HDP bol v roku 2016 nízky, no pozitívny a v tabuľke č. 2 môžeme vidieť jeho pokračujúci stabilný rast. Na grafe č. 3 môžeme vidieť určitú stabilizáciu ukrajinskej hrivny, ktorej výmenný kurz osciloval po podpise Minsk II medzi 21 až 28 UAH/USD, a pred vypuknutím pandémie COVID 19 predstavoval 24 UAH/USD. Po prvotnom šoku začala klesať aj inflácia, na čom malo najväčší podiel posilnenie nezávislosti Národnej banky, zastavenie znehodnocovania národnej meny, prijatie stratégie menovej politiky zameranej na infláciu a v neposlednom rade väčšia transparentnosť opatrení a komunikácie Národnej banky. V roku 2018 sa inflácia prvýkrát od vypuknutia konfliktu dostala pod úroveň 10 % a v roku 2019 bola už len na úrovni 4 %. Kľúčové úrokové sadzby sa pohybovali medzi 30 % na vrchole krízy až 12,5 %.[119]

Tabuľka č. 2: Základné makroekonomické ukazovatele

	2012	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**
HDP v stálych cenách, ročná zmena v %	0,2	0,0	-6,6	-9,8	2,4	2,5	3,3
Inflácia, spotrebiteľské ceny, medziročná zmena v %	-0,2	0,5	24,9	43,3	12,4	13,7	9,8
Miera nezamestnanosti, % celkovej pracovnej sily	7,5	7,2	9,3	9,1	9,5	9,7	9,0
Saldo bežného účtu, % HDP	-8,1	-9,2	-3,9	1,7	-1,5	-2,2	-3,3

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa : IMF World Economic Outlook database

[116] WORLD BANK. *GDP (current US$) - Ukraine.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-15]. Dostupné na: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=UA

[117] IMF. *Country Data.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-15]. Dostupné na: https://www.imf.org/en/Countries/UKR#countrydata

[118] OSW. *The stable crisis. Ukraine's economy three years after the Euromaidan.* [online]. 2017. [Citované 2023-03-15]. Dostupné na: https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2017-04-05/stable-crisis-ukraines-economy-three-years-after-euromaidan

[119] MAREK DABROWSKI, MARTA DOMÍNGUEZ-JIMÉNEZ, GEORG ZACHMANN. *Six years after Ukraine's Euromaidan: reforms and challenges ahead.* [online]. 2020. [Citované 2023-03-15]. Dostupné na: https://www.bruegel.org/sites/default/files/wp_attachments/PC-14-2020-final.pdf

Graf č.3: Výmenný kurz, ukrajinská hrivna za 1 americký dolár

Zdroj: Bloomberg.com

Graf č.4: Hrubý verejný dlh, % HDP

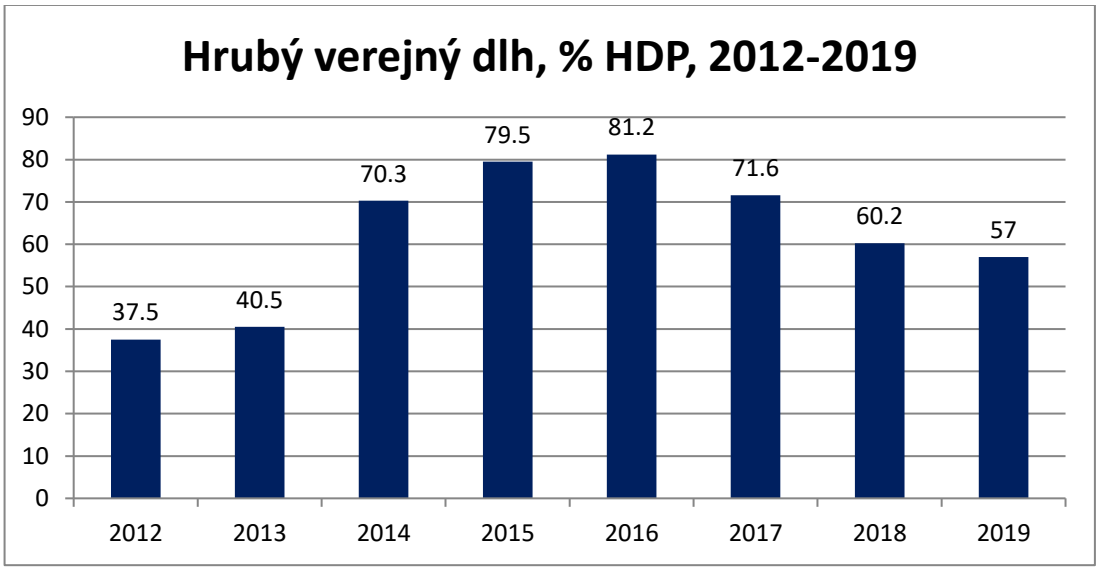

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa IMF World Economic Outlook database

V tabuľke č. 2 môžeme vidieť postupné zníženie deficitu bežného účtu, ktoré sa spolu s prílevom kapitálu, vrátane oficiálnej finančnej pomoci, zaslúžilo o obnovu devízových rezerv Národnej banky. Tie koncom roku 2019 dosahovali hranicu 26 000 miliárd dolárov. Verejný dlh, ktorého viac ako dve tretiny boli denominované v cudzej mene, začal po roku 2016 klesať. Pokles verejného dlhu nastal čiastočne vďaka stabilizácii a miernemu zhodnoteniu národnej meny, čiastočne vďaka zníženiu dlhu a

reštrukturalizácii, o ktorých sa v rokoch 2015 - 2016 rokovalo so súkromnými zahraničnými investormi v rámci programu rozšíreného fondu IMF.[120] [121]

Počas konfliktu Ukrajina zápasila aj s vysokou úrovňou celkových výdavkov verejnej správy v pomere k HDP, pričom bola vyššia ako vo väčšine krajín s podobnou úrovňou HDP na obyvateľa. Okrem vysokých vojenských výdavkov, ktoré sa pohybovali okolo 3,8 % HDP, bol štátny rozpočet výrazne zaťažený aj sociálnymi výdavkami. Tie predstavovali v roku 2013 22,8 % HDP a v roku 2014 20,5 % HDP, z čoho približne tri štvrtiny predstavovali verejné výdavky na dôchodky. Z dôvodu silného politického odporu boli zmeny vo verejnom dôchodkovom systéme len postupné a čiastočné, no v ich dôsledku sa verejné výdavky na dôchodky v rokoch 2018 - 2019 znížili na približne 10 % HDP.[122]

Jednou z prvých oblastí, ktoré boli po Revolúcii dôstojnosti reformované bol finančný sektor. Banková kríza, ktorá nastala na Ukrajine nevznikla iba vinou konfliktu na východe krajiny, devalváciou národnej meny a recesiou, ale aj dlhoročným slabým bankovým dohľadom, neobozretnými praktikami ako napríklad nedostatočné hodnotenie rizík alebo poskytovanie úverov z politických dôvodov. S podporou Svetovej banky, IMF a Európskej banky pre obnovu a rozvoj ukrajinská vláda odštartovala v lete 2014 plošnú reštrukturalizáciu bankového sektora, rehabilitáciu a v mnohých prípadoch aj odňatie licencií tým komerčným bankám, ktoré nemali dostatočnú kapitálovú primeranosť alebo nespĺňali iné normy obozretného podnikania. Výsledky reštrukturalizácie boli zmiešané, no podarilo sa zabrániť úplnému kolapsu sektora a v mnohých ohľadoch sa finančná situácia zlepšila. Došlo k zvýšeniu ukazovateľov kapitálovej primeranosti a likvidity a mnohé banky sa znova stali ziskovými. Celkové náklady vynaložené na reštrukturalizáciu bánk v rokoch 2015 až 2017 predstavovali približne 12 % HDP.[123]

Rusko predstavovalo najväčšieho obchodného partnera Ukrajiny a obe ekonomiky boli od sovietskych čias hlboko prepojené. Strata kontroly nad Krymom a predovšetkým časťou Donbasu v kombinácii s ruskými obchodnými sankciami výrazne zasiahli ukrajinský obchod. Prebiehajúce boje na Donbase spôsobili narušenie dodávateľských reťazcov a dopravných trás, no asociačná dohoda medzi EÚ a Ukrajinou vrátane

---

[120] IMF. *Country Data.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-17]. Dostupné na: https://www.imf.org/en/Countries/UKR#countrydata

[121] MAREK DABROWSKI, MARTA DOMÍNGUEZ-JIMÉNEZ, GEORG ZACHMANN. *Six years after Ukraine's Euromaidan: reforms and challenges ahead.* [online]. 2020. [Citované 2023-03-17]. Dostupné na: https://www.bruegel.org/sites/default/files/wp_attachments/PC-14-2020-final.pdf

[122] Ibid

[123] Ibid.

ustanovení o prehĺbenej a komplexnej zóne voľného obchodu z 1. januára 2016 vytvorila nové obchodné a investičné príležitosti. Podpisom dohody sa začalo postupné regulačné a inštitucionálne zosúlaďovanie s EÚ ako aj zmena obchodnej orientácie Ukrajiny. Vplyv konfliktu s Ruskom a zlepšenie prístupu na európsky trh sa zreteľne odzrkadľuje v obchodných štatistikách na grafe č. 5. Z neho vyplýva, že ukrajinský export do Ruska, ktorý v roku 2012 tvoril 25,7 % celkového vývozu krajiny sa postupne znižoval a o šesť rokov neskôr predstavoval už len 7,7 %. Na druhej strane v roku 2012 export do krajín EÚ predstavoval 25,7 % celkového vývozu krajiny, zatiaľ čo o šesť rokov neskôr bol podiel krajín EÚ už 42,6 %.[124] [125]

Podobný vývoj môžeme vidieť aj pri importe na grafe č. 6. V roku 2012 import z Ruska predstavoval 32,4 % v porovnaní s 31 % z EÚ. Do roku 2018 predstavoval import z Ruska 15 % celkového dovozu, zatiaľ čo 41 % všetkého dovozu pochádzalo z EÚ. Veľký podiel na tejto zmene malo preorientovanie dovozu zemného plynu. Dodávky z Ruska boli nahradené dodávkami zo zásob západných susedov, Slovenska a Poľska. Na rozdiel od exportu sa podiel Ruska a EÚ na celkovom dovoze Ukrajiny znížil, zatiaľ čo v roku 2012 bol ich spoločný podiel takmer 65 %, v roku 2018 už iba 55 %. Na ich úkor sa zvýšil podiel Číny alebo USA, pričom Čína sa v roku 2018 stala takmer rovnako dôležitým zdrojom dovozu ako Rusko. Zmenila sa síce geopolitická orientácia obchodu, no komoditná štruktúra zostala takmer rovnaká. Tri hlavné kategórie vývozu Ukrajiny zostali od roku 2012 do roku 2018 rovnaké a nezmenilo sa ani ich poradie. Dominantnými ostali železo a oceľ, obilniny a živočíšne a rastlinné tuky a oleje, ktoré spolu tvoria 46 % celkového exportu. Lokomotívy, či už železničné alebo električkové, boli kedysi štvrtým hlavným vývozným artiklom Ukrajiny, no v roku 2018 sa prepadli až na dvadsiate tretie miesto. Medzitým sa čoraz dôležitejšou kategóriou stávali elektrické stroje. V rámci importu nastalo ešte menej zmien, sedem hlavných kategórií dovozu zostalo rovnakých a v rovnakom poradí [126] [127] [128]

---

[124] WORLD BANK. *Ukraine Trade Summary.* [online]. 2020. [Citované 2023-03-17]. Dostupné na: https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/UKR/Year/2020/SummaryText

[125] OSW. *The stable crisis. Ukraine's economy three years after the Euromaidan.* [online]. 2017. [Citované 2023-03-17]. Dostupné na: https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2017-04-05/stable-crisis-ukraines-economy-three-years-after-euromaidan

[126] MAREK DABROWSKI, MARTA DOMÍNGUEZ-JIMÉNEZ, GEORG ZACHMANN. *Six years after Ukraine's Euromaidan: reforms and challenges ahead.* [online]. 2020. [Citované 2023-03-17]. Dostupné na: https://www.bruegel.org/sites/default/files/wp_attachments/PC-14-2020-final.pdf

[127] WORLD BANK. *Ukraine Trade Summary.* [online]. 2020. [Citované 2023-03-17]. Dostupné na: https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/UKR/Year/2020/SummaryText

Graf č.5: Export tovaru podľa destinácie, % z celkového exportu tovaru

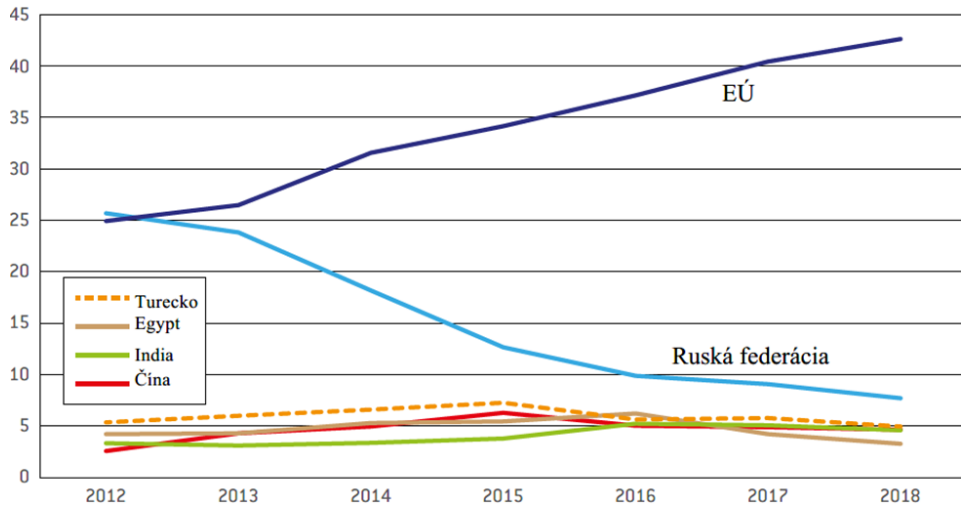

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa World Bank World Integrated Trade Solution

Graf č.6: Import tovaru podľa destinácie, % z celkového importu tovaru

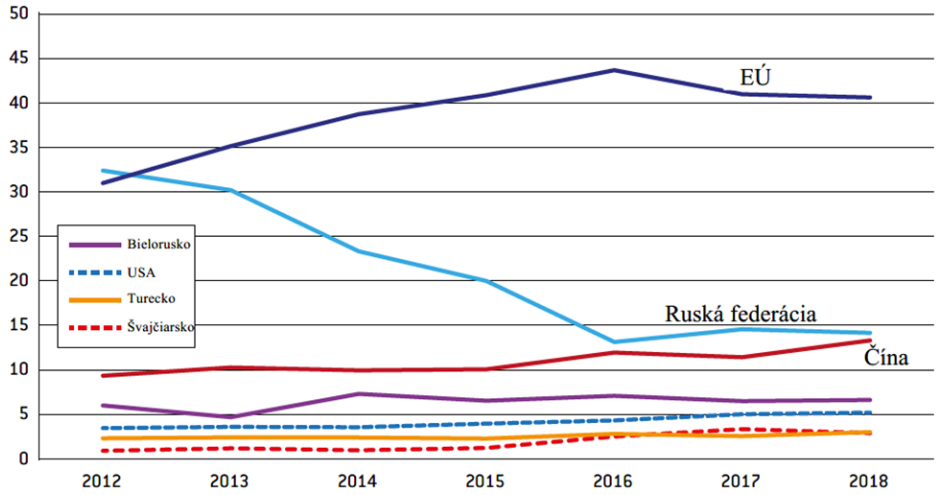

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa World Bank World Integrated Trade Solution

Podobne ako pri vývoze tovaru je zrejmý aj celkový pokles vo vývoze služieb s miernym oživením v pred-pandemickom období, pričom doprava jasne dominuje ukrajinskému exportu služieb. Vývoz počítačových a informačných služieb sa viac ako zdvojnásobil a služby spojené s IT sa stali druhým najväčším exportom služieb Ukrajiny. V prípade dovozu služieb je situácia vyrovnanejšia a doprava zostáva najvýznamnejším importom. Celková dynamika obchodu sa však vplyvom konfliktu

[128] OSW. *The stable crisis. Ukraine's economy three years after the Euromaidan.* [online]. 2017. [Citované 2023-03-17]. Dostupné na: https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2017-04-05/stable-crisis-ukraines-economy-three-years-after-euromaidan

znížila a importy a exporty klesli do roku 2015 takmer o polovicu. Od roku 2016 začalo množstvo importov a exportov znova narastať, no Ukrajina naďalej dosahovala negatívnu obchodnú bilanciu.[129] [130]

Graf č.7: Dovoz a vývoz tovaru, v miliónoch USD

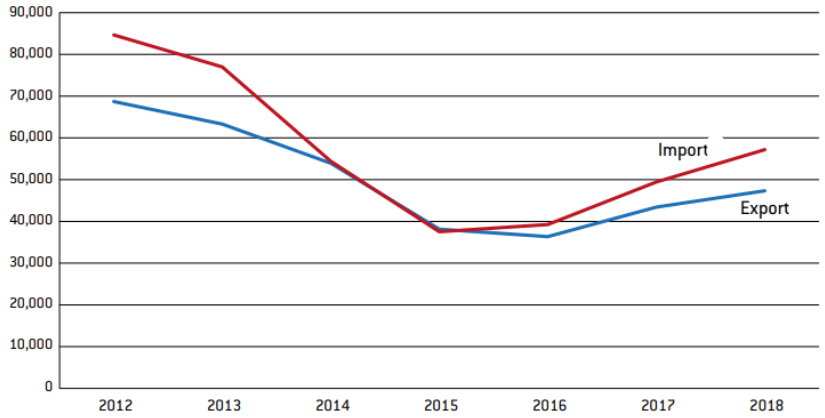

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa World Bank World Integrated Trade Solution

Zmiernenie ekonomických dopadov konfliktu by nebolo možné bez medzinárodnej podpory, či už materiálnej alebo finančnej. Viacerí členovia NATO pomohli modernizovať ukrajinskú armádu a bezpečnostné sily. Ukrajina taktiež dostala v rokoch 2014 až 2018 čistú oficiálnu rozvojovú pomoc vo výške 6,8 miliardy amerických dolárov, čo predstavuje ročný priemer 1,3 % hrubého národného dôchodku. Od roku 2014 boli Ukrajine poskytnuté tri úverové programy od IMF. Žiadny z týchto programov však nebol v plnej miere vyplatený kvôli problémom s plnením podmienok vrátane nedostatočného pokroku v boji proti korupcii. K 31. marcu 2020 má MMF v rámci osobitných práv čerpania nesplatené nákupy a pôžičky pre Ukrajinu v hodnote 6,5 miliardy. V priebehu rokov 2014 až 2019 poskytla Medzinárodná finančná korporácia Svetovej banky Ukrajine približne 634 miliónov amerických dolárov v podobe rôznych pôžičiek a kapitálových investícií. V tom istom časovom období sa Svetová banka zaviazala poskytnúť ďalších 5,9 miliardy dolárov prostredníctvom pôžičiek, no do konca roka 2019 bola vyplatená menej ako polovica z tejto sumy.[131]

---

[129] MAREK DABROWSKI, MARTA DOMÍNGUEZ-JIMÉNEZ, GEORG ZACHMANN. *Six years after Ukraine's Euromaidan: reforms and challenges ahead.* [online]. 2020. [Citované 2023-03-17]. Dostupné na: https://www.bruegel.org/sites/default/files/wp_attachments/PC-14-2020-final.pdf

[130] WORLD BANK. *Ukraine Trade Summary.* [online]. 2020. [Citované 2023-03-17]. Dostupné na: https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/UKR/Year/2020/SummaryText

[131] MAREK DABROWSKI, MARTA DOMÍNGUEZ-JIMÉNEZ, GEORG ZACHMANN. *Six years after Ukraine's Euromaidan: reforms and challenges ahead.* [online]. 2020. [Citované 2023-03-17]. Dostupné na: https://www.bruegel.org/sites/default/files/wp_attachments/PC-14-2020-final.pdf

EÚ taktiež poskytla značnú hospodársku pomoc, ktorá však bola podmieňovaná reformami. Od roku 2014 sa podarilo EÚ a európskym finančným inštitúciám, vrátane Európskej banky pre obnovu a rozvoj, zmobilizovať 15 miliárd EUR pre Ukrajinu vo forme pôžičiek a grantov. Od vypuknutia konfliktu EÚ poskytla Ukrajine pôžičky v rámci makrofinančnej pomoci vo výške 3,8 miliardy EUR, aj keď nie všetky boli vyplatené kvôli nesplneniu podmienok. Pôžičky od európskej investičnej banky, ktoré boli okrem iného určené na infraštruktúru a rozvoj malých a stredných podnikov, dosiahli hodnotu 4,3 miliardy EUR a Európska banka pre obnovu poskytla 4,3 miliardy EUR vo forme úverov a kapitálových investícií. V rámci mnohých programov európskeho nástroja susedstva vrátane programov na boj proti korupcii, makroekonomickú stabilitu, demokratické reformy a energetickú účinnosť bolo poskytnutých 1,37 miliardy EUR. Zvyšné financie pochádzali z plánu vonkajších investícií EÚ, či z nástrojov prospievajúcich k stabilite a mieru. Samotné členské krajiny taktiež poskytli približne 1,7 miliardy EUR, pričom najväčším poskytovateľom bolo Nemecko, nasledované Švédskom, Poľskom a Veľkou Britániou. Medzi mimoeurópskymi krajinami v rámci pomoci dominujú USA, ktoré v rokoch 2014 až 2018 poskytli 2,2 miliardy dolárov vo forme grantov a 3 miliardy dolárov vo forme úverových záruk. Po USA nasledovala Kanada a Japonsko [132] [133]

Konflikt na východe krajiny spôsobil aj vlnu migrácie. Na Ukrajine bolo do novembra 2015 vnútorne vysídlených približne 1,6 milióna ľudí. Mnohí sa eventuálne vrátili do svojich domovov, no podľa Ministerstva sociálnej politiky Ukrajiny bolo v apríli 2020 vnútorne vysídlených približne 1,45 milióna osôb. Napriek vojne požiadalo o azyl v EÚ relatívne málo Ukrajincov, v rokoch 2014 až 2015 išlo len o 34 400 žiadostí. Značný prílev Ukrajincov do krajín EÚ nastal až po zavedení bezvízového styku v roku 2017. Hlavnou destináciou migrujúcich Ukrajincov bolo Poľsko, ktoré v roku 2019 prijalo viac ako 1,3 milióna Ukrajincov. V rokoch 2009 až 2017 sa zvýšil aj počet Ukrajincov študujúcich v zahraničí, a to až o 186 % na 77 424 študentov v 34 krajinách. Odchod mladých obyvateľov a odliv mozgov predstavovali výrazný problém pre už tak sa zhoršujúcu ukrajinskú demografickú situáciu. Podľa správy Národného monitorovacieho systému o situácii vnútorne vysídlených ľudí bol priemerný príjem na osobu v takýchto domácnostiach o tretinu nižší ako priemerná hodnota na Ukrajine. Nižšia je aj skutočná

[132] Ibid.
[133] EURÓPSKA KOMISIA. *How the EU is supporting Ukraine.* [online]. 2015. [Citované 2023-03-17]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_15_5035?fbclid=IwAR1tvy5_rKf4AkJYptsDR8nzrTeQp7Z-xcdlAtTxW1tEArV7qIYjtd7Goy8

životná úroveň, ktorú vypočítava Ministerstvo sociálnej politiky. Z tohto dôvodu je veľa vnútorne vysídlených osôb odkázaných na podporu štátu, čo predstavuje veľkú záťaž pre štátny rozpočet. Ďalším z problémov je aj nedostatok vlastného bývania pre týchto obyvateľov.[134] [135]

Medzi sociálne dopady konfliktu patrí aj faktor, ktorý nemusí byť na prvý pohľad evidentný, no napriek tomu hrá v spoločnosti dôležitú úlohu. Rastúci pocit nedôvery v ukrajinskej spoločnosti bol prekvapením po udalostiach na Majdane a najkrvavejších bojoch na východe krajiny, počas ktorých v celej krajine rástla sociálna súdržnosť a občianska identita Ukrajincov sa každým dňom posilňovala. Index dôvery z roku 2017 však odhalil, že počas zamrznutého konfliktu rástla medzi občanmi nedôvera a väzby medzi vládou, podnikmi a občianskou spoločnosťou boli narušené. Jedinou zložkou vlády, ktorej spoločnosť vo všeobecnosti dôverovala bola armáda. Pocit nedôvery posilňovali mnohé nesplnené očakávania, sľuby a zmarené nádeje, ako napríklad realizácia veľmi potrebných reforiem, boj proti korupcii alebo zabezpečenie všeobecného prístupu k spravodlivosti. Na východe krajiny prevládala vysoká miera až toxickej podozrievavosti voči susedom a ostatným spoluobčanom, pričom tu stále prebiehalo hľadanie skrytých nepriateľov alebo utajených separatistov.[136]

3.3. Ruská invázia a stav po februári 2022

Konflikt na východe Ukrajiny sa pomaly začal strácať z titulných stránok a aj povedomia obyčajných ľudí v zahraničí. Z dynamického boja na východe krajiny sa pomaly stal zamrznutý ozbrojený konflikt a aj kvôli začiatku pandémie dostával čoraz menej priestoru v médiách. Táto skutočnosť sa však rýchlo zmenila vo februári 2022. Uprostred noci prekročili ruské sily ukrajinské hranice, čím zaskočili celý svet a znovu rozpútali boje, ktoré však tentoraz nezasiahli iba región Donbas, ale celú Ukrajinu. Nakoľko vojna na Ukrajine prebieha aj v momente písania tejto záverečnej práce, nie je možné do hĺbky analyzovať jej sociálne a ekonomické dôsledky. Napriek tomu sa

[134] IRYNA LAPSHYNA. *Ukraine – Emigration and Displacement in Past and Present.* [online]. 2022. [Citované 2023-03-17]. Dostupné na: https://www.bpb.de/themen/migration-integration/laenderprofile/english-version-country-profiles/510002/ukraine-emigration-and-displacement-in-past-and-present/#node-content-title-3

[135] IOM. *MIGRATION IN UKRAINE FACTS AND FIGURES.* [online]. 2019. [Citované 2023-03-17]. Dostupné na: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbdl1861/files/documents/iom-ukraine_facts-eng_2019.pdf

[136] DMITRI TEPERIK. *Assessing Social Consequences of the War in Eastern Ukraine.* [online]. 2017. [Citované 2023-03-10]. Dostupné na: https://icds.ee/en/assessing-social-consequences-of-the-war-in-eastern-ukraine/

v nasledujúcich podkapitolách pokúsime, na základe dostupných dát, priblížiť ruskú inváziu a jej bezprostredné dopady na Ukrajinu.

3.3.1. Časová os vojny medzi Ukrajinou a Ruskom

Koncom roka 2021 začalo masívne navýšenie prítomnosti vojenského personálu a vojenskej techniky pozdĺž rusko-ukrajinskej hranice a na Ruskom okupovanom Kryme. Ďalšie ruské jednotky boli vyslané do Bieloruska na údajné spoločné cvičenia s bieloruským personálom. Západní analytici začiatkom februára 2022 varovali, že Ukrajinu obkľúčilo okolo 190 000 ruských vojakov a ich úmyslom môže byť vpád na ukrajinské územie. Prezident Putin podobné obvinenia odmietol a súčasne predložil požiadavky voči zástupcom NATO, medzi inými napríklad ruské veto budúceho členstva Ukrajiny v NATO, stiahnutie amerických jadrových zbraní z Európy, stiahnutie mnohonárodných práporov NATO, ktoré sa nachádzali v Poľsku a v pobaltských štátoch, a obmedzenie síl NATO na krajiny, ktoré boli členmi pred rokom 1997. Niektorí západní politickí analytici sa domnievali, že Rusko vedome predkladalo nerealistické požiadavky, o ktorých vedelo, že nebudú splnené, aby diplomaticky odvrátilo pozornosť a zároveň udržiavalo vojenský tlak na svojho západného suseda.[137] [138]

Dňa 21. februára ruská Štátna duma schválila návrh zákona o oficiálnom uznaní Doneckej ľudovej republiky a Luhanskej ľudovej republiky za nezávislé štáty, ktorý Putin schválil a podpísal. Vo štvrtok, 24. februára prezident Putin vystúpil s prejavom v ruskej štátnej televízii a ohlásil začiatok špeciálnej vojenskej operácie. Vo svojom prejave uviedol viacero cieľov tejto operácie, ako ochrana ľudí, ktorí boli prenasledovaní, zastrašovaní a boli predmetom údajnej genocídy zo strany kyjevského režim, no cieľom bola taktiež snaha o demilitarizáciu a denacifikáciu Ukrajiny. Západní a ukrajinskí predstavitelia videli za ruským rozhodnutím skôr snahu zabrániť členstvu Ukrajiny v NATO a udržať krajinu v sfére vplyvu Ruskej federácie. Po ukončení vyhlásenia sa v priebehu niekoľkých minút vo veľkých mestách a na vojenských základniach po celej Ukrajine ozvali výbuchy a v Kyjeve začali znieť sirény. Ukrajinský prezident Volodymyr Zelenskyj, ktorý nastúpil do úradu v roku 2019, následne predniesol národný prejav, v ktorom zaviedol stanné právo a zároveň vyzval ľudí, aby zachovali pokoj, pričom došlo k uzavretiu vzdušného priestoru

---

[137] BRITANNICA. *Ukraine: The Russian invasion of Ukraine.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-18]. Dostupné na: https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Russian-invasion-of-Ukraine

[138] GABRIELLE TÉTRAULT-FARBER, TOM BALMFORTH. *Russia demands NATO roll back from East Europe and stay out of Ukraine.* [online]. 2021. [Citované 2023-03-18]. Dostupné na: https://www.reuters.com/world/russia-unveils-security-guarantees-says-western-response-not-encouraging-2021-12-17/

Ukrajiny a bola vyhlásená vojenská mobilizácia. Všetkým mužom v rozmedzí od 18 až 60 rokov bolo zakázané opustiť krajinu. Ruské vojenské jednotky vstúpili na Ukrajinu zo štyroch smerov: z Bieloruska smerom na Kyjev, zo severovýchodu smerom na Charkov, z východu na územie Donbasu kontrolované Ukrajinou a z juhu smerom na Mykolajiv a Odesu. V odpovedi na tento útok predložili predstavitelia Albánska a USA na pôde Bezpečnostnej rade OSN návrh zameraný na ukončenie vojenskej agresie Ruska proti Ukrajine. Ten napriek tomu, že získal podporu 11 členských štátov, neprešiel, nakoľko Rusko podľa očakávaní využilo svoje právo veta. Zvyšní dvaja nestáli členovia, India a Spojené arabské emiráty, sa spolu so stálym členom Čínou hlasovania zdržali.[139] [140] [141]

Špeciálna vojenská operácia mala trvať tri dni a podľa všetkého bolo jej cieľom dobytie Kyjeva a nastolenie spriatelenej vlády. Práve bitka o Kyjev bola doterajším najdôležitejším momentom prebiehajúcej vojny, pretože ak by bol jej výsledok iný, Ukrajina by s veľkou pravdepodobnosťou vojnu už prehrala. Hoci medzinárodné spoločenstvo predpovedalo, že Kyjev padne do troch dní, napriek obrovskej ruskej prevahe v počte obrnených vozidiel sa Ukrajine podarilo svoje hlavné mesto ubrániť. Ruské jednotky síce rýchlo dosiahli predmestia Kyjeva, ale ich pokusy o dobytie hlavného mesta a ďalších miest na severovýchode sa stretli s tvrdým odporom. Problémy so zásobovaním, ktoré bolo pripravené iba na rýchlu operáciu, ako aj neustále útoky Ukrajincov na prvé a posledné vozidlá v nepriateľskom konvoji vyústili do situácie, kedy ruská armáda uviazla neďaleko Kyjeva a jej jednotky, ktoré sa tiahli pozdĺž diaľnic vedúcich do ukrajinského hlavného mesta, sa stali ľahkým terčom pre ukrajinské delostrelectvo a drony. Kyjev nebol dobytý a koncom marca Rusko stiahlo svoje jednotky a rozhodlo sa sústrediť svoje úsilie na východ krajiny. Rusku sa však nepodarilo dobyť ani Charkov a jediné veľké mesto, ktoré 2. marca padlo do ruských rúk bol Cherson. V nasledujúcich dňoch sa ruské sily zmocnili aj zvyšku Chersonskej oblasti a obsadili veľkú časť susednej Záporožskej oblasti, vrátane Záporožskej jadrovej elektrárne. [142] [143]

---

[139] PBS. *1 year after the invasion began, a timeline of Russia's war in Ukraine.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-19]. Dostupné na: https://www.pbs.org/newshour/world/1-year-after-the-invasion-began-a-timeline-of-russias-war-in-ukraine

[140] BRITANNICA. *Ukraine: The Russian invasion of Ukraine.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-19]. Dostupné na: https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Russian-invasion-of-Ukraine

[141] NIGEL WALKER. *Conflict in Ukraine: A timeline (2014 - present).* [online]. 2023. [Citované 2023-03-19]. Dostupné na: https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9476/CBP-9476.pdf

[142] PBS. *1 year after the invasion began, a timeline of Russia's war in Ukraine.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-20]. Dostupné na: https://www.pbs.org/newshour/world/1-year-after-the-invasion-began-a-timeline-of-russias-war-in-ukraine

[143] CNN. *Russia's war on Ukraine, one year on.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-20]. Dostupné na: https://edition.cnn.com/interactive/2023/02/europe/russia-ukraine-war-timeline/index.html

Dňa 2. marca Valného zhromaždenie OSN schválilo rezolúciu, v ktorej odsúdilo inváziu Ruska na Ukrajinu a vyzvalo k okamžitému stiahnutiu jeho síl. Za rezolúciu hlasovalo 141 zo 193 členských štátov, 35 štátov sa hlasovania zdržalo a iba Rusko, Bielorusko, Sýria, Severná Kórea a Eritrea hlasovali proti. V polovici mája sa po vyše trojmesačnom obliehaní Mariupolu, ktoré malo za následok jednu z najväčších humanitárnych katastrof v rámci konfliktu, ruským jednotkám podarilo mesto dobyť. Pád Mariupolu odrezal Ukrajinu od azovského pobrežia a Rusku zabezpečil pozemný koridor od jeho východnej hranice na Krym. V júli sa ruským silám podarilo obsadiť mesto Lysyčansk, čím dobyli celú Luhanskú oblasť. Koncom júla došlo k podpisu dohody o dodávkach obilia z Ukrajiny, čím sa ukončila patová situácia, ktorá ohrozovala celosvetovú potravinovú bezpečnosť. Ukrajinské jednotky spustili 6. septembra nečakanú protiofenzívu v severovýchodnej Charkovskej oblasti, ktorou prinútili Rusko stiahnuť sa z rozsiahlych okupovaných oblastí. Medzitým Rusko zorganizovalo ďalšie nezákonné referendá v ukrajinských regiónoch Doneck, Luhansk, Cherson a Záporožie, ktoré sa pýtali, či sa majú dané oblasti stať súčasťou Ruska. Podmienky hlasovania však neboli iné ako v prípade Krymu a Donbasu a Putin 30. septembra na slávnostnej ceremónii v Kremli podpísal dokumenty o pripojení štyroch spomínaných regiónov k Ruskej federácii. Išlo pritom o najrozsiahlejšiu anexiu územia od čias druhej svetovej vojny.[144] [145] [146]

Keďže Rusku sa nedarilo poraziť Ukrajinu na bojisku, čoraz viac sa začalo uchyľovať k raketovým útokom na energetickú infraštruktúru po celej krajine. Mnohí ukrajinskí a západní predstavitelia tieto útoky, kvôli ktorým hrozili výpadky energie počas blížiacej sa zimy, čo mohlo mať na svedomí tisíce civilných životov, odsúdili. Okrem toho ich začali prirovnávať k Holodomoru a teda ďalšej ruskej genocíde voči ukrajinskému národu. Napriek útokom na energetickú infraštruktúru sa ukrajinská armáda nezastavila a vďaka dobrej stratégii sa jej podarilo obsadiť desiatky dedín v Charkovskej oblasti. Po úspešnej protiofenzíve na juhu krajiny Rusko oznámilo 9. novembra stiahnutie z mesta Cherson. Aj vďaka neutíchajúcej vojenskej podpore Západu v podobe raketometov HIMARS, húfnic, tankov, obrnených vozidiel a mnohých ďalších sa Ukrajine podarilo

[144] STEFAN ELLERBECK. *1 year on: A timeline of the war in Ukraine.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-20]. Dostupné na: https://www.weforum.org/agenda/2023/02/ukraine-war-timeline-one-year/

[145] PBS. *1 year after the invasion began, a timeline of Russia's war in Ukraine.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-20]. Dostupné na: https://www.pbs.org/newshour/world/1-year-after-the-invasion-began-a-timeline-of-russias-war-in-ukraine

[146] NIGEL WALKER. *Conflict in Ukraine: A timeline (2014 - present).* [online]. 2023. [Citované 2023-03-20]. Dostupné na: https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9476/CBP-9476.pdf

zastaviť ruský postup a po roku od začiatku invázie sa obe strany nachádzajú v patovej situácii.[147] [148] [149]

Najväčšie a najdlhšie boje sa momentálne vedú o mesto Bachmut, ktoré má skôr symbolický ako operačný význam. Boje o toto mesto v Doneckej oblasti sa údajne začali už 1. augusta a v marci 2023 je to stále miesto najintenzívnejších bojov. Pre Ukrajinu sa Bachmut stal symbolom hrdinského odporu. Kyjev ďalej argumentuje, že bitka o Bachmut zamestnáva mnohé ruské jednotky ako aj žoldnierov z Wagnerovej skupiny, ktorí tým pádom nemôžu podnikať útočné operácie na iných miestach. Ďalším argumentom, prečo Ukrajina bráni tak zdanlivo strategicky nepodstatné mesto je, že boje o Bachmut spôsobujú Rusku značné straty na životoch ako aj vojenskom vybavení. Podľa odhadov NATO na každú ukrajinskú obeť pripadá v Bachmute päť zabitých Rusov. Pre Rusko Bachmut zase predstavuje príležitosť na vyhlásenie veľkého víťazstva a kompenzáciu vojenských neúspechov, ktoré prežili od začiatku svojej trojdňovej vojenskej operácie. Západné spravodajské služby odhadujú, že Rusko prišlo v bitke o Bachmut približne o 20 000 až 30 000 vojakov a žoldnierov. Ukrajina nezverejňuje svoje straty, no tisíce príspevkov na sociálnych sieťach venovaných ukrajinským padlým bojovníkom naznačujú, že straty Ukrajiny sú tiež vysoké.[150] [151]

Ku dňu 28. marca sa ruské straty odhadujú na vyše 170 000 vojakov, pričom podľa Ministerstva obrany Ukrajiny, Rusko stratilo 3 600 tankov a takmer 7 000 obrnených osobných vozidiel. Ukrajina nezverejňuje svoje straty, čiže určiť ich počet je veľmi náročné, no veliteľ nórskej obrany generál Eirik Kristoffersen uviedol, že podľa najnovších informácií stratila Ukrajina v prvom roku ruskej invázie 100 000 vojakov a 30 000 civilistov. Už len na základe strát na oboch stranách môžeme vidieť, že konflikt na Donbase prerástol do oveľa krvavejšej konfrontácie. Delostrelectvo naďalej zohráva významnú úlohu a pozemné jednotky sa uchyľujú k zákopovej vojne a taktikám z prvej

---

[147] CNN. *Russia's war on Ukraine, one year on.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-20]. Dostupné na: https://edition.cnn.com/interactive/2023/02/europe/russia-ukraine-war-timeline/index.html

[148] PBS. *1 year after the invasion began, a timeline of Russia's war in Ukraine.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-20]. Dostupné na: https://www.pbs.org/newshour/world/1-year-after-the-invasion-began-a-timeline-of-russias-war-in-ukraine

[149] STEFAN ELLERBECK. *1 year on: A timeline of the war in Ukraine.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-20]. Dostupné na: https://www.weforum.org/agenda/2023/02/ukraine-war-timeline-one-year/

[150] VALERII NOZHIN. *War in Ukraine: Why Bakhmut is the focus of one of the conflict's bloodiest battles.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-20]. Dostupné na: https://www.euronews.com/2023/03/11/war-in-ukraine-why-bakhmut-is-the-focus-of-one-of-the-conflicts-bloodiest-battles

[151] ISOBEL KOSHIW. *Ukrainian and Russian casualties mount as battle for central Bakhmut rages.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-20]. Dostupné na: https://www.theguardian.com/world/2023/mar/13/ukrainian-and-russian-casualties-mount-as-battle-for-central-bakhmut-rages

svetovej vojny. Ukončenie konfliktu je v nedohľadne, nakoľko obe strany odmietajú spolu rokovať o mieri a možné rozuzlenie by mohla priniesť nadchádzajúca ukrajinská jarná ofenzíva. Ukrajina prezentovala šesť podmienok možného mieru. Prvou a najvýznamnejšou podmienkou budúcich mierových rokovaní je navrátenie celého Ruskom okupovaného ukrajinského územia, vrátane Krymu. Po druhé, Ukrajina musí dostať dôveryhodné bezpečnostné záruky, pričom jedinou takouto zárukou je členstvo v NATO. Po tretie, Rusko musí zaplatiť vojnové reparácie za devastáciu, ktorú na Ukrajine spôsobilo. Kyjevská ekonomická škola odhadla priame fyzické škody počas prvých mesiacov invázie na 110 miliárd USD, avšak konečné náklady len z hľadiska materiálnych škôd budú pravdepodobne oveľa vyššie. Po štvrté, ruská Čiernomorská flotila musí natrvalo evakuovať svoju prenajatú námornú základňu v krymskom prístavnom meste Sevastopoľ. Po piate, všetci do Ruska násilne deportovaní civilisti a deti, ktorí si to želajú, by mali dostať povolenie ho opustiť a vrátiť sa. Po šieste, ruskí vojaci a úradníci, ktorí sa dopustili závažných vojnových zločinov, by mali byť stíhaní na Medzinárodnom trestnom súde v Haagu. Požiadavky Ukrajiny sú veľmi ambiciózne a je nepravdepodobné, že by za dnešných okolností Rusko na tieto podmienky pristúpilo. Napriek tomu Ukrajina vyhlasuje, že jediný spôsob ako dosiahnuť mier je porážka Ruska, a predovšetkým varuje svojich západných partnerov, že sa musia vyhnúť pokušeniu ponúknuť Rusku ústupky výmenou za mier. Takýto mier by totiž neznamenal nič iné, ako dočasné prerušenie bojov a ďalšie zamrznutie konfliktu. Koniec koncov, presne takto riešili situáciu Minské dohody, ktoré však konflikt na východe krajiny neukončili a ten následne eskaloval do ruskej invázie.[152] [153] [154]

3.3.2. Vojnové zločiny

Po druhej svetovej vojne sa medzinárodné spoločenstvo rozhodlo zastaviť rozsiahle úmrtia civilistov počas vojen a ozbrojených konfliktov. Z tohto dôvodu vznikli pravidlá vojny, ktoré zakazujú zabíjanie civilistov, ubližovanie a mučenie vojnových zajatcov, odpaľovanie smrtiacich zbraní na nechránené miesta a civilné obydlia. Tieto pravidlá

---

[152] ISABEL KEANE. *Ukraine losing large number of troops as it boasts about Russian casualties.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-20]. Dostupné na: https://nypost.com/2023/02/14/ukraine-losing-large-number-of-troops-as-it-boasts-of-russian-casualties/

[153] ANDERS ÅSLUND. *Ukraine's six key conditions for peace talks with Putin's Russia.* [online]. 2022. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukraines-six-key-conditions-for-peace-talks-with-putins-russia/

[154] MINISTRY OF DEFENCE OF UKRAINE. *The total combat losses of the enemy from 24.02.2022 to 28.03.2023.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-28]. Dostupné na: https://www.mil.gov.ua/en/news/2023/03/28/the-total-combat-losses-of-the-enemy-from-24-02-2022-to-28-03-2023/

vojny sú stanovené v medzinárodných zmluvách ako napríklad Ženevské dohovory, Rímsky štatút alebo ďalšie medzinárodné zákony a dohody, z ktorých mnohé boli podpísané aj predstaviteľmi Ruska. Napriek tomu bolo od vypuknutia invázie do 14. marca zaznamenaných 73 996 ruských vojnových zločinov. Nižšie uvedené príklady týchto vojnových zločinov sú len malou časťou všetkého teroru a hrôz, ktoré sa teraz odohrávajú na Ukrajine.[155]

Čl. 3. §1. IV Ženevského dohovoru z 12.08.1949 uvádza, že s osobami, ktoré sa aktívne nezúčastňujú na nepriateľských akciách, by sa za každých okolností malo zaobchádzať humánne. Napriek tomu existuje nespočetne veľa videí a iných dôkazov, ktoré zaznamenávajú nevinných ľudí, ktorých Rusko brutálne zabilo počas invázie na Ukrajinu. Títo ľudia nemali vojenské uniformy, ani zbrane a nevykonávali žiadnu vojenskú činnosť. Ďalej podľa Čl. 32. §3. IV Ženevského dohovoru a Čl. 32, 34 §1. IV Ženevského dohovoru z 12.08.1949, je zakázané brať rukojemníkov a mučiť, či inak spôsobiť fyzické utrpenie civilným alebo vojenským zástupcom. Po stiahnutí ruských vojsk z predmestia Kyjeva bolo v apríli 2022 nájdených viac ako 400 tiel civilistov, z ktorých mnohé niesli známky mučenia. V septembri 2022 sa v masových hroboch v ukrajinskom meste Izium našlo 450 tiel, pričom išlo väčšinou o civilistov. Prepustení ukrajinskí vojaci, ktorí sa dostali z ruského zajatia podali svedectvá o mučení, ponižovaní a zlom zaobchádzaní. Začiatkom apríla sa z ruského zajatia vrátilo 15 žien, ktoré boli súčasťou ukrajinskej armády. Ich výpovede svedčia o tom, že Rusi ich mučili, týrali a oholili im vlasy na znak poníženia. Medzinárodné dohody zakazujú násilie na ženách, predovšetkým sexuálne násilie, ktoré sa však na Ukrajine stalo bežným javom. Momentálne je nemožné spočítať, koľko civilistov a príslušníkov armády Rusi zajali a mučili, no každým dňom sa dozvedáme viac a viac o hrôzach spáchaných ruskými vojakmi na Ukrajine.[156] [157]

Ženevské dohovory ďalej zakazujú útoky za civilné objekty a cieľom týchto útokov môžu byť iba vojenské ciele. Napriek tomu Rusi doteraz zničili viac ako 120 000 zariadení civilnej infraštruktúry vrátane elektrární, plynovodov, nemocníc, škôl, jaslí a mnohých obytných budov. Jedným z najočividnejších príkladov porušenia dohovoru je ruský letecký útok na divadlo v Mariupole, ku ktorému došlo v marci 2022. Priestory divadla boli v tom čase používané ako útočisko pre civilistov a predovšetkým deti. Napriek obrovským

[155] UKRAINE. *RUSSIA'SWARCRIMES: Beyond evil, even during war.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://war.ukraine.ua/russia-war-crimes/

[156] UKRAINE. *HOSTAGES & TORTURE.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://war.ukraine.ua/russia-war-crimes/hostages-and-torture/

[157] BBC. *Ukraine conflict: What war crimes is Russia accused of?.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://www.bbc.com/news/world-60690688

nápisom okolo budovy, ktoré deklarovali prítomnosť detí v budove, ruské letectvo budovu zasiahlo a tento útok si vyžiadal životy približne 600 ľudí. Podľa Zásady VI b) Norimberských zásad z roku 1950 je vojnovým zločinom bezohľadné ničenie miest a obcí alebo devastácia, ktorá nie je odôvodnená vojenskou nevyhnutnosťou. Podľa ukrajinských štatistík od začiatku invázie Rusi vypálili na ukrajinské mestá a obce približne 3 000 rakiet, ktorých cieľom neboli nevyhnutne vojenské objekty. [158] [159] [160]

Ženevské dohovory zakazujú individuálne alebo hromadné násilné deportácie z okupovaného územia na územie okupačnej mocnosti, poprípade na územie tretieho štátu, bez ohľadu na ich motív. Podľa ukrajinských zdrojov Rusko deportovalo z Ukrajiny viac ako 2 milióny civilistov, pričom počet násilne odvlečených detí dosiahol úroveň 16 221. Vyšetrovacia komisia OSN pre Ukrajinu uviedla, že Rusko prinútilo deti prijať ruské štátne občianstvo a následne ich umiestnilo do pestúnskych rodín.

Úvod do Haagskeho dohovoru o ochrane kultúrnych hodnôt v prípade ozbrojeného konfliktu z 14.05.1954 deklaruje, že *„poškodenie kultúrnych hodnôt patriacich akémukoľvek národu znamená poškodenie kultúrneho dedičstva celého ľudstva, pretože každý národ prispieva ku kultúre sveta.“* Podľa ukrajinských predstaviteľov sa Rusko rozhodlo zničiť ukrajinský národ a jeho jedinečnú kultúru útokmi na múzeá, galérie, kultúrne pamiatky a kostoly. Ukrajinské štatistiky evidujú doposiaľ 550 vojnových zločinov namierených proti kultúrnym pamiatkam na Ukrajine.[161] [162] [163]

Úrad OSN pre ľudské práva však zistil, že vojnových zločinov, aj keď v menšej miere sa dopúšťala aj Ukrajina. Podľa správy OSN ukrajinskí vojaci mučili a ponižovali ruských vojnových zajatcov, vrátane používania elektrických šokov, či núteného obnažovania. Najjasnejším dôkazom porušovania vojnového práva zo strany Ukrajiny sú verejne dostupné videá ruských zajatcov, ktorí sú nútení odpovedať na rôzne otázky priamo na kameru. Natáčanie a zverejnenie takýchto videí sa považuje za ponižovanie a porušuje práva vojnových zajatcov. Ukrajina taktiež zlyhala pri ochrane civilistov alebo

---

[158] UKRAINE. *ATTACKING CIVILIANS OR CIVILIAN OBJECTS.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://war.ukraine.ua/russia-war-crimes/attacking-civilians-or-civilian-objects/

[159] UKRAINE. *WANTON DESTRUCTION OF SETTLEMENTS.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://war.ukraine.ua/russia-war-crimes/wanton-destruction-of-settlements/

[160] BBC. *Ukraine conflict: What war crimes is Russia accused of?.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://www.bbc.com/news/world-60690688

[161] UKRAINE. *UNLAWFUL DEPORTATION.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://war.ukraine.ua/russia-war-crimes/unlawful-deportation/

[162] UKRAINE. *ATTACK AGAINST RELIGION & CULTURE.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://war.ukraine.ua/russia-war-crimes/attack-against-religion-culture/

[163] BBC. *Ukraine conflict: What war crimes is Russia accused of?.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://www.bbc.com/news/world-60690688

civilných objektov tým, že umiestnila vojenské objekty a sily v husto obývaných oblastiach alebo v ich blízkosti. Obe strany sa teda dopúšťajú vojnových zločinov, no treba poznamenať, že na rozdiel od Rusov sa Ukrajina snaží postaviť k týmto prípadom zodpovedne. Z vyhlásení ukrajinských predstaviteľov je zrejmé, že Ukrajina odsudzuje akékoľvek vojnové zločiny spáchané príslušníkmi vlastných ozbrojených síl a ubezpečuje medzinárodné spoločenstvo, že takéto obvinenia berie veľmi vážne a bude ich riešiť. Je otázne či nakoniec dôjde k obvineniam, no v poslednej dobe sa Ukrajina snaží vzdelávať svojich vojakov v oblasti vojnového práva, aby sa predchádzalo incidentom, ktoré by mohli poškodiť krajinu v očiach jej západných spojencov.[164] [165]

3.3.3. Ekonomické dôsledky invázie

Ukrajinské hospodárstvo sa v roku 2022 prepadlo o 30 %, pričom hospodársku činnosť poznačilo zničenie výrobných kapacít, poškodenie poľnohospodárskej pôdy a zníženie ponuky pracovných síl. Chudoba sa oproti minulému roku zvýšila päťnásobne a podľa odhadov Svetovej banky v nej žije v súčasnosti 8 miliónov ľudí, čím sa zvrátili doterajšie 15-ročné rozvojové úspechy. Prepad HDP o 30 % je napriek tomu vnímaný pozitívne, keďže krátko po začiatku invázie sa pokles odhadoval na 40-50 %. Prispel k tomu hlavne ukrajinský úspech na bojisku, koordinovaná práca vlády a podnikateľov, nezlomný duch obyvateľstva, rýchlosť obnovy zničenej a poškodenej kritickej infraštruktúry, ako aj systematická finančná podpora medzinárodných partnerov. V septembri 2022 Svetová banka, Európska komisia a ukrajinská vláda odhadli náklady na rekonštrukciu a obnovu Ukrajiny na približne 349 miliárd dolárov. Prebiehajúce boje túto sumu ešte zvýšili, no hospodárstvo krajiny sa ukázalo odolnejšie, ako sa pôvodne predpokladalo.[166] [167]

Guvernér Národnej banky Ukrajiny, Andrij Pyšnyj, vo správe pre IMF uviedol, že bankový systém zostáva silný a funguje bez obmedzení počas celej invázie. Takmer všetky banky, nielen tie systémovo významné, pokračovali vo svojej činnosti. Dohoda s Ruskom o obnovení dodávok obilia cez Čierne more, ktorá bola sprostredkovaná Tureckom,

---

[164] UN. *UN Commission has found an array of war crimes, violations of human rights and international humanitarian law have been committed in Ukraine.* [online]. 2022. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/10/un-commission-has-found-array-war-crimes-violations-human-rights-and

[165] MARK KERSTEN. *Ukraine must investigate alleged war crimes by its forces.* [online]. 2022. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://www.aljazeera.com/opinions/2022/12/16/ukraine-must-investigate-alleged-war-crimes-by-its-forces

[166] WORLD BANK. *Ukraine Overview.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/overview

[167] CNN. *Ukraine's economy shrank by more than 30% in 2022.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://edition.cnn.com/2023/01/05/business/ukraine-economy/index.html

pomohla v posledných mesiacoch poľnohospodárskemu sektoru. Vývoz produktov, ako napríklad pšenica, je však stále výrazne nižší ako pred začiatkom vojny. Významnú úlohu v hospodárstve Ukrajiny zohrali aj desiatky miliárd dolárov zahraničnej pomoci zo Západu, ktoré umožnili vláde pokračovať v poskytovaní služieb.[168]

V decembri 2022 sa v rámci Národnej rady pre obnovu Ukrajiny po následkoch vojny vyčíslila približná výška škôd na ukrajinskej infraštruktúre, v dôsledku rozsiahlej ruskej invázie, na 137,8 miliardy amerických dolárov. Odhadovaná výška škôd narástla oproti minulému mesiacu až o 2 miliardy dolárov z dôvodu stupňujúcich sa útokov na kritickú infraštruktúru. Škody na bytových domoch sa odhadujú na 55,5 miliárd dolárov, pričom za viac ako desať mesiacov invázie bolo poškodených alebo zničených celkovo 149 300 obytných budov, vrátane 131 400 súkromných domov, 17 500 bytových domov a 280 internátov. Najviac vojnou postihnutými sektormi zostala infraštruktúra, ktorej škody predstavovali 35,6 miliardy dolárov a priemysel, ktorého škody boli vyčíslené na 13 miliárd dolárov. Zničených alebo poškodených bolo 150 mostov, aj keď v januári 2023 bolo už 78 týchto objektov obnovených, prevažná väčšina v okolí Kyjeva. Výška škôd vzdelávacích inštitúcií sa odhaduje sa na 8,6 miliardy dolárov. V dôsledku bojov bolo poškodených alebo zničených už viac ako 3 000 vzdelávacích inštitúcií, z nich 1 400 zameraných na stredoškolské vzdelávanie, 865 na predškolské vzdelávanie a 505 na vysokoškolské vzdelávanie. Škody spôsobené na kultúrnych, športových a náboženských objektoch sa odhadujú na 2,2 miliardy dolárov.[169]

Ruská agresia zasiahla aj plynárenský sektor. Spotreba plynu na Ukrajine klesla o štvrtinu v porovnaní s rovnakým obdobím minulého roka a bola rekordne najnižšia od získania nezávislosti krajiny. Napriek tomu, že aj domáca ťažba poklesla o 7 %, v roku 2022 sa Ukrajine podarilo dosiahnuť takmer úplnú sebestačnosť v dodávkach plynu, čo jej následne pomohlo znížiť dovoz na minimum. Pokles spotreby je pravdepodobne dôsledkom zastavenia alebo obmedzenia činnosti mnohých priemyselných podnikov, ale aj masovou migráciou obyvateľov z krajiny. V nadchádzajúcich mesiacoch najväčšie riziko predstavujú neutíchajúce raketové a delostrelecké útoky na infraštruktúru súvisiacu s ťažbou, skladovaním a prepravou plynu. Napríklad 17. novembra 2022 došlo k útokom na desať zariadení, ktoré predstavujú tretinu domácej produkcie plynu na Ukrajine. Hoci

---

[168] Ibid.

[169] KSE. *The total amount of damage caused to Ukraine's infrastructure due to the war has increased to almost $138 billion* . [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://kse.ua/about-the-school/news/the-total-amount-of-damage-caused-to-ukraine-s-infrastructure-due-to-the-war-has-increased-to-almost-138-billion/

neboli poskytnuté žiadne podrobné informácie o vzniknutých škodách, ukrajinská spoločnosť Naftogaz odhadla svoje straty na 700 miliónov dolárov. Napriek invázii a raketovým útokom, investície určené na zvýšenie ťažby plynu naďalej prúdia do plynárenského sektora, v dôsledku čoho bolo v roku 2022 uskutočnených 47 nových vrtov. Podľa predbežných neoficiálnych údajov sa dovoz plynu na Ukrajinu znížil medziročne o 42 %.[170]

Podľa informácií Ministerstva agrárnej politiky a výživy Ukrajiny dosiahla v roku 2022 úroda hlavných druhov obilnín ako sú kukurica, pšenica a jačmeň a olejnín ako slnečnica, sója a repka olejná, takmer 65 miliónov ton, čo predstavuje takmer 40 % pokles úrody oproti predchádzajúcemu roku. Podrobný rozpis jednotlivých komodít je zobrazený na grafe č. 8. Čiastočne v dôsledku predaja dodatočných zásob z roku 2021 mal takýto výrazný pokles produkcie len obmedzený vplyv na vývoz týchto plodín. V roku 2022 dosiahol ich export takmer 60 miliónov ton, čo predstavovalo pokles iba o 13 %. Podľa odhadov ministerstva sa obrábaná plocha v roku 2023 v porovnaní s rokom 2021 zmenší približne o 7 miliónov hektárov, čo predstavuje až 24 % zníženie. V dôsledku pretrvávajúceho konfliktu prognózy týkajúce sa úrody obilnín v roku 2023 predpokladajú pokles o približne 15 % na 46 miliónov ton, pričom príjmy z predaja agropotravinárskych výrobkov predstavovali v roku 2022 viac ako polovicu celkového exportu Ukrajiny.[171]

Graf č.8: Veľkosť úrody na Ukrajine v rokoch 2021 a 2022 v miliónoch ton.

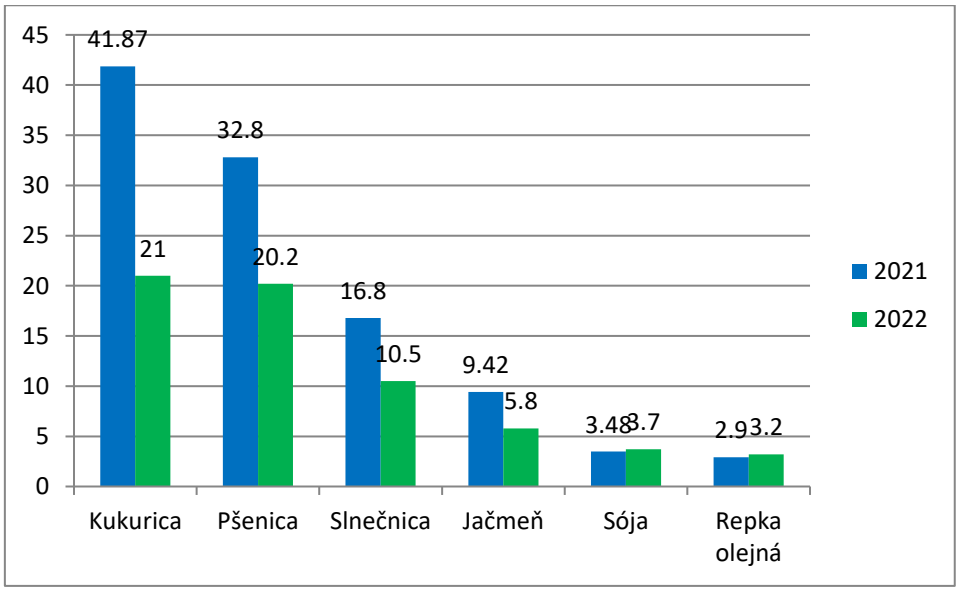

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Ministerstva agrárnej politiky a výživy Ukrajiny, Štátneho štatistického výboru Ukrajiny

[170] OSW. *Ukraine: how the gas sector performed in 2022.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-22]. Dostupné na: https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2023-01-12/ukraine-how-gas-sector-performed-2022

[171] OSW. *Agricultural production in Ukraine has declined significantly.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-22]. Dostupné na: https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2023-02-27/agricultural-production-ukraine-has-declined-significantly

Ročná inflácia dosiahla úroveň 26,6 % a podobne ako pri ekonomickom raste bola výrazne nižšia, ako sa predpokladalo v prvom polroku. Export tovaru za rok 2022 predstavoval 44,15 miliardy dolárov a import 55,27 miliardy dolárov. V roku 2022 sa záporné saldo ukrajinského zahraničného obchodu s tovarom v porovnaní s rokom 2021 takmer zdvojnásobilo na 11,3 miliardy dolárov. Export tovarov z Ukrajiny za rok 2022 sa v porovnaní s rokom 2021 znížil o 35,1 % a import o 24,1 %. Tu treba však podotknúť, že vplyv ruskej invázie na ukrajinskú obchodnú bilanciu je vážnejší, ako ukazujú oficiálne kumulatívne štatistiky za rok 2022, nakoľko tieto zohľadňujú aj dva predvojnové mesiace, v ktorých zaznamenala veľmi priaznivé údaje vyplývajúce z post-pandemického hospodárskeho oživenia. Po vypuknutí invázie sa vývoz prepadol v marci o 49,5 % a dovoz až o 70,7 %. Postupnú stabilizáciu môžeme vidieť na grafe č. 9, pričom napríklad v decembri 2022 dovoz Ukrajiny klesol o 23,7 % v porovnaní s decembrom 2021 a vývoz o 49 % oproti decembru 2021.[172] [173] [174]

Graf č.9: Mesačná dynamika vývozu a dovozu v roku 2022 oproti 2021.

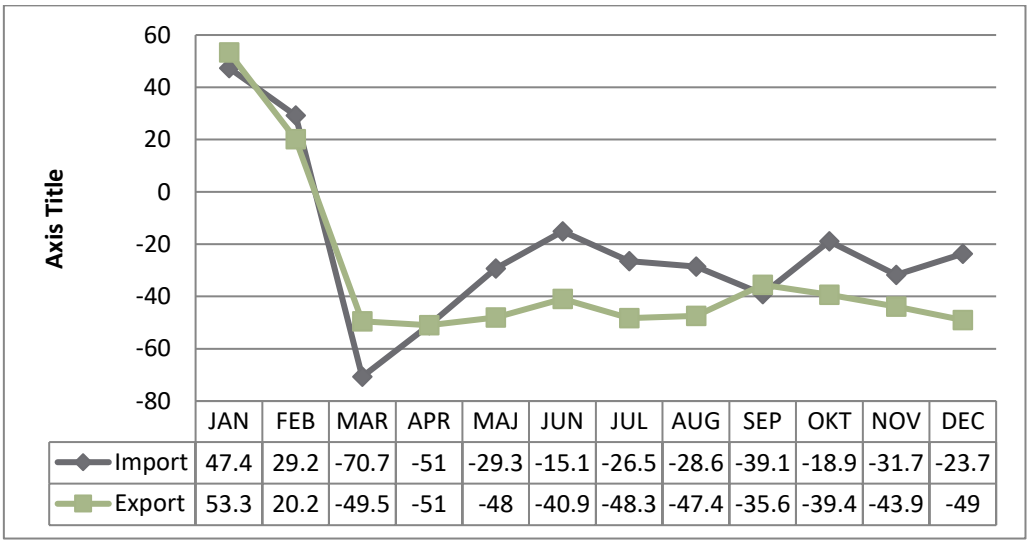

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Import	47.4	29.2	-70.7	-51	-29.3	-15.1	-26.5	-28.6	-39.1	-18.9	-31.7	-23.7
Export	53.3	20.2	-49.5	-51	-48	-40.9	-48.3	-47.4	-35.6	-39.4	-43.9	-49

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Štátneho štatistického výboru Ukrajiny, Štátnej colnej služby Ukrajiny.

[172] MINISTRY OF ECONOMY UA. Ministry of Economy: *Consumer inflation on the outcomes of 2022 was 26.6% - significantly below forecasts.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://www.kmu.gov.ua/en/news/spozhyvcha-infliatsiia-za-pidsumkamy-2022-roku-stanovyla-266-tse-suttievo-menshe-prohnoziv

[173] GMK CENTER. *The deficit in foreign trade in goods exceeded $11 billion in 2022.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://gmk.center/en/news/the-deficit-in-foreign-trade-in-goods-exceeded-11-billion-in-2022/

[174] OSW. *A year of war in Ukraine's foreign trade.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-22]. Dostupné na: https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2023-02-08/a-year-war-ukraines-foreign-trade

Ruská invázia vyhnala z domov milióny Ukrajincov a odštartovala najväčšiu migračnú krízu v modernej Európe. Nakoľko mužom bolo zakázané opustiť krajinu, väčšinou išlo o matky s deťmi a starými rodičmi. Správa OSN z 30. marca uviedla, že počet ľudí utekajúcich z Ukrajiny od začiatku ruskej invázie, prekročil 4 milióny, pričom ďalších 6,5 milióna ľudí bolo vnútorne vysídlených v rámci krajiny. Dňa 10. mája bolo vnútorne vysídlených až 8 miliónov ľudí a do 9. augusta opustilo Ukrajinu 10,5 milióna ľudí. Hlavnou destináciou bolo a aj ostáva Poľsko, Nemecko, Česko, Slovensko či Veľká Británia, ale aj zvyšné krajiny EÚ. Tá v marci 2022 aktivovala smernicu o dočasnej ochrane, vďaka ktorej majú utečenci právo na prístup na trh práce, bývanie, povolenie na pobyt, lekársku pomoc a prístup detí k vzdelaniu. [175] [176]

[175] NIGEL WALKER. *Conflict in Ukraine: A timeline (2014 - present).* [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9476/CBP-9476.pdf
[176] EURÓPSKA RADA. *Infographic - Refugees from Ukraine in the EU.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/ukraine-refugees-eu/

Záver

Konflikt medzi Ruskom a Ukrajinou, ktorý sa začal v roku 2014, prerástol do vojny, akú Európa dlhé desaťročia nezažila. Spočiatku regionálny konflikt spôsobil rozsiahle materiálne škody a straty na životoch, predovšetkým v regióne Donbas na východe krajiny. Podpisom dohody Minsk II sa situácia do určitej miery upokojila, no ruská invázia vo februári 2022 znova oživila konflikt na Ukrajine.

Cieľom práce je vyhľadať a analyzovať možné príčiny nepriateľstva medzi dvoma postsovietskymi republikami, ako aj preskúmať dopad ich ozbrojeného konfliktu na ekonomiku a spoločnosť Ukrajiny. V práci sme sa sústredili na históriu dnešného ukrajinského územia od Kyjevskej Rusi až do vyhlásenia nezávislej Ukrajiny, ktorú sme charakterizovali z politického, ekonomického a sociálneho hľadiska. Následne sme si priblížili udalosti, ktoré predchádzali vypuknutiu konfliktu, ako aj samotný konflikt na východe krajiny a jeho dopady na Ukrajinu. Na záver sme vytvorili časovú os ruskej invázie, priblížili sme si vojnové zločiny oboch zúčastnených strán a nakoniec sme zanalyzovali dopad ruskej invázie na infraštruktúru a ekonomiku Ukrajiny.

Vypracovaním práce sme preskúmali dôvody a príčiny konfliktu, ktorý síce vypukol v roku 2014, no pramenil z dlhodobého historického vývoja ukrajinského územia. V práci sa nám podarilo charakterizovať a kvantifikovať ekonomické, sociálne a environmentálne dopady bojov na Donbase, ale aj zachytiť čiastočnú stabilizáciu po podpise Minsk II, až do vypuknutia pandémie COVID 19. No ruská invázia v roku 2022 uvrhla ekonomiku Ukrajiny do hlbokej recesie a dopady invázie sú niekoľkonásobne vyššie ako tomu bolo počas konfliktu na Donbase. Vektor ďalšieho vývoja ukrajinskej ekonomiky bude možné stanoviť až po ukončení vojny na Ukrajine, no táto skutočnosť ostáva zatiaľ v nedohľadne.

Bibliografia

Knihy, odborné články a publikácie

ÅSLUND, Anders. *How Ukraine Became a Market Economy and Democracy*. Washington DC: Peterson Institute for International Economics, 2009. 345 s. ISBN 978-0881324273.

ÅSLUND, Anders. *Ukraine: What Went Wrong and How to Fix It*. Washington DC: Peterson Institute for International Economics, 2015. 274 s. ISBN 978-0881327014.

BARRY, Gearóid – DAL LAGO, Enrico – HEALY, Róisín. *Small Nations and Colonial Peripheries in World War I*. Leiden: Brill, 2016. 318 s. ISBN 978-90-04-29296-3.

BOJKO, Olexandr – GONĚC, Vladimír. *Najnovější dějiny Ukrajiny*. Brno: Jota, 1997. 288 s. ISBN 80-7217-031-7.

CASIER, Tom. Why Did Russia and the EU Clash Over Ukraine in 2014, But Not Over Armenia. In *Europe-Asia Studies* [online]. London: Taylor & Francis, 2022, roč. 74, č. 9, s. 1676-1699. ISSN: 1465-3427. Dostupné na: https://doi.org/10.1080/09668136.2022.2133087

DEAN, James. Ukraine: Europe's Forgotten Economy. In *Challenge* [online]. London: Taylor & Francis, 2000, roč. 43, č. 6, s. 93-108. ISSN: 05775132. Dostupné na: https://www.jstor.org/stable/40722044

DZIURA, Boris. Intermárium a iniciatíva troch morí v kontexte dobového vývoja v Poľsku a na Ukrajine. In *Ekonomické, politické a právne otázky medzinárodných vzťahov 2022* [online]. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2022, roč. 21, č. 1, s. 103-110. ISSN: 2585-9404. Dostupné na: https://fmv.euba.sk/www_write/files/veda-vyskum/konferencie-virt/2022/zborn%C3%ADk.pdf?fbclid=IwAR1K37vW0lCGGrJJLVotesFyfd5Xt5ssOG0jChfCFOYXEfLZ09VxH1U7ZjE

GAK, Lesya. Denuclearization And Ukraine: Lessons for the future. In *The nonproliferation review* [online]. London: Taylor & Francis, 2004, roč. 11, č. 1, s. 106-135. ISSN: 1746-1766. Dostupné na: https://doi.org/10.1080/10736700408436959

GOLDSTONE, Jack A. *Handbook of Revolutions in the 21st Century: The New Waves of Revolutions, and the Causes and Effects of Disruptive Political Change*. Cham: Springer, 2022. 1082 s. ISBN 978-3-030-86468-2.

HOUSE OF LORDS. *The EU and Russia: before and beyond the crisis in Ukraine* [online]. London: The Stationery Office Limited, 2015. 123 s. [Citované 2023-03-01]. Dostupné na: https://publications.parliament.uk/pa/ld201415/ldselect/ldeucom/115/115.pdf

KUBICEK, Paul. *The History of Ukraine*. Westport: Greenwood, 2008. 220 s. ISBN 978-0-313-34920-1.

LANE, David. The Orange Revolution: 'People's Revolution' or Revolutionary Coup?. In *The British Journal of Politics and International Relations.* [online]. London: Sage journals, 2008, roč. 10, č. 4, s. 525-549. ISSN: 1369-1481. Dostupné na: https://doi.org/10.1111/j.1467-856x.2008.00343.x

MAGOCSI, Paul Robert. *A History of Ukraine: The Land and Its Peoples*. Toronto: University of Toronto Press, 2010. 896 s. ISBN 978-1442610217.

MCFAUL, Michael. Ukraine Imports Democracy: External Influences on the Orange Revolution. In *International Security* [online]. Cambridge: MIT Press, 2007, roč. 32, č. 2, s. 45-83. ISSN: 1531-4804. Dostupné na: https://doi.org/10.1162/isec.2007.32.2.45

MYKHNENKO, Vlad. Causes and Consequences of the War in Eastern Ukraine: An Economic Geography Perspective. In *Europe-Asia Studies* [online]. London: Taylor & Francis, 2020, roč. 72, č. 3, s. 530. ISSN: 1465-3427. Dostupné na: https://doi.org/10.1080/09668136.2019.1684447

PLOKHY, Serhii. *The Frontline: Essays on Ukraine's Past and Present*. Cambridge: Harvard University Press, 2021. 416 s. ISBN 9780674268821.

PUGLISI, Rosaria. The rise of the Ukrainian oligarchs. In *Democratization* [online]. London: Taylor & Francis, 2003, roč. 10, č. 3, s. 99-123. ISSN: 13510347. Dostupné na: https://doi.org/10.1080/13510340312331293947

RESHETAR, John. The Ukrainian Revolution in Retrospect. In *Canadian Slavonic Papers* [online]. Montreal: Dept. of History, 1968, roč. 10, č. 2, s. 116-132. ISSN: 0008-5006. Dostupné na: https://www.jstor.org/stable/40866155

RICHMAN, Sheldon. War Communism to NEP: The Road From Serfdom. In *Journal of Libertarian Studies* [online]. Auburn: Mises Institute, 1981, roč. 5, č. 1, s. 89-97. ISSN: 2643-4601. Dostupné na: https://mises.org/library/war-communism-nep-road-serfdom

ROMANIUK, Anatole – GLADUN, Oleksandr. Demographic Trends in Ukraine: Past, Present, and Future. In *Population and Development Review* [online]. Oxford: Wiley-Blackwell Publishing Ltd, 2015, roč. 41, č. 2, s. 315-337. ISSN: 1728-4457. Dostupné na: https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2015.00049.x

RYCHLÍK, Jan – ZILYNSKYJ, Bohdan – MAGOCSI, Paul Robert. *Dějiny Ukrajiny.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015. 524 s. ISBN 978-80-7106-409-1.

SALUSCHEV, Sergey. Annexation of Crimea: Causes, Analysis and Global Implications. In *Global Societies Journal* [online]. Santa Barbara: University of California Santa Barbara Department of Global Studies, 2014, roč. 1, s. 37-46. ISSN: 2373-7611. Dostupné na: https://escholarship.org/uc/item/5vb3n9tc

SUBTELNY, Orest. *Ukraine: A History, Fourth Edition.* Toronto: University of Toronto Press, 2009. 888. s. ISBN 978-1-4426-0991-4.

ŠÍR, Jan. *Denuklearizace Ukrajiny, Běloruska a Kazachstánu*. Praha: Karolinum, 2012. 194. s. ISBN 978-80-246-2169-2.

TKACHENKO, Olha. REINVENTING UKRAINE: UKRAINIAN NATIONAL AND SUPRA-NATIONAL IDENTITY IN CONTEMPORARY POLISH OPINION-MAKING

PRESS. In *COLLOQUIA HUMANISTICA* [online]. Warsaw: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences, 2016, roč. 5, č. 1, s. 141-163. ISSN: 2392-2419. Dostupné na: https://ispan.waw.pl/journals/index.php/ch/issue/view/72

TREISMAN, Daniel. Why Putin Took Crimea: The Gambler in the Kremlin. In *Foreign Affairs*. New York: Council on Foreign Relations, 2016, roč. 95, č. 3, s. 47-54. ISSN: 0015-7120.

VAN ZON, Hans. *The Political Economy of Independent Ukraine*. London: Macmillan Press LTD, 2000. 247 s. ISBN 978-1349418442.

VELYCHENKO, Stephen. Ukrainians and cities 1861-1917. Not so rular and not so russified. In *City: History, Culture, Society: Decommunization and the City* [online]. Kiev: Institute of the History of Ukraine, 2017, č. 2, s. 49-64. ISSN: 2616-4280. Dostupné na: https://doi.org/10.15407/mics2017.02.049

VONHIRSCHHAUSEN, Christian. Industrial restructuring in Ukraine seven years after independence: From socialism to a planning economy?. In *Communist Economies and Economic Transformation* [online]. London: Taylor & Francis, 1998, roč. 10, č. 4, s. 451-465. ISSN: 1465-3958. Dostupné na: https://doi.org/10.1080/14631379808427932

WAY, Lucan A. Ukraine's Orange Revolution: Kuchma's Failed Authoritarianism. In *Journal of Democracy.* [online]. Charles Village: Johns Hopkins University Press, 2005, roč. 16, č. 2, s. 131-145. ISSN: 1086-3214. Dostupné na: https://muse.jhu.edu/article/181636

WILSON, Andrew. *Ukraine Crisis: What It Means for the West*. New Haven: Yale University Press, 2014. 248 s. ISBN 978-0-300-21159-7.

WILSON, Andrew. *Ukraine's Orange Revolution*. New Haven: Yale University Press, 2005. 232 s. ISBN 978-0300112900.

YOST, David S. The Budapest Memorandum and Russia's intervention in Ukraine. In *International Affairs* [online]. Oxford: Oxford University Press, 2015, roč. 91, č. 3, s. 505-538. ISSN: 1468-2346. Dostupné na: https://doi.org/10.1111/1468-2346.12279

Internetové zdroje

ANDERS ÅSLUND. *Ukraine's six key conditions for peace talks with Putin's Russia.* [online]. 2022. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukraines-six-key-conditions-for-peace-talks-with-putins-russia/

BBC. *Ukraine conflict: What war crimes is Russia accused of?.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://www.bbc.com/news/world-60690688

BOHDAN HARASYMIW. *Euromaidan Revolution*. [online]. 2020. [Citované 2023- 03-04]. Dostupné na: http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CE%5CU%5CEuromaidanRevolution.htm

BRITANNICA. *Ukraine: The Cossacks of Ukraine.* [online]. 2022. [Citované 2022-11-18]. Dostupné na: https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Cossacks#ref404433

BRITANNICA. *Ukraine: The crisis in Crimea and eastern Ukraine.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-08]. Dostupné na: https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-crisis-in-Crimea-and-eastern-Ukraine

BRITANNICA. *Ukraine: The Maidan protest movement.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-04]. Dostupné na: https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Maidan-protest-movement

BRITANNICA. *Ukraine: The Nazi occupation of Soviet Ukraine*. [online]. 2023. [Citované 2023-01-25]. Dostupné na: https://www.britannica.com/place/Ukraine/Soviet-Ukraine-in-the-postwar-period

BRITANNICA. *Ukraine: The Orange Revolution and the Yushchenko presidency.* [online]. 2023. [Citované 2023-02-11]. Dostupné na: https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Orange-Revolution-and-the-Yushchenko-presidency

BRITANNICA. *Ukraine: The Russian invasion of Ukraine.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-18]. Dostupné na: https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Russian-invasion-of-Ukraine

BRITANNICA. *Ukraine: Ukraine in the interwar period.* [online]. 2022. [Citované 2022-11-28]. Dostupné na: https://www.britannica.com/place/Ukraine/Ukraine-in-the-interwar-period

BRITANNICA. *Ukraine: World War I and the struggle for independence.* [online]. 2022. [Citované 2022-11-20]. Dostupné na: https://www.britannica.com/place/Ukraine/World-War-I-and-the-struggle-for-independence

CNN. *Russia's war on Ukraine, one year on*. [online]. 2023. [Citované 2023-03-20]. Dostupné na: https://edition.cnn.com/interactive/2023/02/europe/russia-ukraine-war-timeline/index.html

CNN. *Ukraine's economy shrank by more than 30% in 2022.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://edition.cnn.com/2023/01/05/business/ukraine-economy/index.html

DMITRI TEPERIK. *Assessing Social Consequences of the War in Eastern Ukraine.* [online]. 2017. [Citované 2023-03-10]. Dostupné na: https://icds.ee/en/assessing-social-consequences-of-the-war-in-eastern-ukraine/

EURÓPSKA KOMISIA. *EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-01]. Dostupné na: https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/eu-ukraine-deep-and-comprehensive-free-trade-area

EURÓPSKA KOMISIA. *How the EU is supporting Ukraine.* [online]. 2015. [Citované 2023-03-17]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_15_5035?fbclid=IwAR1tvy5_rKf4AkJYptsDR8nzrTeQp7Z-xcdlAtTxW1tEArV7qIYjtd7Goy8

EURÓPSKA RADA. *Infographic - Refugees from Ukraine in the EU.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/ukraine-refugees-eu/

FOOD SECURITY CLUSTER. *Analysis of Impact of Conflict on Socio-Economic Situation in Eastern Ukraine.* [online]. 2017. [Citované 2023-03-12]. Dostupné na: https://fscluster.org/sites/default/files/documents/fslc_summary_report_analysis_of_impact_of_conflict_socio-economic_situation_15.09.2017.pdf

GMK CENTER. *The deficit in foreign trade in goods exceeded $11 billion in 2022.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://gmk.center/en/news/the-deficit-in-foreign-trade-in-goods-exceeded-11-billion-in-2022/

HOLODOMOR MUSEUM. *Worldwide Recognition of the Holodomor as Genocide.* [online]. 2023. [Citované 2023-01-20]. Dostupné na: https://holodomormuseum.org.ua/en/recognition-of-holodomor-as-genocide-in-the-world/

IMF. *Country Data.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-15]. Dostupné na: https://www.imf.org/en/Countries/UKR#countrydata

INTERNET ENCYCLOPEDIA OF UKRAINE. *Industry.* [online]. 1989. [Citované 2022-11-12]. Dostupné na: http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CI%5CN%5CIndustry.htm

INTERNET ENCYCLOPEDIA OF UKRAINE. *Poltava, Battle of.* [online]. 2008. [Citované 2022-11-18]. Dostupné na: http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CP%5CO%5CPoltavaBattleof.htm

INTERNET ENCYCLOPEDIA OF UKRAINE. *Second World War.* [online]. 1993. [Citované 2023-01-25]. Dostupné na: http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CS%5CE%5CSecondWorldWar.htm

INTERNET ENCYCLOPEDIA OF UKRAINE. *Ukrainian-Soviet War, 1917–21.* [online]. 1993. [Citované 2022-11-20]. Dostupné na: http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CU%5CK%5CUkrainian6SovietWar1917hD721.htm

IOM. *MIGRATION IN UKRAINE FACTS AND FIGURES.* [online]. 2019. [Citované 2023-03-17]. Dostupné na: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbdl1861/files/documents/iom-ukraine_facts-eng_2019.pdf

IRYNA LAPSHYNA. *Ukraine – Emigration and Displacement in Past and Present.* [online]. 2022. [Citované 2023-03-17]. Dostupné na: https://www.bpb.de/themen/migration-integration/laenderprofile/english-version-country-profiles/510002/ukraine-emigration-and-displacement-in-past-and-present/#node-content-title-3

ISABEL KEANE. *Ukraine losing large number of troops as it boasts about Russian casualties.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-20]. Dostupné na: https://nypost.com/2023/02/14/ukraine-losing-large-number-of-troops-as-it-boasts-of-russian-casualties/

ISABELLA BUZYNSKI. *The History of Odessa.* [online]. 2018. [Citované 2022-11-05]. Dostupné na: https://scalar.usc.edu/works/odessa/a-brief-history-of-odessa

ISOBEL KOSHIW. *Ukrainian and Russian casualties mount as battle for central Bakhmut rages.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-20]. Dostupné na: https://www.theguardian.com/world/2023/mar/13/ukrainian-and-russian-casualties-mount-as-battle-for-central-bakhmut-rages

JACK HIRSHLEIFER. *Disaster and Recovery*. [online]. 2002. [Citované 2022-11-26]. Dostupné na: https://www.econlib.org/library/Enc1/DisasterandRecovery.html

JESSE GREENSPAN. *Ukraine Has Seen Centuries of Conflict.* [online]. 2022. [Citované 2022-11-14]. Dostupné na: https://www.history.com/news/ukraine-timeline-invasions

KSE. *The total amount of damage caused to Ukraine's infrastructure due to the war has increased to almost $138 billion* . [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://kse.ua/about-the-school/news/the-total-amount-of-damage-caused-to-ukraine-s-infrastructure-due-to-the-war-has-increased-to-almost-138-billion/

MAREK DABROWSKI, MARTA DOMÍNGUEZ-JIMÉNEZ, GEORG ZACHMANN. *Six years after Ukraine's Euromaidan: reforms and challenges ahead*. [online]. 2020. [Citované 2023-03-15]. Dostupné na: https://www.bruegel.org/sites/default/files/wp_attachments/PC-14-2020-final.pdf

MARK KERSTEN. *Ukraine must investigate alleged war crimes by its forces.* [online]. 2022. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://www.aljazeera.com/opinions/2022/12/16/ukraine-must-investigate-alleged-war-crimes-by-its-forces

MINISTRY OF DEFENCE OF UKRAINE. *The total combat losses of the enemy from 24.02.2022 to 28.03.2023.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-28]. Dostupné na: https://www.mil.gov.ua/en/news/2023/03/28/the-total-combat-losses-of-the-enemy-from-24-02-2022-to-28-03-2023/

MINISTRY OF ECONOMY UA. Ministry of Economy: *Consumer inflation on the outcomes of 2022 was 26.6% - significantly below forecasts.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://www.kmu.gov.ua/en/news/spozhyvcha-infliatsiia-za-pidsumkamy-2022-roku-stanovyla-266-tse-suttievo-menshe-prohnoziv

NIGEL WALKER. *Conflict in Ukraine: A timeline (2014 - present).* [online]. 2023. [Citované 2023-03-19]. Dostupné na: https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9476/CBP-9476.pdf

OCHA. *Conflict cuts water supply for thousands in eastern Ukraine.* [online]. 2017. [Citované 2023-03-10]. Dostupné na: https://www.unocha.org/fr/story/conflict-cuts-water-supply-thousands-eastern-ukraine

OSW. *A year of war in Ukraine's foreign trade.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-22]. Dostupné na: https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2023-02-08/a-year-war-ukraines-foreign-trade

OSW. *Agricultural production in Ukraine has declined significantly*. [online]. 2023. [Citované 2023-03-22]. Dostupné na: https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2023-02-27/agricultural-production-ukraine-has-declined-significantly

OSW. *The stable crisis. Ukraine's economy three years after the Euromaidan.* [online]. 2017. [Citované 2023-03-15]. Dostupné na: https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2017-04-05/stable-crisis-ukraines-economy-three-years-after-euromaidan

OSW. *Ukraine: how the gas sector performed in 2022.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-22]. Dostupné na: https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2023-01-12/ukraine-how-gas-sector-performed-2022

PAVEL POLITYUK – ANTON ZVEREV. *Why Ukrainian forces gave up Crimea without a fight - and NATO is alert.*[online]. 2017. [Citované 2023-03-08]. Dostupné na: https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-crimea-annexation-idUSKBN1A90G0

PBS. *1 year after the invasion began, a timeline of Russia's war in Ukraine.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-19]. Dostupné na: https://www.pbs.org/newshour/world/1-year-after-the-invasion-began-a-timeline-of-russias-war-in-ukraine

REUTERS. *Factbox: What are the Minsk agreements on the Ukraine conflict?.* [online]. 2022. [Citované 2023-03-15]. Dostupné na: https://www.reuters.com/world/europe/what-are-minsk-agreements-ukraine-conflict-2022-02-21/

ROBERT E. HAMILTON. *Five Years of War in the Donbas.* [online]. 2019. [Citované 2023-03-12]. Dostupné na: https://www.fpri.org/article/2019/10/five-years-of-war-in-the-donbas/

STEFAN ELLERBECK. *1 year on: A timeline of the war in Ukraine.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-20]. Dostupné na: https://www.weforum.org/agenda/2023/02/ukraine-war-timeline-one-year/

UKRAINE NOW. *Origins & History of Ukraine.* [online]. 2022. [Citované 2022-11-18]. Dostupné na: https://ukraine.ua/explore/origins-history-of-ukraine/

UKRAINE WORLD. *Europe's Donbas: How Western Capital Industrialized Eastern Ukraine.* [online]. 2019. [Citované 2022-11-07]. Dostupné na: https://ukraineworld.org/articles/ukraine-explained/europes-donbas-how-western-capital-industrialized-eastern-ukraine

UKRAINE. *ATTACK AGAINST RELIGION & CULTURE*. [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://war.ukraine.ua/russia-war-crimes/attack-against-religion-culture/

UKRAINE. *ATTACKING CIVILIANS OR CIVILIAN OBJECTS*. [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://war.ukraine.ua/russia-war-crimes/attacking-civilians-or-civilian-objects/

UKRAINE. *HOSTAGES & TORTURE.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://war.ukraine.ua/russia-war-crimes/hostages-and-torture/

UKRAINE. *RUSSIA'S WARCRIMES: Beyond evil, even during war.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://war.ukraine.ua/russia-war-crimes/

UKRAINE. *UNLAWFUL DEPORTATION*. [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://war.ukraine.ua/russia-war-crimes/unlawful-deportation/

UKRAINE. *WANTON DESTRUCTION OF SETTLEMENTS*. [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://war.ukraine.ua/russia-war-crimes/wanton-destruction-of-settlements/

UKRAINE.UA. *Ukraine During WWII: A Myth Of The Great Patriotic War*. [online]. 2022. [Citované 2023-01-25]. Dostupné na: https://war.ukraine.ua/articles/ukraine-during-wwii-a-myth-of-the-great-patriotic-war/

UN. *UN Commission has found an array of war crimes, violations of human rights and international humanitarian law have been committed in Ukraine.* [online]. 2022. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/10/un-commission-has-found-array-war-crimes-violations-human-rights-and

UNDP. *Human Development Index Data.* [online]. 2023. [Citované 2023-02-06]. Dostupné na: https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index?fbclid=IwAR1-mWLlxrknDsEYCi7j26frxCeuCliLwZPc4NPJSA_MUo7sO3qo5UUD2Sg#/indicies/HDI

UNICEF. *Millions of people risk being cut off from safe water as hostilities escalate in Eastern Ukraine.* [online]. 2019. [Citované 2023-03-10]. Dostupné na: https://www.unicef.org/ukraine/en/press-releases/millions-people-risk-being-cut-safe-water-hostilities-escalate-eastern-ukraine

VALERII NOZHIN. *War in Ukraine: Why Bakhmut is the focus of one of the conflict's bloodiest battles.* [online]. 2023. [Citované 2023-03-20]. Dostupné na: https://www.euronews.com/2023/03/11/war-in-ukraine-why-bakhmut-is-the-focus-of-one-of-the-conflicts-bloodiest-battles

WORLD BANK. *GDP (current US$) - Ukraine*. [online]. 2023. [Citované 2023-03-15]. Dostupné na: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=UA

WORLD BANK. *Ukraine Overview*. [online]. 2023. [Citované 2023-03-21]. Dostupné na: https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/overview

WORLD BANK. *Ukraine Trade Summary*. [online]. 2016. [Citované 2023-02-11]. Dostupné na: https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/UKR/Year/2010/SummaryText